

SINTEZA OBIECȚIILOR ȘI PROPUNERILOR
la proiectul legii cu privire la Curtea Constituțională

Conținutul articolelor/ punctelor din proiectul prezentat spre avizare și coordonare	Participantul la avizare, consultare publică	Nr.	Conținutul obiecției/ propunerii/recomandării	Argumentarea proiectului	autorului
I. Obiecții și propuneri de ordin general					
	Consiliul Superior al Magistraturii	1.	Comunică susținerea proiectului.		
	Ministerul Muncii și Protecției Sociale	2.	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.		
	Aparatul Președintelui	3.	Avizează pozitiv și susține promovarea proiectului.		
	Curtea de Apel Bălți	4.	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.		
	Curtea de Apel Comrat	5.	Comunică susținerea proiectului, fără a avea propuneri.		
	Judecătoria Comrat	6.	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.		
	Judecătoria Chișinău	7.	Avizează pozitiv proiectul de lege.		
	Judecătoria Strășeni	8.	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.		
	Judecătoria Căușeni	9.	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.		
	Judecătoria Cahul	10.	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.		
	Primăria municipiului Comrat	11.	Comunică lipsa de propuneri.		

	Consiliul municipal Bălți	12.	Comunică lipsa de propuneri, recomandări sau obiecții.	
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	13.	Legiuitorul constituant (constituanta) a prevăzut expres la art. 72 alin. (3) lit. e) și 135 alin. (2) din Constituție un singur act legislativ destinat reglementării modului de organizare și funcționare a Curții Constituționale. Or, aceasta nicidecum nu înseamnă că, legiuitorul ordinar n-ar putea să reglementeze procedura constituțională a unicii instanțe de contencios constituțional printr-un Cod de procedură constituțională, cu putere juridică de lege organică. Considerăm neavenită ideea comasării prevederilor Legilor nr. 317/1994 și nr. 502/1995, lăsând reglementarea procedurii constituționale la discreția Curții Constituționale, ca, aceasta însăși, în temeiul legii și principiului autonomiei regulamentare să edicteze actul normativ primar de procedură constituțională printr-un Regulament al Curții, în temeiul legii. De altfel, edictarea normelor primare de drept (material și procedural) constituie, în exclusivitate, apanajul legiuitorului. Instituția autonomiei regulamentare trebuie aplicată în asigurarea bunei organizări și funcționări a Curții și a entităților/subdiviziunilor acesteia, dar nicidecum nu și pentru instituirea procedurii în fața Curții. Atenție: Obiectivele, anterior, trasate trebuiesc ajustate. Or oferirea unei autonomii mai largi Curții Constituționale în reglementarea procedurilor jurisdicționale este una nejustificată. De altfel, Curtea Constituțională trebuie să opereze în înfăptuirea justiției constituționale doar în temeiul procedurii prestabilite de către legiuitor prin acte primare. Apropos, în materie de competență, Curtea Constituțională își stabilește i-a însăși limitele de	Nu se acceptă. Comasarea prevederilor Legii nr. 317/1994 și ale Legii nr. 502/1995 într-un singur act normativ constituie un obiectiv reflectat în următoarele documente de politici: • Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025, aprobat prin Legea nr. 211/2021 (acțiunea 1.1.5 litera b) obiectiv.1.1 din Direcția strategică I); • Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 829/2023 (acțiunea nr. 3 din Clusterul I Criteriul politic); • Planul de Acțiuni al Guvernului pentru anul 2024, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 887/2023 (acțiunea nr. 208). Toate aceste documente au setată următoarea acțiune:

			competență, în temeiul actelor primare. Deci, prea multă putere (absolutismul) în procedură nu-i un lucru benefic pentru justiția constituțională, ci mai degrabă unul păgubos care se poate încununa cu un abuz procedural discreționar din parte Curții Constituționale. <i>Inter alia</i>, această practică/procedură instituită ilegal și abuziv de către Curte, prin ignorarea prevederilor Codului jurisdicției constituționale, prin adoptarea, în 2016, a unui Regulament privind procedura în fața Curții (<i>Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională</i>), la scurt timp, în 2018, a fost abandonată de către noul complet al Curții, iar Regulamentul respectiv, abrogat. Astfel, considerăm că este imperios necesar de a statua expres în Lege, faptul că, Curtea Constituțională se conduce în activitatea sa de Constituție, de Legea cu privire la Curtea Constituțională și de Codul jurisdicției constituționale. Prin urmare, se impune ca acest proiect de lege organică să fie precedat de un proiect de lege constituțională, prin care s-ar interveni în câteva articole din Constituție. În concluzie, Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA” a examinat proiectul legii (număr unic 372/MJ/2024) cu privire la Curtea Constituțională și informează autorul proiectului că nu poate susține proiectul în varianta prezentată de către Ministerul Justiției. De altfel, Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA” va susține proiectul doar cu acceptarea de către autor a propunerilor/recomandărilor noastre.	„Elaborarea/adoptarea legii cu privire la Curtea Constituțională în versiune nouă (<i>comasarea Legii cu privire la Curtea Constituțională și a Codului jurisdicției constituționale</i>)”. A se vedea suplimentar argumentarea din nota informativă, inclusiv privind jurisprudența Curții Constituționale. Cu referire la prevederea din proiect conform căreia Curtea Constituțională își stabilește modul de organizare, competențele și procedura jurisdicției constituționale prin regulament, accetuiăm că acesta este adoptat de Curte <i>în temeiul legii</i>, cu respectarea prevederilor constituționale și limitelor legale. O asemenea practică este întâlnită pe arena internațională precum Regulamentul de organizare și funcționare a Curții Constituționale din România, adoptat de Plenul acesteia în temeiul dispozițiilor art. 75 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, dar și
--	--	--	--	--

				Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului, adoptat de aceasta, având în vedere CEDO. Comisia de la Veneția opinează în acest sens următoarele: „Regulamentul de procedură ar trebui să fie elaborat chiar de către curtea constituțională.”¹; „Prin adoptarea normelor de procedură, instanțele constituționale ar trebui să se bucure de o anumită autonomie în ceea ce privește propriile proceduri în limitele Constituției și ale legii privind Curtea Constituțională și să aibă posibilitatea de a le modifica în lumina experienței, fără intervenția legiuitorului...”²
		14.	În Nota informativă urmează a fi fundamentată dispoziția art. 8 alin. (3), din proiect. Cine semnează legitimațiile judecătorilor? Președintelui Curții i se eliberează legitimație de președinte sau doar cea de judecător?	Nu se acceptă. Modul de perfectare și eliberare, forma și conținutul legitimației judecătorilor Curții Constituționale se va regăsi în cadrul normativ inferior.
	C.A. „ROMANSTICI”	15.	De asemenea, consider că din cuprinsul acestui Proiect, rezultă faptul că există un risc de suprapunere a reglementărilor care poate crea noi ambiguități, datorită generalității articolelor care tratează	Nu se acceptă. A se vedea argumentarea de mai sus.

¹ CDL-AD(2004)023 Azerbaijan - Opinion on the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Azerbaijan, paragraphs 5-6.

² CDL-AD(2005)015 Ukraine - Opinion on the amendments to the Constitution of Ukraine, paragraph 47.

			organizarea și funcționarea Curții. Din acest motiv, consider că este necesară o revizuire a tuturor articolelor pentru a elimina redundanțele și a clarifica dispozițiile care pot genera ambiguități, asigurând astfel un cadru legislativ unitar și coerent, care să evite suprapunerile și să îmbunătățească aplicabilitatea legii. Referitor la articolele care conferă Curții prerogative largi în stabilirea procedurilor interne, consider că prea multă discreție lăsată Curții, poate duce la lipsa unui standard coerent, motiv din care propun ca Regulamentul intern al Curții să fie supus unei evaluări și aprobări periodice de către Parlament sau un organism independent, pentru a asigura că procedurile Curții sunt în concordanță cu principiile de transparență, echitate și accesibilitate.	Mai mult, independența și autonomia politică a Curții exclude orice interferență de reglementare a activității și organizării autorității constituționale a statului, din partea puterii legislative.
II. Obiecții și propuneri la articolele/punctele din proiect				
Articolul 2. Principiile de activitate Curtea Constituțională activează în baza principiilor legalității, independenței, colegialității, contradictorialității și transparenței.	Curtea Constituțională	16.	„Contradictorialitatea” nu se aplică procedurilor scrise ale CC, fiind un principiu specific jurisdicției de drept comun. Ar contraveni procedurilor scrise.	Nu se acceptă. Principiul contradictorialității se aplică inclusiv procedurilor scrise ale Curții Constituționale. Documentele de procedură a jurisdicției constituționale se prezintă Curții Constituționale dar se și înmânează părților, care au posibilitatea de a se expune în scris în vederea aducerii unei replici de rigoare. Printre drepturile părților, conform Codului Jurisdicției Constituționale, la art. 31 alin. (2), se numără dreptul de acces la lucrările dosarului, părțile pot să prezinte argumente, să

				prezinte explicații, verbale și scrise. „Contradictorialitatea nu impune însă obligația instanței de a permite, în cadrul unei proceduri scrise, ca fiecare parte să răspundă la orice memoriu al părții adverse, pentru că altfel s-ar ajunge la nesfârșită discuție între părți, existând însă obligația ca fiecare parte să aibă posibilitatea să își dezvolte argumentele cel puțin într-o expunere scrisă.”³
	Curtea de Apel Chișinău	17.	- la art. 2 din proiectul legii „Principiile de activitate”, propunem păstrarea principiului <u>publicității</u>, cu excepția cazurilor în care publicitatea poate dăuna securității statului și ordinii publice. În opinia instanței, publicitatea procedurilor este o măsură imperios necesară pentru a aduce la cunoștința părților și publicului interesat dezbaterile cu privire la interpretarea Constituției, controlul constituționalității legilor și hotărârilor precum și alte chestiuni de drept, prin care publicul nu doar că este informat despre o anumită hotărâre, ci poate urmări dezbaterile ce au stat la baza emiterii unei decizii ale Curții;	Nu se acceptă. Art. 2 din proiect prevede principiul transparenței în activitatea Curții. Conform art. 7 lit. a) din Legea Nr. 148/2023 privind accesul la informațiile de interes public, transparență proactivă reprezintă „diseminarea, din oficiu, a informațiilor de interes public, în special prin publicarea acestora pe paginile web oficiale ale furnizorilor de informații în modul prevăzut la cap. II;” Iar la capitolul citat,

³CEDO, hot. Mantovanelli din 18 martie 1997, § 33.

				art. 10 enumeră toate datele care urmează a fi publicate de autoritățile publice în funcție de specificul activității fiecăreia, și aici sunt prevăzute la lit. g), „datele privind evenimentele publice organizate de autoritatea publică (ședințe, întâlniri, conferințe de presă, colegii etc.), precum și privind deciziile adoptate la aceste evenimente;” Respectiv, principiul transparenței include toate aspectele ce țin de publicitate.
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	18.	<i>Reținem:</i> Curtea Constituțională în întreaga sa activitate veghează asupra respectării principiului constituționalității. Astfel, noi considerăm imperios necesar includerea acestui principiu la articolul 2, din proiect. Trebuie să menționăm faptul că, jurisprudența Curții nu mai este una constantă, ci aceasta a evoluat, adesea pe cale jurisprudențială și interpretativă, chiar, uneori, depășind și limitele unor norme constituționale edictate de către constituantă. Astfel, unele dispoziții ale normelor constituționale, pe cale de interpretare oficială, care, în exclusivitate, este apanajul Curții Constituționale, în lumina noii jurisprudențe a Cuții au un nou/alt cuprins, decât cel inserat în normele constituționale propriu-zise. La art. 2, din proiectul legii, înaintea cuvântului „<i>legalității</i>” se introduce/include cuvântul	Nu se acceptă. Constituția este o lege și ea, iar valoarea fundamentală a principiului legalității poate fi dedusă din însuși jurământul depus de către judecătorul constituțional la intrarea în funcție: <i>„Jur să îndeplinesc cu bună-credință obligațiile de judecător al Curții Constituționale, să apăr ordinea constituțională a Republicii Moldova, să protejez supremația Constituției, drepturile și libertățile fundamentale ale omului și să mă supun în exercitarea</i>

			„constituționalității”. Or dacă toate autoritățile, inclusiv cea judecătorească, operează cu principiul legalității, atunci Curtea Constituțională finalmente aplică principiul constituționalității. De altfel, apanajul Curții Constituționale este examinarea chestiunilor legate de constituționalitatea unui act oficial (normativ) și nu cele care țin de legalitatea actelor respective. Deci problemele legate de legalitatea actelor oficiale constituie apanajul instanțelor de judecată de drept comun, iar chestiunile privind constituționalitatea acestor acte aparține în exclusivitate Curții Constituționale. Curtea Constituțională examinează doar chestiunile ce țin de constituționalitatea unui act normativ, iar legalitatea acestuia este apanajul instanțelor de drept comun.	funcției numai Constituției”. Într-un stat de drept obligația de respectare a legii este esențială presupunând ca element major cunoașterea Legii Supreme, care reprezintă garantul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului, precum și al funcționării mecanismului statului de drept. Dispozițiile art. 134 din Constituția Republicii Moldova statuează că justiția constituțională este înfăptuită de Curtea Constituțională, care este independentă și se supune doar Constituției.
Articolul 3. Cadrul normativ de funcționare Organizarea, competențele și procedura jurisdicției constituționale sunt reglementate de Constituție, de prezenta lege și de regulamentele adoptate de Curtea Constituțională în temeiul legii.	Curtea Constituțională	19.	Propunem eliminarea expresiei „în temeiul legii” din articolul 3 al proiectului. Regulamentele adoptate de Curte trebuie să aibă în vedere în primul rând și mai ales Constituția, pentru că legea în sine poate fi neconstituțională. Așadar, excluderea acestei precizări ar fi binevenită.	Nu se acceptă. Regulamentele se adoptă conform unui temei legal, care prevede limitele și domeniul reglementării. Cu atât mai mult că potrivit argumentelor de mai sus, noțiunea de „lege” include și Legea Supremă a statului.
	Uniunea Avocaților din Republica Moldova	20.	La art. 3, referitor la autonomia Curții în stabilirea regulamentelor interne, considerăm că proiectul conferă o largă autonomie Curții, fără mecanisme externe clare de echilibru și control, ceea ce poate conduce la auto-reglementări excesive. Propunem introducerea unui mecanism corespunzător care să	Nu se acceptă. A se vedea argumentarea de la pct. 13 din prezenta sinteză. Totodată, cu titlu de exemplu se reproduc prevederile art. 3 din Legea nr. 47 din 18 mai 1992

			asigure un echilibru și o transparență la adoptarea unor astfel de decizii.	privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, din România: „(2) În exercitarea atribuțiilor care îi revin Curtea Constituțională <i>este singura în drept să hotărască asupra competenței sale.</i> (3) Competența Curții Constituționale, stabilită potrivit alin. (2), <i>nu poate fi contestată de nicio autoritate publică.</i> ”
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	21.	La art. 3, sintagma „regulamentele adoptate de Curtea Constituțională în temeiul legii” se substituie cu sintagma „Codul jurisdicției constituționale”. Mai mult, art. 3 se completează cu un nou alineat (2), cu următorul cuprins: „Curtea Constituțională adoptă regulamente, în scopul asigurării activității Curții și a Secretariatului acesteia, în temeiul legii.”, și astfel alineatul unic va deveni alin. (1) al art. 3, din proiect.	Nu se acceptă. A se vedea argumentele de mai sus și din nota informativă.
	C.A. „ROMANSTICI”	22.	Cu referire la articolul referitor la autonomia Curții în stabilirea regulamentelor interne, consider că proiectul conferă o largă autonomie Curții, fără mecanisme externe clare de echilibru și control, ceea ce poate conduce la auto-reglementări excesive. Propun introducerea unui nou paragraf în articolul relevant, care să stipuleze că „Regulamentele interne ale Curții Constituționale trebuie să fie aprobate de un comitet consultativ format din reprezentanți ai Baroului, ai societății civile și ai mediului academic, asigurând astfel un control extern și o transparență sporită.”	Nu se acceptă. A se vedea argumentele de mai sus și din nota informativă.

Articolul 4. Competența materială a Curții Constituționale (1) În scopul exercitării activității de jurisdicție constituțională, Curtea Constituțională îndeplinește următoarele atribuții funcționale: a) exercită la sesizare controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova intenționează să devină parte; b) interpretează Constituția; c) se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției; d) confirmă rezultatele referendumurilor republicane; e) confirmă rezultatele alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova, validează mandatele deputaților în Parlament și al Președintelui Republicii Moldova;	Asociația Obștească de Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	23.	La art. 4 alin. (1) lit. a), din proiect, sintagma „tratatelor internaționale la care Republica Moldova intenționează să devină parte” are doar acoperire jurisprudențială din partea Curții, de aceea este imperios necesar de a ajusta norma constituțională respectivă (art.135 alin. (1) lit. a)). La lit. f), din proiect avem instituția suspendării Președintelui Republicii Moldova, iar la art. 135 alin. (1) lit. f) din Constituție pe cea doar a demiterii, de aceea lucrurile trebuie inițial clarificate în Constituție (corelarea prevederilor art. art. 89 alin. (1) cu art. 135 alin. (1) lit. f)). Or fiecare cetățean este obligat să cunoască Constituția, nu și jurisprudența Curții Constituționale. La lit. g), din proiect, propunem substituirea sintagmei „sesizate de instanțele judecătorești” cu sintagma „prevăzute la lit. a), sesizate de judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor”. Apropos, prevedere constituțională care, de asemenea, trebuie modificată. Or sintagma „Curtea Supremă de Justiție” de la art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție nu acoperă tot spectrul de subiecți indicați în HCC nr. 2/2016 și legislația infraconstituțională.	Precizare. Modificarea Constituției va fi operată printr-un alt proiect de lege. Se acceptă parțial. Formularea de la lit. g) din proiect este una generică, care include toate instanțele judecătorești. Dar cu privire la categoriile de acte normative, care conform clasificării de la art. 6 din Legea 100/2017 sunt mai multe, apare necesitatea de a limita tipurile actelor normative care fac obiectul excepției de neconstituționalitate la cele prevăzute expres la art. 4 lit. a) din proiect. Respectiv, lit. g) va avea următorul cuprins:
--	--	------------	---	---

f) constată circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, suspendarea Președintelui Republicii Moldova, interimatul funcției de Președinte, imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile; g) rezolvă excepțiile de neconstituționalitate a actelor normative, sesizate de instanțele judecătorești; h) hotărăște asupra chestiunilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid. (2) Controlul constituționalității legilor cuprinde legile adoptate de Parlament atât după, cât și înainte de publicarea acestora în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.				„g) rezolvă excepțiile de neconstituționalitate a actelor normative prevăzute la lit. a), sesizate de instanțele judecătorești;”
Articolul 6. Limitele de competență (1) Competența Curții Constituționale este prevăzută de Constituție și de prezenta lege și nu poate fi contestată de nici o autoritate publică. În limitele stabilite de Constituție	Curtea Constituțională	24.	Alin. (1) teza a doua repetă cuvântul „limitele”, fapt care poate induce în eroare. Propunem următoarea redactare: „Curtea își stabilește singură competența, cu respectarea Constituției și a competențelor legale ale altor autorități”. Alineatul (2) al acestui articol este inexact, pentru că problemele juridice au la bază fapte, iar faptele trebuie	Se acceptă. Alineatele (1) și (2) vor avea următorul cuprins: „(1) Atribuțiile Curții Constituționale sunt prevăzute de Constituție și de prezenta lege. În exercitarea atribuțiilor, Curtea Constituțională își

și legislație Curtea Constituțională își stabilește limitele de competență. (2) Curtea Constituțională examinează în exclusivitate probleme de drept. (3) Controlând constituționalitatea actului contestat, Curtea Constituțională poate adopta o hotărâre și în privința altor acte normative a căror constituționalitate depinde în întregime sau parțial de constituționalitatea actului contestat după solicitarea opiniei participanților la proces.			examineate. Prin urmare, propunem eliminarea acestui alineat.	stabilește singură limitele de competență. (2) Competența Curții Constituționale, stabilită la alin. (1), nu poate fi contestată de nici o autoritate publică.”
(4) În exercitarea jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională poate solicita Curții Europene a Drepturilor Omului emiterea unui aviz consultativ în chestiuni de principiu privind interpretarea sau aplicarea drepturilor și libertăților fundamentale prevăzute în Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau în protocoalele la aceasta.	Curtea Supremă de Justiție	25.	Art. 6 alin. (1) – atribuțiile și competențele Curții Constituționale sunt prevăzute la art. 135 din Constituție și art. 4 din proiect. Prin urmare, textul „În limitele stabilite de Constituție și legislație Curtea Constituțională își stabilește limitele de competență”, este lipsit de sens.	Se acceptă parțial. A se vedea noua redacție a alineatelor (1) și (2) de la art. 6, expuse mai sus.

Articolul 9. Structura Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională se compune din 6 judecători, numiți pentru un mandat de 6 ani care nu poate fi reînnoit. (2) Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii.	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	26.	Redacția propusă: „(2) Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern, și doi de Consiliul Superior al Magistraturii, <u>în baza de concurs public, transparent și bazat pe merit.</u>” Selecția prin concurs public și în baza de merit garantează că cel mai calificat și competent candidat este ales pentru rolul de judecător al Curții Constituționale. Aceasta este esențială, deoarece Curtea Constituțională are rolul crucial de a interpreta Constituția țării și de a asigura că legile respectă cele mai înalte standarde constituționale. Prin urmare, competența și pregătirea profesională sunt imperative. Modul de organizare a concursului va fi reglementat de către fiecare autoritate competentă în parte. Important este ca numirea să fie bazată pe merit. Recomandarea dată rezultă și în modul cum în ultimii ani au fost numiți judecătorii Curții de către Guvern și de către CSM.	Se acceptă parțial. Art. 9 alin. (2) va avea următorul cuprins: „(2) Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii. Autoritatea respectivă poate numi judecătorii în baza unui concurs public, organizat conform regulamentului propriu.”
	C.A. „ROMAN STICI”	27.	Cu referire la articolele privind numirea judecătorilor Curții, consider că procesul de numire nu este suficient de transparent sau detaliat, ceea ce poate afecta independența judecătorilor. Propun modificarea articolului pentru a include „Procesul de numire a judecătorilor Curții Constituționale va fi însoțit de criterii explicite de evaluare și selecție, publicate și accesibile publicului larg, pentru a asigura transparența și imparțialitatea numirilor.”	Se acceptă. A se vedea redacția de la pct. anterior.
Articolul 10. Plenul Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională își exercită	Curtea Constituțională	28.	La alin. (3), legea ar trebui să stabilească mai precis cvorumul, 2/3 din numărul total al judecătorilor, așa cum prevede articolul 136 alin. (1) din Constituție. Respectiva precizare ar preveni interpretările arbitrare	Se acceptă. Alin. (3) va avea următorul cuprins:

jurisdicția în ședințe plenary (plen). (2) Plenul Curții Constituționale, pe lângă exercitarea jurisdicției, conduce activitatea Curții Constituționale în ansamblu. (3) Cvorumul în plen al Curții Constituționale este de două treimi din numărul judecătorilor. (4) Curtea Constituțională este convocată în plen de președintele acesteia, la inițiativa acestuia ori la cererea a cel puțin doi judecători.			în care cvorumul se calculează din numărul judecătorilor prezenți.	„(3) Cvorumul în plen al Curții Constituționale este de două treimi din numărul total al judecătorilor.”
	Curtea Supremă de Justiție	29.	Art. 10 alin. (3) – cvorumul urmează a fi determinat în dependență de numărul total de judecători ai Curții Constituționale prevăzuți de lege (6). Astfel, alineatul urmează a fi completat cu textul „Curții Constituționale”.	Se acceptă parțial. A se vedea expunerea de la pct. de mai sus.
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	30.	Redacția propusă: „(3) Cvorumul în plen al Curții Constituționale este de două treimi din numărul judecătorilor <u>aflați în exercițiul funcției</u> .” Acest aspect trebuie clarificat. Or în caz de demisie, ridicare de mandat sau deces, judecători nu vor fi șase, dar mai puțini. Respectiv la luarea deciziilor, până la numirea altui judecător/altor judecători, cvorumul va fi două treimi din cei existenți în funcție. Un cvorum similar a fost introdus și pentru alte organe colegiale, cum ar fi de exemplu CSM.	Se acceptă parțial. A se vedea expunerea de la pct. de mai sus.
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	31.	La art. 10 alin. (4), din proiect, textul „la inițiativa acestuia” se exclude.	Se acceptă. Art. 10 alin. (4) va avea următorul cuprins: „(4) Curtea Constituțională este convocată în plen de președintele acesteia ori la cererea a cel puțin doi judecători.”
Articolul 11. Alegerea președintelui Curții Constituționale	Asociația Obștească Institutul de	32.	La art. 11 alin. (3) textul „președintele este ales prin tragerea la sorți între candidați” se substituie cu textul	Nu se acceptă. Se consideră oportună modalitatea de alegere a

(1) Președintele Curții Constituționale este ales prin vot secret, pentru un termen de 3 ani, cu majoritatea de voturi ale judecătorilor. (2) Dacă la primul tur de scrutin candidații nu întrunesc majoritatea de voturi, se procedează la al doilea tur de scrutin între cei doi candidați care au obținut cel mai mare număr de voturi în primul tur și este ales președinte, judecătorul care a obținut cel mai mare număr de voturi. (3) Dacă la cel de-al doilea tur de scrutin candidații întrunesc același număr de voturi, președintele este ales prin tragerea la sorți între candidați.	Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”		„se va proceda la alegeri noi, cu participarea altor candidați”.	președintelui Curții Constituționale prin tragere la sorți, dacă în primele două tururi nu a fost posibilă selectarea unui candidat. În acest fel va fi posibilă alegerea președintelui Curții Constituționale în termen optim, evitând tergiversările.
Articolul 12. Atribuțiile președintelui Curții Constituționale (1) Președintele Curții Constituționale exercită următoarele atribuții: a) coordonează activitatea Curții Constituționale și repartizează sesizările spre soluționare;	Curtea Constituțională	33.	Trebuie de adăugat un nou alineat, care va fi alineatul (5), cu următorul conținut: „În activitatea sa, Președintele Curții Constituționale este asistat de un cabinet propriu.”	Se acceptă. Ultima propoziție de la alin. (4) devine alin. (5) al art. 12 din proiect.

b) convoacă ședințele Curții Constituționale și prezidează ședințele acesteia; c) reprezintă Curtea Constituțională în fața autorităților publice din țară și străinătate; d) exercită conducerea generală a Secretariatului Curții Constituționale, numește în funcție, modifică, suspendă și dispune încetarea raporturilor de serviciu ale funcționarilor publici și ale personalului din cadrul cabinetului persoanei cu funcție de demnitate publică, angajează și eliberează din funcție alt personal, în condițiile legii; e) prezintă spre aprobare plenului Curții Constituționale regulamentele de activitate, organigrama, statele de personal; f) îndeplinește alte atribuții în conformitate cu legea. (2) Președintele Curții Constituționale organizează și implementează sistemul de control intern managerial și poartă răspundere managerială pentru administrarea bugetului				
--	--	--	--	--

instituției și a patrimoniului public aflat în gestiune. (3) În exercitarea atribuțiilor, președintele Curții Constituționale emite ordine și dispoziții. (4) În cazul absenței președintelui Curții Constituționale sau imposibilității exercitării atribuțiilor, plenul Curții Constituționale alege un judecător care exercită atribuțiile acestuia. În activitatea sa, președintele Curții Constituționale este asistat de un cabinet propriu.				
Articolul 13. Judecătorii-asistenți (1) Președintele și judecătorii Curții Constituționale sînt asistați în activitatea lor de 6 judecători-asistenți, care formează corpul judecătorilor-asistenți. (2) Judecătorii-asistenți sînt asimilați în drepturi și garanții cu judecătorii curților de apel și au același statut ca și judecătorii din instanțele judecătorești. (3) Corpul judecătorilor-asistenți, din care face parte judecătorul-asistent șef și	Curtea Constituțională	34.	Acest articol ar trebui transferat la Capitolul VI „Asigurarea activității Curții Constituționale”. Propunem ca alineatul (3) să aibă următorul conținut: „Judecătorii-asistenți își desfășoară activitatea sub coordonarea președintelui Curții Constituționale.” Alin. (5), ar trebui să prevadă condiția „reputație ireproșabilă”. La alineatul (6), textul „de constatare al Autorității Naționale de Integritate” trebuie înlocuit cu textul „definitiv”. La o etapă ulterioară, Curtea va reveni cu o opinie suplimentară cu privire la instituția judecătorilor-asistenți.	Se acceptă. Articolul 13 se transferă la Cap. VI, respectiv se renumerează articolele în modul corespunzător. De asemenea se modifică conținutul alineatelor (3), (5), (6) conform propunerilor, inclusiv conform redacției propuse pentru art. 13.
		35.	Redacția propusă pentru articolul 13: Articolul 13. Judecătorii-asistenți	Se acceptă parțial. În cadrul consultărilor publice s-a ajuns la consens în privința

judecătorii-asistenți, își desfășoară activitatea sub conducerea președintelui Curții Constituționale. (4) Judecătorii-asistenți sînt numiți în funcție de plenul Curții Constituționale pînă la atingerea plafonului de vîrstă de 65 de ani. (5) Candidatul la funcția de judecător-asistent trebuie să dețină cetățenia Republicii Moldova, pregătire juridică superioară și o vechime de cel puțin 10 ani în activitatea juridică sau în învățămîntul juridic superior. (6) Nu poate fi numită în funcția de judecător-asistent al Curții Constituționale persoana în privința căreia există interdicția de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică, ce derivă dintr-un act de constatare al Autorității Naționale de Integritate. (7) Judecătorii-asistenți beneficiază de imunitate în condițiile art. 18. (8) Mandatul judecătorului-asistent poate fi ridicat în condițiile art. 23 alin. (1) lit. a). Judecătorul-asistent poate fi atras la răspundere		(1) În cadrul Curții Constituționale activează șase judecători-asistenți, care formează corpul judecătorilor asistenți, și care asigură suportul necesar pentru realizarea activității judecătorilor Curții Constituționale, în condițiile prezentei legi și a regulamentelor aprobate de Curte. (2) Corpul judecătorilor asistenți este coordonat sub aspect funcțional de către judecătorul asistent-șef, iar sub aspect administrativ este condus de către președintele Curții Constituționale. Judecătorii-asistenți sunt angajați pe bază de concurs de către Președintele CC și își desfășoară activitatea conform legii și regulamentelor interne. (2) Poate fi numită, pe bază de concurs, ca judecător-asistent persoana care întrunește următoarele condiții: a) Are cetățenia Republicii Moldova; b) Cunoaște limba română; c) Este licențiat în drept; d) Are o vechime de cel puțin 6 ani în activitatea juridică sau în învățămîntul juridic superior și o reputație ireproșabilă; e) Este aptă din punct de vedere medical și psihologic pentru exercitarea respectivei funcții. (3) Nu poate fi numită în funcția de judecător-asistent al Curții Constituționale persoana în privința căreia există interdicția de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică, ce derivă dintr-un act definitiv sau o hotărâre definitivă. (4) Judecătorii-asistenți nu pot fi membri ai partidelor sau formațiunilor politice, nu își pot exprima public opinia privind cauzele pendinte la Curtea Constituțională.	necesității redenumirii instituției judecătorilor-asistenți. Astfel, ministerul consideră oportună reglementarea noțiunii de „consilier judiciar”. A se vedea completarea din nota informativă în acest sens. Prin urmare, articolul renumerotat va avea următorul cuprins: „Articolul 46. Consilierii judiciari (1) Președintele și judecătorii Curții Constituționale sînt asistați în activitatea lor de 6 consilieri judiciari, care formează corpul consilierilor judiciari, în condițiile prezentei legi și a regulamentului Curții Constituționale. (2) Consilierii judiciari sunt salariați în condițiile și în modul stabilite de legislația privind sistemul de salarizare în sectorul bugetar. (3) Corpul consilierilor judiciari își desfășoară activitatea sub conducerea președintelui Curții Constituționale. (4) Consilierii judiciari sunt angajați pe bază de concurs
---	--	---	---

disciplinară în condițiile art. 24.		(5) Comisia de concurs pentru ocuparea posturilor vacante de judecător asistent și judecător asistent-șef este compusă din judecătorii Curții Constituționale, la propunerea președintelui Curții Constituționale și activează potrivit regulamentului intem. (6) Concursul pentru ocuparea posturilor de judecător-asistent constă în următoarele etape succesive: a) depunerea și verificarea dosarelor de concurs; b) probă scrisă de verificare a cunoștințelor; c) probă orală, sub formă de interviu. La elaborarea subiectelor pentru probele concursului va fi avută în vedere și jurisprudența Curții Constituționale, precum și cea a Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene, după caz. Plenul Curții Constituționale validează rezultatele concursului pentru ocuparea posturilor vacante de judecător asistent și judecător asistent-șef, în baza raportului întocmit de comisia de concurs. După validarea concursului, președintele Curții Constituționale numește în funcția de judecător asistent candidații declarați învingători la concurs. (7) Evaluarea profesională individuală a judecătorilor-asistenți se face anual de o comisie de evaluare compusă din judecătorii Curții Constituționale, la propunerea președintelui Curții Constituționale. Evaluarea profesională a judecătorilor-asistenți are ca obiectiv stabilirea nivelului de competență profesională al acestora și vizează îmbunătățirea performanțelor profesionale și creșterea eficienței activității Curții Constituționale.	de către Președintele Curții Constituționale. Regulamentul cu privire la Comisia de concurs pentru ocuparea posturilor vacante de consilier judiciar, precum și modul de desfășurare a concursului se aprobă de plenul Curții Constituționale. (5) Candidatul la funcția de consilier judiciar trebuie să dețină cetățenia Republicii Moldova, reputație ireproșabilă, pregătire juridică superioară și o vechime de cel puțin 8 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior, să cunoască limba română și să corespundă cerințelor de ordin medical pentru exercitarea funcției. (6) Nu poate fi numită în funcția de consilier judiciar al Curții Constituționale persoana în privința căreia există interdicția de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică, ce derivă dintr-un act definitiv. (7) Consilierul judiciar are obligațiile prevăzute la art. 19 lit. a), e), f). (8) Evaluarea profesională a consilierilor judiciari se face o dată la 3 ani
--	--	--	--

			Metodologia de evaluare se stabilește prin regulament aprobat de Plenul Curții Constituționale. (8) Salarizarea judecătorilor asistenți se stabilește în baza Legii nr. 270 din 23.11.2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar. (9) Judecătorii-asistenți pot fi atrași la răspundere pentru comiterea următoarelor abateri disciplinare: a) desfășurarea de activități cu caracter politic care ar prejudicia imaginea Curții; b) refuzul nejustificat de a îndeplini o sarcină în cadrul activității jurisdicționale; c) absența fără motive întemeiate de la locul de lucru timp de cel puțin 4 ore consecutive (fără a ține cont de pauza de masă) în timpul zilei de muncă în mod repetat; d) nerespectarea în mod nejustificat a dispozițiilor ori deciziilor cu caracter administrativ dispuse în conformitate cu legea de către președintele ori de către Plenul Curții Constituționale. (10) Sancțiunile disciplinare care se pot aplica judecătorilor-asistenți, proporțional cu gravitatea abaterilor, sunt: a) avertismentul; b) mustrarea; c) eliberarea din funcție. (10) Eliberarea din funcție a judecătorului-asistent se dispune, prin ordin, de președintele Curții Constituționale și se comunică judecătorului-asistent în termen de 5 zile lucrătoare de la data emiterii și în următoarele cazuri: a) ca sancțiune disciplinară; b) în cazul necorespunderii profesionale ca urmare a evaluării;	de Comisia de evaluare, care se formează din judecătorii Curții Constituționale, la propunerea președintelui Curții Constituționale. Evaluarea profesională a consilierilor judicari are ca scop stabilirea nivelului de competență profesională al acestora, în vederea îmbunătățirii performanțelor profesionale și creșterii eficienței activității Curții Constituționale. Metodologia de evaluare se stabilește prin regulament aprobat de Plenul Curții Constituționale. (9) Consilierul judiciar poate fi tras la răspundere disciplinară în condițiile art. 23. (10) Eliberarea din funcție a consilierului judiciar are loc în cazurile prevăzute la art. 22 alin. (1) sau ca urmare a evaluării profesionale negative și se dispune prin ordin al președintelui Curții Constituționale, care se comunică consilierului judiciar în termen de 5 zile lucrătoare de la data emiterii.”
--	--	--	---	--

			c) în cazul condamnării definitive a judecătorului-asistent; d) în cazul incompatibilităților stabilite printr-un act definitiv.	
	Curtea Supremă de Justiție	36.	Art. 13 – deși judecătorii – asistenți au același statut ca și judecătorii instanțelor judecătorești (alin. (2)), norma propusă (spre deosebire de art. 35 alin. (4) din Legea nr. cu privire la Curtea Constituțională nr. 317 din 13 decembrie 1994) nu stabilește obligația acestora de a depune jurământ.	Nu se acceptă. A se vedea completările din nota informativă. Or, consilierii judiciari nu sunt judecători și nu au obligația de a depune jurământ.
	Ministerul Finanțelor	37.	La art. 13 din proiectul de lege, considerăm că alin. (4) urmează să fie reformulat în sensul racordării acestuia la prevederile actuale din art. 35 alin. (2) din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, care stabilește faptul că angajarea judecătorilor – asistenți se face prin concurs. Cu titlu comparativ, precizăm faptul că suplinirea prin concurs a funcțiilor de judecător-asistent este stipulată și la art. 48 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 cu privire la organizarea și funcționarea Curții Constituționale (România).	Se acceptă. Art. 46 alin. (4) va avea următorul cuprins: „(4) Consilierii judiciari sunt angajați pe bază de concurs de către Președintele Curții Constituționale. Regulamentul cu privire la Comisia de concurs pentru ocuparea posturilor vacante de consilier judiciar, precum și modul de desfășurare a concursului se aprobă de plenul Curții Constituționale.”
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	38.	Propunem excluderea acestui articol. Legea actuală prevede că la Curtea Constituțională există judecători-asistenți. Totuși, în practică aceștia nu există de mai mulți ani. În prezent, componența Curții Constituționale funcționează în absența judecătorilor asistenți, bazându-se în mod exclusiv pe colaborarea cu Secretariatul. Consolidarea Secretariatului Curții Constituționale și a personalului care activează în cadrul acestuia	Se acceptă parțial. A se vedea argumentele de la punctele de mai sus.

			reprezintă o prioritate, mai degrabă decât menținerea personalului care asistă activitatea judecătorilor constituționali. Consolidarea Secretariatului ar putea include și formarea continuă a personalului existent, precum și angajarea de noi specialiști, capabili să suporte volumul crescut de activități juridice și administrative. Un aspect cheie care necesită o clarificare urgentă este modalitatea de numire a asistenților judecătorilor. Aceasta poate varia între selecția prin concurs și numirea bazată pe încrederea personală a judecătorilor Curții. Acest procedeu nereglementat poate duce la incertitudini și la o posibilă anonimizare funcțională în relațiile cu membrii secretariatului și restul Curții. Menținerea judecătorilor-asistenți prezintă și alte incertitudini. Nu este clar cum sunt remunerați aceștia, dacă beneficiază de imunitate, dacă ei pot fi numiți pe post în instanțele de apel de drept comun, alte garanții de independență a acestora. Excluderea acestei categorii ar rezona și cu excluderea judecătorilor-asistenți de la Curtea Supremă de Justiție cu mai mult de 10 ani în urmă	
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	39.	La art. 13 alin. (3), textul „ , din care face parte judecătorul-asistent șef și judecătorii-asistenți,” se exclude. Dispozițiile alin. (3) trebuie corelate cu cele ale alin. (1). Atenție: Ierarhia între judecători și, respectiv, judecători-asistenți este inadmisibilă. Deci nu poate exista funcția de judecător-asistent șef.	Se acceptă. Art. 46 alin. (3) va avea următorul cuprins: „(3) Corpul consilierilor judiciari își desfășoară activitatea sub conducerea președintelui Curții Constituționale.”

Articolul 14. Criterii de eligibilitate și modul de selectare a candidaților la funcția de judecător al Curții Constituționale (1) Judecător al Curții Constituționale poate fi persoana care deține cetățenia Republicii Moldova, are domiciliu în țară, are pregătire juridică superioară, înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 15 ani în activitatea juridică, în învățământul juridic superior sau în activitatea științifică. (2) Cu 3 luni înainte de expirarea mandatului fiecărui judecător, Curtea Constituțională informează în scris, autoritatea care a desemnat judecătorul a cărui mandat expiră, privind demararea procedurii de desemnare a unui nou judecător. (3) Numirea se face numai cu acordul prealabil, exprimat în scris, al candidatului. În cazul în care candidatul ocupă o funcție incompatibilă cu funcția de judecător al Curții Constituționale sau este	Curtea Constituțională	40.	- La alineatul (1), trebuie inclus și criteriul cunoașterii limbii române. De asemenea, acest alineat ar trebui să prevadă condiția „reputație ireproșabilă”. - La alin. (3), după textul „din funcția pe care o ocupă” trebuie adăugat textul „cu excepția cazului în care legea prevede suspendarea din funcție”. Textul „și de a-și înceta activitatea în partid” trebuie exclus. Prima modificare este necesară, deoarece, de exemplu, în cazul candidaților din rândul judecătorilor de drept comun, legea specială prevede suspendarea acestora din funcție pe durata mandatului de judecător al Curții Constituționale. A doua modificare este necesară, deoarece demisia presupune încetarea activității. - La alin. (4), textul „de constatare al Autorității Naționale de Integritate” trebuie înlocuit cu textul „definitiv”, deoarece interdicția de a ocupa o funcție publică poate fi aplicată în cazul unei cauze penale sau contravenționale. Actul care trebuie să producă efecte este un act definitiv sau o hotărâre definitivă.	Se acceptă parțial. Alineatul (1) se completează cu condiția privind reputația ireproșabilă. Condiția de cunoaștere a limbii române apare ca o consecință logică a condițiilor de deținere a cetățeniei RM și a domiciliului în țară, înaintate față de candidatul la funcția de judecător al Curții Constituționale. În același timp la art. 29 din proiect se prevede că, „<i>procedura jurisdicțională a Curții Constituționale și lucrările de secretariat se desfășoară în limba română.</i>” De aceea se consideră inoportună completarea alineatului (1) cu încă o condiție, spre evitarea aglomerării și redundanței normelor juridice. Cât privește propunerile de modificare de la alin. (3) se acceptă completarea cu sintagma „cu excepția cazului în care legea prevede suspendarea din funcție”. Însă, nu se acceptă excluderea propusă. Noțiunea de „demisie” se referă la funcția pe care o ocupă candidatul și nu include încetarea calității de
---	--------------------------------------	------------	--	--

membru al unui partid politic, acordul trebuie să cuprindă angajamentul candidatului de a demisiona, până la data depunerii jurământului, din funcția pe care o ocupă și de a-și înceta activitatea în partid. (4) Nu poate fi numită în funcția de judecător al Curții Constituționale persoana în privința căreia există interdicția de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică, ce derivă dintr-un act de constatare al Autorității Naționale de Integritate.				membru al unui partid politic. Art. 19 alin. (2) din proiect prevede expres că: „Judecătorul Curții Constituționale nu are dreptul să desfășoare activitate politică și nu poate fi membru al vreunui partid politic.” Reiterăm recomandarea Comisiei de la Veneția din nota informativă: <i>„[...] În timp ce membrii Parlamentului reprezintă în mod legitim ideile partidelor politice, acest lucru este foarte diferit de rolul judecătorilor Curții Constituționale. Judecătorii constituționali au o „datorie de ingratitudine” față de autoritatea care i-a ales sau i-a numit. Aceștia pot foarte bine să fie nominalizați de un partid și aleși de parlamentarii aceluiași partid, dar nu pot reprezenta niciodată acel partid. În calitate de judecători, ei sunt independenți, loialitatea lor este față de Constituție, nu față de cei care i-au ales.”⁴</i> La alin. 4 propunerea se acceptă.
---	--	--	--	---

⁴ CDL-AD(2015)027 Ukraine - Opinion on the proposed amendments to the Constitution of Ukraine regarding the judiciary as approved by the Constitutional Commission on 4 September 2015.

	Curtea Supremă de Justiție	41.	Art. 14 – conform art. 139 din Constituție, funcția de judecător al Curții Constituționale este incompatibilă cu oricare altă funcție publică sau privată retribuită, cu excepția activității didactice și științifice. Art. 14 alin. (3) din proiect dezvoltă ideea incompatibilității funcției, prin instituirea angajamentului candidatului de a demisiona din funcția pe care o ocupă. Eventuala adoptare și intrare în vigoare a normei va genera necesitatea abrogării modificărilor operate la Legea cu privire la statutul judecătorului nr. 544 din 20 iulie 1995, prin Legea pentru modificarea unor acte normative nr. 246 din 29 iulie 2022, urmare a căreia a fost introdus un nou temei de suspendare din funcția de judecător – numirea în funcția de judecător la Curtea Constituțională sau la o instanță judecătorească internațională. Astfel, luând în considerare art. 19 alin. (1) din proiect, urmează a fi clarificată situația respectivă: numirea în funcție de judecător la Curtea Constituțională, reprezintă un temei de suspendare din funcție a judecătorilor instanțelor de judecată, sau temei de încetare a mandatului acestora.	Se acceptă. Art. 14 alin. (3) va avea următorul cuprins: „(3) Numirea se face numai cu acordul prealabil, exprimat în scris, al candidatului. În cazul în care candidatul ocupă o funcție incompatibilă cu funcția de judecător al Curții Constituționale sau este membru al unui partid politic, acordul trebuie să cuprindă angajamentul candidatului de a demisiona, până la data depunerii jurământului, din funcția pe care o ocupă <i>cu excepția cazului în care legea prevede suspendarea din funcție</i> și de a-și înceta calitatea de membru în partidul politic.”
	Procuratura Generală	42.	La art. 14: alin.(4) propunem a fi redactat cu următorul cuprins: „(4) Nu poate fi numită în funcția de judecător al Curții Constituționale persoana care în ultimii 3 ani până la desemnare, a fost membru și/sau a desfășurat activități cu caracter politic în cadrul unui partid politic sau al unei organizații social-politice, precum și persoana în privința căreia există interdicția de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică, ce derivă dintr-un act de constatare al Autorității Naționale de Integritate.”	Nu se acceptă. Proiectul prevede la art. 14 alin. (3) faptul că candidatul la funcția de judecător al Curții este obligat să-și înceteze calitatea de membru al partidului politic până la data depunerii jurământului. De asemenea, la art. 19 alin. (2) este reglementat faptul că <i>Judecătorul Curții Constituționale nu are dreptul</i>

			Totodată, la alin. (3) propunem excluderea din conținutul acestuia a textului „sau este membru al unui partid politic”. Raționamentele acestor propuneri rezultă din necesitatea asigurării independenței și imparțialității judecătorului Curții Constituționale, precum și excluderii oricăror dubii aferent respectării principiilor menționate de către judecătorul Curții Constituționale. Este de remarcă faptul că condiția de eligibilitate cu care a fost completat alin. (4), se regăsește și pentru alte funcții de rang constituțional și nu doar, precum: Funcția de Procuror General (art. 17 alin.(1) lit.d) din Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură); Membru al Consiliului de Integritate al Autorității Naționale de Integritate (art. 12 alin. (2) lit. h) din Legea Nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate), etc.	<i>să desfășoare activitate politică și nu poate fi membru al vreunui partid politic.</i> Aceste prevederi sunt similare celor prevăzute în Legea 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, art. 8 alin. (3²) lit. b), Legea 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale din România, art. 62 sau celor prevăzute la §4 din Partea I, secțiunea 3 din Actul Curții Constituționale Federale a Germaniei. La fel, art. 4² alin. (1) din Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului prevede următoarele: „În conformitate cu art. 21 § 3 din Convenție, în cursul mandatului lor, judecătorii nu pot exercita nicio activitate politică sau administrativă [...]” Comisia de la Veneția se expune expres în Compilația Opiniilor Comisiei de la Veneția, 7 decembrie 2022⁵, cu referire la Proiectul de lege privind Curtea Constituțională a Ucrainei, §31: „Deși Comisia de la Veneția salută abordarea de a se asigura că judecătorii de la Curtea Constituțională nu sunt
--	--	--	--	---

⁵ <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI%282022%29050-e>, pag. 17.

				<i>influențați de motivații politice, activitățile politice ale cetățenilor fac parte din nucleul unei democrații pluraliste și, prin urmare, ar trebui promovate. Aceasta include activitățile politice în cadrul partidelor politice, chiar și pentru persoanele care pot fi calificate pentru a deveni judecător constituțional în viitor.</i>
	Uniunea Avocaților din Republica Moldova	43.	La alin. (3) art. 14, în corespundere cu raționamentele din nota de fundamentare privind inadmisibilitatea calității de membru de partid al judecătorului Curții Constituționale, propunem substituirea cuvintelor „activitatea în” cu cuvintele „calitatea de membru de”.	Se acceptă. A se vedea mai sus noua redacție a alin. (3).
		44.	La alin. (4) art. 14, după cuvintele „numită în” propunem completarea cu cuvintele „și exercită”. În acest mod, se va asigura respectarea regimului integrității impus de legislație în raport cu judecătorii constituționali. În mod similar propunem modificarea alin. (6) art. 13 în privința judecătorilor-asistenți. De asemenea, numirea judecătorilor Curții trebuie să se realizeze în cadrul unei proceduri și condiții clare, or actualul proces de numire nu este suficient de transparent sau detaliat, ceea ce poate afecta independența judecătorilor.	Nu se acceptă. Modificarea propusă excede obiectul de reglementare de la art. 14, care prevede „Criterii de eligibilitate și modul de selectare a candidaților la funcția de judecător al Curții Constituționale”, respectiv nu poate include reglementări privind judecătorul în funcție. Or, pentru judecătorul în funcție se aplică prevederile procedurale respective în vederea punerii în executare a sancțiunii precum interdicția de

				a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică.
		45.	Propunem revizuirea proiectului pentru a include în procesul de numire a judecătorilor Curții Constituționale criterii explicite de evaluare și selecție a acestora, publicate și accesibile publicului larg, pentru a asigura transparența și imparțialitatea numirilor.	Se acceptă. Proiectul a fost completat. A se vedea poziția ministerului expusă la pct. 26 din prezenta sinteză.
	Curtea de Apel Chișinău	46.	- la art. 14 din proiectul legii „Criterii de eligibilitate și modul de selectare a candidaților la funcția de judecător al Curții Constituționale”, propunem excluderea posibilității de a candida la funcția de judecător al Curții Constituționale pentru candidații care în ultimii ani au fost membri și/sau au desfășurat activități cu caracter politic în cadrul unui partid politic sau al unei organizații social-politice, ținând cont de necesitatea respectării caracterului apolitic al activității Curții;	Nu se acceptă. A se vedea poziția ministerului expusă la pct. 42 din prezenta sinteză.
		47.	- având în vedere importanța funcției, recomandăm detalierea prevederilor cu privire la modul de selectare al candidaților la funcția de judecător al Curții Constituționale;	Se acceptă. Proiectul a fost completat. Prin urmare, conform art. 9 alin. (2): „Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii <i>în baza de concurs public, transparent și bazat pe merit.</i> ” Mai mult, fiecare autoritate care selectează candidații la funcția de judecător al Curții Constituționale, desfășoară acest proces conform propriilor

				reglementări, ținând cont de prevederile legale.
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	48.	Redacția propusă: „(1) Judecător al Curții Constituționale poate fi persoana <u>cu o reputație ireproșabilă</u> care deține cetățenia Republicii Moldova, are domiciliu în țară, are pregătire juridică superioară, înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 15 ani în activitatea juridică, în învățământul juridic superior sau în activitatea științifică și are mai puțin de 65 ani la <u>accederea în funcție.</u>” 1) Reputația ireproșabilă este un element esențial (a se vedea art. 6 alin. 4 din Legea 544/1995 cu privire la statutul judecătorului). Fără o asemenea reputație, respectul față de Curtea Constituțională va avea de suferit. Existența sau lipsa reputației va fi decisă de organul care numește judecătorul. 2) Condiția de avea mai puțin de 65 de ani la accederea în funcție este o condiție nouă impusă inclusiv judecătorilor Curții Europene a Drepturilor Omului (prin Protocolul nr. 15 la CEDO). Și legea actuală prevede un asemenea termen. Recomandăm această vârstă pentru a asigura un echilibru dintre potențialul candidatului și riscul că, din motive de sănătate, judecătorul de o vârstă avansată va fi indisponibil pentru îndeplinirea funcțiilor de judecător.	Se acceptă. Art. 14 alin. (1) va avea următorul cuprins: „(1) <i>Judecător al Curții Constituționale poate fi persoana cu reputație ireproșabilă, care deține cetățenia Republicii Moldova, are domiciliu în țară, are pregătire juridică superioară, înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 15 ani în activitatea juridică, în învățământul juridic superior sau în activitatea științifică și are mai puțin de 65 ani la accederea în funcție.</i>”
		49.	Redacția propusă: „(2) Cu 3 luni înainte de expirarea mandatului fiecărui judecător, Curtea Constituțională informează în scris, autoritatea care a desemnat judecătorul a cărui mandat expiră, demarează procedura de <u>selectare în bază de merit</u> a unui nou	Se acceptă parțial. Selectarea judecătorilor Curții în bază de merit a fost reglementată la art. 9 alin. (2).

			judecător. <u>Până la expirarea mandatului judecătorului, autoritatea competentă trebuie să numească un nou judecător.</u>” 3) Un concurs bazat pe merit reduce posibilitatea influenței politice sau a nepotismului în procesul de selecție. Astfel, se consolidează încrederea publicului în independența și imparțialitatea Curții Constituționale. La fel, propunem demararea concursului cu 3 luni până la expirarea mandatului judecătorului în funcție și numirea noului judecător până la expirarea mandatului judecătorului în funcție. Aceasta este necesar pentru menținerea ritmului de lucru și pentru evitarea întârzierilor în luarea deciziilor importante. 4) Eliminarea notificării scrise din partea Curții Constituționale este esențială. Deși aceasta poate părea o simplă „formalitate”, lipsa acesteia împiedică autoritatea competentă să inițieze procesul de selecție a noului judecător, chiar dacă mandatul judecătorului în funcție se apropie de sfârșit. Legea va obliga autoritatea competentă să porceadă la identificarea noului judecător din oficiu, eliminând birocrăția excesivă.	Informarea de către Curte a autorității responsabile de desemnarea judecătorului se consideră indispensabilă în vederea garantării în mod sigur a demarării procesului de selectare a noilor judecători. Notificarea de către CC nu trebuie interpretată în sensul condiționării autorității de primirea acesteia, or, autoritatea poate demara procedura de selectare a candidaților la funcția de judecător și înainte de primirea notificării. Se acceptă completarea alin. (2) cu propoziția propusă.
	Asociația Obștească de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	50.	Art. 14, din proiect: La alin. (2), cifra „3” se substituie cu cifra „2”. Or perioada necesară numirii/desemnării judecătorului constituțional trebuie să fie una rezonabilă și nicidecum, la caz, nu poate fi una de 3 luni. Deci, dacă pentru unele situații imprevizibile se propune ca procedură să finalizeze în 48 (3+45) de zile, atunci dacă să dorește stabilirea, la caz, a unei perioade distincte, atunci, aceasta nicidecum nu trebuie să fie una exagerată. De altfel, trebuie exclusă orice suspiciune că legea se face/croiește pentru ca	Nu se acceptă. Termenul de 3 luni se consideră ca fiind unul rezonabil și suficient pentru a fi informată de către Curtea Constituțională, autoritatea responsabilă în vederea demarării procedurii de desemnare a judecătorului la CC. Or, mandatul noului judecător va începe imediat după încetarea mandatului

			majoritatea parlamentară să-și poată numi persoanele loiale partidului în funcțiile respective.	precedentului judecător. În acest mod se va menține ritmul de lucru și vor fi evitate întârzierile în luarea deciziilor importante, după cum s-a expus și societatea civilă. A se vedea propunerile de la pct. anterior din prezenta sinteză.
		51.	Alin. (3), va avea următorul cuprins: „(3) Numirea se face numai cu acordul prealabil, exprimat în scris, al candidatului. În cazul în care candidatul ocupă o funcție incompatibilă cu funcția de judecător al Curții Constituționale, acordul trebuie să cuprindă angajamentul candidatului de a demisiona, până la data depunerii jurământului, din funcția pe care o deține”.	Nu se acceptă. A se vedea argumentarea de la pct. 42 din prezenta sinteză.
		52.	Articolul, se completează cu doua alineate noi: alineatul (5) și alineatul (6). Alineatul (5), va avea următorul cuprins: „(5) Persoana care anterior a exercitat funcția de judecător constituțional nu poate fi numită în această funcție pentru un nou mandat”. Or, în 2019, un ex-președinte al Curții Constituționale, care, de altfel, a exercitat 2 mandate de judecător constituțional contrar prevederilor art. 5 alin. (2) din Legea 317/1994, susținut prin interpretarea defectuoasă a unui ex-judecător la CtEDO urma să fie desemnat de către o autoritate responsabilă de numirea judecătorilor la Curtea Constituțională în funcția de judecător la Curtea Constituțională pentru un al treilea mandat.	Nu se acceptă. Proiectul prevede la art. 9 alin. (1) că: „(1) Curtea Constituțională se compune din 6 judecători, numiți pentru un mandat de 6 ani care nu poate fi reînnoit. ”
		53.	Alineatul (6), va avea următorul cuprins: „(6) Persoana care în ultimii doi ani a fost sau este membru al unui partid politic nu poate fi desemnată în funcția de judecător la Curtea Constituțională”. Or, paradoxal,	Nu se acceptă. A se vedea argumentarea de la pct. 42 din prezenta sinteză.

			sau nu, dar, conform informației oficiale, prezentată public de către ASP, rezultă că, în componența actuală a Curții Constituționale există un judecător constituțional care figurează ca fiind nu doar membru de partid, dar și președinte al unui partid politic. https://www.asp.gov.md/ro/date-deschise/lista-partidelor-politice-din-republica-moldova	
	C.A. „ROMANSTICI”	54.	De asemenea, consider că măsurile actuale nu sunt suficiente pentru a preveni proactiv conflictele de interese, motiv din care propun revizuirea articolului despre incompatibilități pentru a include obligația judecătorilor de a depune și actualiza anual o declarație de interese, care să fie revizuită de o autoritate independentă și publicată pentru accesul publicului.	Nu se acceptă. Art. 20 din proiect prevede obligația judecătorului CC de a depune declarația de avere și interese personale. Nedepunerea acestora atrage posibilitatea ridicării mandatului, conform art. 23 din proiect.
Articolul 15. Jurământul (1) Judecătorul își exercită atribuțiile de la data depunerii jurământului. (2) Judecătorul depune în fața plenului Curții Constituționale următorul jurământ: „Jur să îndeplinesc cu bună-credință obligațiile de judecător al Curții Constituționale, să apăr ordinea constituțională a Republicii Moldova, să protejiez supremația Constituției, drepturile și libertățile fundamentale ale omului și să	Curtea Constituțională	55.	Trebuie completat cu alin. (3) cu următorul conținut: „În cazul imposibilității de a depune jurământul în condițiile alin. (2), judecătorul Curții Constituționale va depune jurământul în fața autorității care l-a numit în funcție”.	Se acceptă. Articolul se completează cu alin. (3) cu următorul cuprins: „(3) În cazul imposibilității de a depune jurământul în condițiile alin. (2), judecătorul Curții Constituționale depune jurământul în fața Președintelui Republicii Moldova.”

mă supun în exercitarea funcției numai Constituției”.				
Articolul 16. Garanții de independență a judecătorilor Curții Constituționale (1) Judecătorii Curții Constituționale sunt independenți în exercitarea mandatului și se supun numai Constituției. (2) Judecătorii Curții Constituționale nu pot fi supuși niciunui mandat imperativ sau reprezentativ. (3) Judecătorii Curții Constituționale nu pot fi obligați să prezinte explicații sau declarații asupra cazurilor examinate sau aflate în procedură de examinare.	Curtea Constituțională	56.	Alin. (2) trebuie exclus, deoarece rolul și garanțiile din lege aplicabile judecătorilor Curții impun același lucru.	Se acceptă. Independența în exercitarea mandatului include și faptul că judecătorii Curții Constituționale nu pot fi supuși niciunui mandat imperativ sau reprezentativ.
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	57.	Art. 16, alin. (2), din proiect urmează a expus în următoarea redacție: „(2) Orice mandat imperativ sau reprezentativ este nul”.	Nu se acceptă. A se vedea argumentarea de la pct. de mai sus din prezenta sinteză.
Articolul 18. Inviolabilitatea judecătorilor Curții Constituționale (1) Judecătorii Curții Constituționale nu pot fi persecutați sau trași la răspundere juridică pentru voturile sau opiniile exprimate pe durata exercitării mandatului. (2) Judecătorul Curții Constituționale nu poate fi	Curtea Supremă de Justiție	58	Art. 18 alin. (1) – utilizarea în conținutul normei a sintagmei „nu pot fi persecutați”, pare impropriu. Potrivit DEX, verbul a persecuta este definit ca a urmări pe cineva cu perseverență în toate acțiunile sale cu scopul de a-i cauza un rău; (cu sens atenuat) a provoca necazuri, neajunsuri. Acțiunea respectivă prezumă elementul de ilegal, fapt confirmat inclusiv de legislația națională, potrivit căreia persecutarea reprezintă o formă a violenței psihologice (art. 2 din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01 martie 2007). Instituirea unei asemenea categorii de garanții a inviolabilității	Se acceptă. Cuvintele „persecutați sau” se exclud din cuprinsul art. 18 alin. (1).

reținut, arestat, percheziționat, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, trimis în judecată pe cauze contravenționale sau penale fără încuviințarea prealabilă a plenului Curții Constituționale. (3) Urmărirea penală împotriva judecătorului Curții Constituționale poate fi pornită doar de către Procurorul General, iar în lipsa acestuia de către un adjunct în temeiul ordinului emis de Procurorul General, cu acordul prealabil al plenului Curții Constituționale. (4) Judecătorul Curții Constituționale a cărui identitate nu a fost cunoscută în momentul reținerii este eliberat imediat după stabilirea identității. (5) Reținerea judecătorului Curții Constituționale, surprins în flagrant delict, urmează a fi comunicată imediat Curții Constituționale care, în decursul a 24 de ore își exprimă punctul de vedere asupra reținerii. (6) Inviolabilitatea judecătorilor Curții Constituționale se extinde			judecătorilor constituționali, inspiră ideea că persecuția/ persecutarea este inadmisibilă în privința judecătorilor constituționali, iar în privința celorlalte persoane fizice, acceptabilă? Luând în considerare art. 1 alin. (3) din Constituție, potrivit căruia drepturile și libertățile omului reprezintă valori supreme, utilizarea sintagmei menționate pare lipsită de sens.	
	Procuratura Generală	59	La art. 18 alin. (3), propunem redactarea art. 18 alin. (3) din proiect. În mod similar prevederilor prevăzute la art. 19 alin. (4) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, prin enumerarea infracțiunilor pentru care nu va fi necesar acordul Plenului Curții Constituționale pentru pornirea urmăririi penale. Subsecvent la alin. (5), propunem excluderea textului „care, în decursul a 24 de ore își exprimă punctul de vedere asupra reținerii” sau, drept alternativă, redactarea art. 18 alin. (3) din proiect, în mod similar prevederilor prevăzute la art. 19 alin. (4) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului. Raționamentele acestor propuneri rezultă din necesitatea alinierii garanțiilor de inviolabilitate a judecătorilor Curții Constituționale în mod similar celor prevăzute și pentru alte funcții, care inter alia, presupun exercitarea unui mandat constituțional. Drept exemplu de inviolabilități sunt prezentate infra: - Constituția Republicii Moldova Articolul 70 - Incompatibilități și imunități (3) Deputatul nu poate fi reținut, arestat, percheziționat, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, sau trimis în judecată fără încuviințarea Parlamentului, după ascultarea sa. Articolul 81 - Incompatibilități și imunități	Se acceptă. Art. 18 alin. (3) va avea următorul cuprins: „(3) Urmărirea penală împotriva judecătorului Curții Constituționale poate fi pornită doar de către Procurorul General, iar în lipsa acestuia de către un adjunct în temeiul ordinului emis de Procurorul General, cu acordul prealabil al plenului Curții Constituționale. În cazul săvârșirii de către judecător a infracțiunilor specificate la art. 243, 324, 326 și 330 ² ale Codului penal al Republicii Moldova, precum și în cazul infracțiunilor flagrante, acordul plenului Curții Constituționale pentru pornirea urmăririi penale nu este necesar.”

asupra locuinței și localului de serviciu, vehiculelor și mijloacelor de telecomunicație folosite de el, asupra corespondenței, bunurilor și documentelor lui personale. (7) Judecătorul Curții Constituționale poate fi suspendat din funcție, prin hotărîrea plenului dacă în privința acestuia a fost dispusă începerea urmăririi penale, pînă la rămînerea definitivă a hotărîrii în cauza respectivă.		(2) Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate. El nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului. (3) Parlamentul poate hotărî punerea sub acuzare a Președintelui Republicii Moldova, cu votul a cel puțin două treimi din numărul deputaților aleși, în cazul în care săvîrșește o infracțiune. Competența de judecată aparține Curții Supreme de Justiție, în condițiile legii. Președintele este demis de drept la data rămînerii definitive a sentinței de condamnare. - Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului Articolul 19. Inviolabilitatea judecătorului (4) Urmărirea penală împotriva judecătorului poate fi pornită doar de către Procurorul General sau prim-adjunctul, iar în lipsa acestuia de către un adjunct în temeiul ordinului emis de Procurorul General, cu acordul Consiliului Superior al Magistraturii, în condițiile Codului de procedură penală. În cazul săvîrșirii de către judecător a infracțiunilor specificate la art. 243. 324, 326 si 330² ale Codului penal al Republicii Moldova, precum și în cazul infracțiunilor flagrante, acordul Consiliului Superior al Magistraturii pentru pornirea urmăririi penale nu este necesar. - Legea Nr. 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) Articolul 4. Inviolabilitatea Avocatului Poporului (2) Pe durata exercitării mandatului, Avocatul Poporului și adjuncții săi pot fi urmăriți penal și trimiși în judecată pentru alte fapte decît cele prevăzute la alin. (1), dar Avocatul Poporului nu poate fi reținut, percheziționat sau arestat fără acordul prealabil al Parlamentului, iar adjuncții - fără informarea prealabilă a Parlamentului.	
--	--	--	--

			Analiza reglementărilor redade supra, atestă că acordul sau încuviințarea plenului/organelor colegiale se solicită preponderant pentru anumite măsuri de constrângere/intruzive precum: reținerea, arestarea, percheziționarea, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă. Totodată, acordul Consiliului Superior al Magistraturii pentru pornirea urmăririi penale nu este necesar în cazul infracțiunilor specificate la art. 243, 324, 326 și 330² ale Codului penal al Republicii Moldova. Astfel, pentru a reduce riscurile unor eventuale abuzuri în virtutea unor imunități extrem de ridicate împotriva oricăror activități incipiente de cercetare penală, reiterăm oportunitatea redactării art. 18 alin. (3) din proiect, în mod similar prevederilor prevăzute la art. 19 alin. (4) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, prin enumerarea infracțiunilor pentru care nu este necesar acordul Plenului Curții Constituționale pentru pornirea urmăririi penale.	
		60.	Subsecvent, cu privire la textul „își exprimă punctul de vedere asupra reținerii” din alin. (5), indicăm asupra lipsei de claritate a acestuia. Or, nu este clar în ce formă va fi exprimat și nici relevanța sau efectul juridic al exprimării unui punct de vedere negativ în cazul reținerii (privării de libertate) a judecătorului constituțional.	Nu se acceptă. Punctul de vedere al Curții Constituționale este important în vederea formării opiniei publice și reprezintă o obligație în fața societății și organelor care au ales judecătorul la Curte.
	Curtea de Apel Chișinău	61.	- cu privire la inviolabilitatea judecătorului Curții Constituționale (art. 16 din proiectul legii) considerăm că, transmiterea în judecată a cauzei penale/contravenționale nu poate fi condiționată de acordul Curții Constituționale atât timp cât a fost dat acordul pentru pornirea urmăririi penale și/sau	Se acceptă. Art. 18 alin. (2) va avea următorul cuprins: „(2) Judecătorul Curții Constituționale nu poate fi reținut, supus aducerii silite,

			contravenționale a judecătorului. Precizăm că, Legea cu privire la statutul judecătorului (art. 19) a fost modificată în acest sens;	arestat, percheziționat fără încuviințarea prealabilă a plenului Curții Constituționale, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă.”
		62.	- subsidiar, datorită specificului, rolului și importanței Curții Constituționale, precum și statutul juridic al judecătorului constituțional considerăm rezonabil ca proiectul legii să reglementeze expres instanța competentă în examinarea acțiunilor cu caracter penal a judecătorilor Curții, această competență urmând a fi atribuită în opinia instanței, Curții Supreme de Justiție.	Nu se acceptă. Completarea proiectului nu este necesară, deoarece conform art. 8 alin. (3) lit. c) din Legea 3/2016, Procuratura Generală reprezintă învinuirea la Curtea Supremă de Justiție. Iar conform proiectului, art. 18 alin. (3): „ <i>Urmărirea penală împotriva judecătorului Curții Constituționale poate fi pornită doar de către Procurorul General [...]</i> ”
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	63.	Redacții propuse: (2) Judecătorul Curții Constituționale nu poate fi reținut, arestat, percheziționat, pe cauze contravenționale sau penale, <u>fără acordul prealabil a plenului Curții Constituționale, cu excepția cazurilor săvârșirii de către judecătorul Curții Constituționale a infracțiunilor specificate la art. 243, 324, 326 și 330² ale Codului penal al Republicii Moldova, precum și în cazul infracțiunilor flagrante.</u> (5) Reținerea judecătorului Curții Constituționale, surprins în flagrant delict, urmează a fi comunicată imediat Curții Constituționale care, în decursul a 24 de ore își exprimă punctul de vedere asupra reținerii.	Se acceptă parțial. A se vedea poziția ministerului expusă la punctele de mai sus. Cât privește coerența alineatelor (2) și (5) explicăm următoarele: În cazul infracțiunilor flagrante în care este surprins judecătorul CC nu este necesară încuviințarea prealabilă a plenului Curții, dar urmează a fi informată imediat Curtea despre reținere. Respectiv, în decursul a 24 de ore Curtea își va exprima punctul de vedere, care

			Inviolabilitatea judecătorilor Curții Constituționale este concepută ca o garanție funcțională vitală, care asigură că aceștia pot îndeplini îndatoririle lor fără a fi supuși presiunilor externe. Cu toate acestea, protecția oferită de inviolabilitate nu este absolută. Ea nu poate să se aplice în cazul săvârșirii unor fapte grave de corupție sau în situații în care judecătorii sunt surprinși în flagrant comițând infracțiuni. La fel, de exemplu, dacă un judecător al Curții Constituționale încalcă legislația contravențională din domeniul transporturilor și refuză să se supună ordinilor unui agent de constatare, acesta poate și trebuie să fie reținut, pentru a asigura că nicio persoană, indiferent de statutul său, nu este deasupra legii. Textul propus coincide cu imunitatea oferită judecătorilor de drept comun. În ceea ce privește structura actuală a proiectului observăm o lipsă de coerență între alineatele 2 și 5. Alineatul 2 recunoaște necesitatea reținerii judecătorilor în cazul infracțiunilor flagrante, ceea ce este un pas important în direcția asigurării responsabilității și integrității judiciare. În contrast, alineatul 5 impune o procedură prin care Plenul Curții este solicitat să "exprime un punct de vedere" într-un interval de 24 de ore post-reținere. Această prevedere pare să dilueze eficacitatea măsurilor inițiale și adaugă un strat suplimentar de birocrație, care poate întârzia procesul legal necesar. Considerăm această ultimă prevedere redundantă și propunem eliminarea ei pentru a evita confuzia și pentru a asigura aplicarea efectivă a legii în situații critice.	are un rol facultativ pentru organele statului, dar e important pentru societate în ansamblu. Or, alineatele menționate anume asta și prevăd.
--	--	--	---	--

Articolul 19. Incompatibilități și restricții în exercitarea funcției (1) Funcția de judecător al Curții Constituționale este incompatibilă cu oricare altă funcție publică sau privată, cu excepția activității didactice, științifice sau de creație. (2) Judecătorul Curții Constituționale nu are dreptul să desfășoare activitate politică și nu poate fi membru al vreunui partid politic.	Asociația Obștească de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	64.	Alineatul (2) al art. 19 urmează a fi păstrat în redacția actuală pentru mai multă claritate. Astfel, nu doar candidatul/prezentul la funcția de judecător constituțional, dar și judecătorul constituțional nu poate fi membru al vreunui partid politic. Or, viața/realitatea bate filmul. https://www.asp.gov.md/ro/date-deschise/lista-partidelor-politice-din-republica-moldova	Se acceptă. Se păstrează redacția actuală.
Articolul 21. Garanțiile sociale (1) Salarizarea președintelui și judecătorilor Curții Constituționale se efectuează în modul, condițiile și mărimile prevăzute de legislația privind sistemul de salarizare în sectorul bugetar, din mijloacele bugetului Curții Constituționale. (2) Judecătorul Curții Constituționale care a atins vârsta de 50 de ani și are o vechime în muncă de cel puțin 20 de ani calendaristici, inclusiv în funcția de judecător al Curții Constituționale pe o	Curtea Supremă de Justiție	65.	Art. 21 alin. (9) – mandatul de judecător nu se execută ci se exercită (art. 9 din Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică nr. 199 din 16 iulie 2010).	Se acceptă. Cuvântul „executare” se substituie cu cuvântul „exercitare”.
	Ministerul Finanțelor	66.	La art. 21 alin. (10) din proiectul de lege, se prevede acordarea unui concediu anual plătit cu o durată de 42 zile calendaristice, cu toate că la moment conform art. 22 alin. (6) din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, durata concediului anual plătit este de 36 zile lucrătoare (luându-se drept bază săptămâna de muncă de 6 zile), fapt care implică în concordanță cu prevederile art. 30 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, completarea notei informative cu prevederi ce vizează impactul bugetar.	Nu se acceptă. Durata concediului judecătorului Curții de 36 de zile lucrătoare (luându-se drept bază săptămâna de muncă de 6 zile), conform Legii 317/1994 este egală cu 42 de zile calendaristice, conform proiectului. Deci, la acest aspect proiectul nu vine cu modificări ce presupun cheltuieli financiare suplimentare din bugetul de stat, se reformulează doar modalitatea de exprimare

perioadă de cel puțin 5 ani, are dreptul la pensie pentru vechime în muncă în proporție de 55 % față de salariul lui mediu, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani – de 3 %, dar în total nu mai mult de 80 % față de salariul lui mediu, ținându-se cont de indexarea salariului.				arhaică conform noilor reglementări, spre ex: art. 29 alin. (1) din Legea 544/1995 – 30 de zile calendaristice, în cazul judecătorilor; art. 43 alin. (1) din Legea 158/2008 – 35-42 de zile calendaristice, în cazul funcționarilor publici, în dependență de vechimea în serviciul public.
(3) Pensia pentru vechime în muncă se plătește integral judecătorului în funcție. (4) După pensionare, judecătorul are dreptul să se angajeze și să primească atât pensia, cât și salariul integral. (5) Judecătorului Curții Constituționale demisionat i se plătește o indemnizație unică de concediere egală cu 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani lucrați complet în funcția de judecător al Curții Constituționale. (6) Judecătorul Curții Constituționale care s-a retras din componența ei din cauza imposibilității de a-și exercita atribuțiile, pe o perioadă mai		67.	Suplimentar, menționăm că potrivit art. 21 alin. (2)-(3) din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, Președintele Curții Constituționale este asimilat cu Președintele Curții Supreme de Justiție în indemnizații. Judecătorii Curții Constituționale sînt asimilați cu vicepreședintele Curții Supreme de Justiție în indemnizații. Art. 26 alin. (3) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului stabilește că judecătorului <u>care a plecat onorabil din sistem</u> i se plătește o indemnizație unică de concediere egală cu 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani complet lucrați în funcția de judecător. Prin art. 21 alin. (5) din proiect se propune expres de a menține garanția existentă, prin care judecătorului demisionat a Curții Constituționale să i se achite o indemnizație unică de concediere în mărime de 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani complet lucrați în funcția de judecător ai Curții.	Se acceptă. Prevederile de la art. 21 alin. (5) din proiect se aliniază prevederilor de la art. 26 alin. (3) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, și vor avea următorul cuprins: „(5) Judecătorului Curții Constituționale care a plecat onorabil din sistem i se plătește o indemnizație unică de concediere egală cu 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani lucrați complet în funcția de judecător. Totodată, în calculul indemnizației unice de concediere pentru judecătorul demisionat și reîntors în funcție se ia timpul activității în funcția de judecător de la data încetării ultimei demisii.”

mare de 4 luni consecutive, din motive de sănătate, are dreptul la o indemnizație de concediere egală cu un salariu anual al funcției. Curtea Constituțională are dreptul să acorde judecătorului care demisionează o indemnizație de concediere egală cu cel mult 3 salarii lunare ale funcției. (7) Pensiile și indemnizațiile lunare viagere se stabilesc și se plătesc de organele de asigurări sociale, care au dreptul de control asupra autenticității actelor ce confirmă stagiul de muncă și venitul asigurat, eliberate de organele abilitate. (8) Cheltuielile pentru achitarea pensiilor și indemnizațiilor lunare viagere se asigură după cum urmează: 50% din mărimea stabilită – de la bugetul asigurărilor sociale de stat și 50% – de la bugetul de stat. (9) Durata de executare a mandatului de judecător se include în vechimea în muncă totală și neîntreruptă în specialitatea precedentă.	Cancelaria de Stat	68.	La fel, constatăm că până la operarea prin Legea nr. 222/2020 a modificărilor în art. 32 din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, condițiile de pensionare ale judecătorilor Curții Constituționale erau similare regulilor de pensionare a judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești (vârsta - 50 de ani, vechimea în muncă - 20 de ani, pensia în proporție de 55% din salariu mediu lunar, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani se mărește cu 3%, dar în total nu mai mult de 80% din salariu mediu lunar). Astfel, având în vedere că atât condițiile de pensionare, cât și indemnizațiile achitate la demisionare erau similare, considerăm oportun ca Ministerul Justiției să examineze suplimentar aspectul privind stabilirea condițiilor de pensionare ale judecătorilor Curții Constituționale similare celor stabilite judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești, stabilite prin art. 32 din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului (în redacția Legii nr. 222/2020).	Nu se acceptă. A se vedea redacția art. 21 la pct. 74 din prezenta sinteză. Carta Europeană din 10 iulie 1998 cu privire la Statutul judecătorului, emitent Consiliul Europei, prevede: „6.4. În această privință Carta precizează că judecătorul care a atins vârsta legală de încetare a funcțiilor sale, după ce le-a exercitat pe parcursul unei anumite perioade de timp, trebuie să beneficieze de o pensie a cărui nivel trebuie să fie cât mai aproape posibil de nivelul ultimei remunerări din activitatea jurisdicțională.”
		69	Revizuirea art. 21 alin. (10) din proiectul legii, cu argumentare în nota informativă în partea ce ține de numărul zilelor de concediu, prin prisma prevederilor art. 15 din Legea nr. 199/2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică. Suplimentar, menționăm că potrivit practicilor țărilor europene, judecătorii Curții Constituționale beneficiază de un număr relativ mare de zile de concediu în comparație cu alte funcții judiciare sau administrative, datorită caracterului lor distinct și nivelului ridicat de responsabilitate, deși aceste numere pot varia în funcție de legislația și practicile naționale specifice (Germania: potrivit legii federale germane	Nu se acceptă. A se vedea argumentarea de mai sus. Adițional, cităm Carta Europeană din 10 iulie 1998 cu privire la Statutul judecătorului, emitent Consiliul Europei, ale cărei dispoziții: „1.1. ... urmăresc ridicarea nivelului garanțiilor în diferite state europene. Ele nu pot să justifice modificările statutelor naționale care tind să reducă nivelul deja

(10) Judecătorul are dreptul la concediu anual plătit pe o durată de 42 de zile calendaristice, precum și la concediu neplătit, în condițiile legii.			privind Curtea Constituțională, judecătorii au dreptul la 30 de zile lucrătoare de concediu pe an, plus zile libere suplimentare pentru sărbătorile publice și alte zile libere legale; Franța: în conformitate cu reglementările aplicabile funcționarilor publici, judecătorii Curții Constituționale (Consiliul Constituțional) din Franța pot beneficia de aproximativ 40 de zile de concediu pe an, incluzând zilele de concediu legal, sărbătorile publice și alte zile libere prevăzute de lege; Spania: conform legislației spaniole, judecătorii Curții Constituționale (Tribunalul Constituțional) beneficiază de aproximativ 35-40 de zile de concediu pe an, în funcție de anii de vechime și alte criterii.	<i>atins al garanțiilor</i> în țările respective.”
	Uniunea Avocaților din Republica Moldova	70.	La alin. (2) art. 21 propunem excluderea cuvântului „calendaristici” or regulile de calculare a vechimii în muncă (a se vedea pct. 7 al Anexei nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 1231/2018) nu face distincție între perioadele „calendaristice” și „necalendaristice”.	Precizare. Art. 21 alin. (2) va avea un nou cuprins, a se vedea pct. 74 din prezenta sinteză.
		71.	În privința instituirii pensiilor speciale pentru anumite persoane, considerăm această practică drept una păguboasă pentru politicile statului în domeniul asigurării cu pensii și discriminatorie în raport cu restul populației, or mărimea pensiei trebuie să fie determinată de mărimea contribuției și perioada contributivă. În acest context, mărimea pensiei judecătorului constituțional este determinată de mărimea salariului acestuia pe perioada activității în calitate de judecător constituțional dar și de alte venituri din care acesta a plătit contribuții la BASS. Pentru accentuarea importanței și responsabilității funcției date pentru societate, statul dispune de un instrument eficient de motivare și recompensare, și	Nu se acceptă. Curtea Constituțională prin Hotărârea nr. 25/2017 pentru controlul constituționalității Art. II din Legea nr. 290/2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (pensia specială a judecătorilor) a declarat neconstituționale modificările respective, argumentând astfel: „41. Prin urmare, Curtea menționează că principiul independenței justiției apără pensia specială a judecătorilor,

			anume stabilirea unei remunerații pe măsură, care se va repercuta și asupra mărimii pensiei, precum și stabilirea garanțiilor și imunităților corespunzătoare funcției. Orice altă abordare preferențială va avea ca efect distorsionarea sistemului public de pensii și derogarea nejustificată de la regulile generale aplicabile, ce va atrage potențiale noi derogări pentru alte profesii și funcții.	ca parte integrantă a stabilității financiare a acestora, în aceeași măsură cu care apără celelalte garanții ale acestui principiu.” „54. Curtea reține că <i>pensia specială a judecătorilor</i> a fost instituită în vederea stimulării stabilității în serviciu și a formării unei cariere în magistratură. Instituirea pensiei speciale pentru judecători nu reprezintă un privilegiu, ci este justificată în mod obiectiv, ea constituind o compensație parțială a inconvenientelor ce rezultă din rigoarea statutului special căruia trebuie să i se supună. Astfel, acest statut special stabilit de Parlament prin lege este mult mai sever, mai restrictiv, impunând judecătorilor obligații și interdicții pe care celelalte categorii de asigurați nu le au. Acestora le sunt interzise activități ce le-ar putea aduce venituri suplimentare, care să le asigure posibilitatea efectivă de a-și crea o situație materială de natură să le ofere după pensionare menținerea unui nivel de viață cât mai apropiat de cel avut în timpul activității. 55. Prin urmare, pensia specială a judecătorilor reprezintă o compensație a incompatibilităților stabilite la nivel constituțional pe parcursul întregii cariere profesionale. Or, potrivit articolului 116 alin. (7) din Constituție, funcția de judecător este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice. Acestor incompatibilități constituționale li se adaugă
--	--	--	--	--

				incompatibilitățile și interdicțiile prevăzute de articolul 8 din Legea cu privire la statutul judecătorului.”
		72.	La alin. (5) art. 21, derogarea de la regula generală stabilită pentru plata indemnizațiilor unice la concediere, și anume de 15% stabilit la alin. (3) art. 42 al Legii nr. 158/2008, nu este susținută de o justificare bazată pe criterii obiective.	Nu se acceptă. Judecătorii Curții Constituționale nu pot fi asimilați în garanții sociale cu funcționarii publici, în virtutea statutului lor, incompatibilităților și restricțiilor în exercitarea funcției, dar și responsabilității deosebite în garantarea supremației Constituției statului.
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	73.	La art. 21 alin. (1), sintagma „de legislația privind sistemul de salarizare în sectorul bugetar” se substituie cu sintagma „de legea privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar”. A se vedea: Legea nr. 270/2018.	Se acceptă parțial. La art. 21 alin. (1) cuvântul „legislația” se substituie cu cuvintele „cadru normativ” și se completează cu cuvântul „unitar”. Modificările se impun datorită faptului că salarizarea judecătorilor Curții se efectuează conform Legii 270/2018, dar și HG 1231/2018.
	Casa Națională de Asigurări Sociale	74.	La 01.01.2017 a intrat în vigoare Legea nr. 290/2016 pentru modificarea și completarea unor acte normative, care a avut scop reducerea inechităților din sistemul public de pensii și instituirea unei egalități între toate categoriile de cetățeni angajați în câmpul muncii și la stabilirea dreptului solicitanților la prestații de asigurări sociale corelativ contribuțiilor de asigurări	Se acceptă parțial. Art. 21 va avea următorul cuprins: „Articolul 21. Garanțiile sociale (1) Salarizarea președintelui și judecătorilor

			sociale achitate. Egalitatea presupune obligativitatea tuturor participanților la sistemul public de asigurări sociale de a plăti contribuții de asigurări sociale, unificarea formulei de calcul a pensiilor de asigurări sociale pentru toate categoriile de cetățeni (deputați, membri de Guvern, funcționari publici, aleși locali, judecători, procurori) și excluderea „stagiului special” din sistemul public de asigurări sociale. În acest sens, prin Legea nr. 222/2020 pentru modificarea art. 32 din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, realizarea dreptului la pensie a judecătorilor a fost adus în concordanță cu principiile sistemului public de asigurări sociale, și anume, cu principiul egalității tuturor participanților la sistemul public de pensii și obiectivele reformei, ținând cont de faptul, că judecătorii achită contribuții de asigurări sociale începând cu 01.01.2006. Totodată, menționăm, că prevederile Legii nr. 222/2020, modifică condițiile care urmează să le întrunească solicitantul de pensie, prin majorarea treptată a vârstei de pensionare și vechimii în muncă generale, fiind echivalate cu condițiile generale de stabilire a pensiei pentru limita de vârstă în sistemul public de pensii. Or, nu există o recomandare internațională în ceea ce privește vârsta de pensionare, vechimea în muncă și vechimea în funcție de judecător la stabilirea pensiei, iar la stabilirea acestor criterii statele dispun de o marjă largă de apreciere pentru reglementarea politicii lor sociale în conformitate cu standardele internaționale privind independența sistemului judecătoresc, în ansamblu, și a judecătorilor, în particular. Respectiv, prevederile constituționale nu garantează stabilirea unor condiții speciale de pensionare, standarde mai înalte de asigurare socială în raport cu alte categorii de cetățeni.	Curții Constituționale se efectuează în modul, condițiile și mărimile prevăzute de cadrul normativ privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, din mijloacele bugetului Curții Constituționale. (2) Judecătorul Curții Constituționale care a atins vârsta de 50 de ani și are o vechime în muncă de cel puțin 20 de ani calendaristici, inclusiv în funcția de judecător al Curții Constituționale pe perioada unui mandat deplin, are dreptul la pensie pentru vechime în muncă în proporție de 55 % din salariul lui mediu lunar, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani – se mărește cu 3 %, dar în total nu mai mult de 80 % din salariul lui mediu lunar. (3) Pensia pentru vechime în muncă se plătește integral judecătorului în funcție. (4) După pensionare, judecătorul are dreptul să se angajeze și să primească atât pensia, cât și salariul integral. (5) Judecătorului Curții Constituționale care a plecat onorabil din sistem i se plătește o indemnizație unică de
--	--	--	---	---

		În acest sens, se propun următoarele modificări la art. 21 din proiect, după cum urmează : • alin. (2) din art. 21 se propune în următoarea redacție : „(2) Judecătorul Curții Constituționale care a atins vârsta prevăzută la alin.(21) și confirmă vechimea în muncă generală prevăzută la alin. (22) și vechimea în muncă în funcția de judecător al Curții Constituționale pe o perioadă de cel puțin 6 ani, are dreptul la pensie pentru vechime în muncă în mărime de 55% din salariul de funcție stabilit de legislație la data solicitării pensiei, care, pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de muncă generală prevăzută la alin.(22), se mărește cu 3%, dar în total nu mai mult de 80% din salariul de funcție stabilit de legislație la data solicitării pensiei.”; • de completat cu alineatele (21) și (22) cu următorul cuprins : „(21) Începând cu 1 iulie 2024, pentru judecătorii Curții Constituționale se stabilește vârsta de pensionare de 50 de ani și 6 luni, atât pentru bărbați, cât și pentru femei. În fiecare an ulterior, vârsta de pensionare se majorează conform eşalonării prevăzute în tabelul nr.1, până la atingerea vârstei de 63 de ani.	concediere egală cu 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani lucrați complet în funcția de judecător. În calculul indemnizației unice de concediere pentru judecătorul demisionat și reîntors în funcție se ia timpul activității în funcția de judecător de la data încetării ultimei demisii. (6) Judecătorul Curții Constituționale care s-a retras din componența ei din cauza imposibilității de a-și exercita atribuțiile, pe o perioadă mai mare de 4 luni consecutive, din motive de sănătate, are dreptul la o indemnizație de concediere egală cu un salariu anual al funcției. Curtea Constituțională are dreptul să acorde judecătorului care demisionează o indemnizație de concediere egală cu cel mult 3 salarii lunare ale funcției. (7) Pensile pentru vechime în muncă și indemnizațiile judecătorilor Curții Constituționale se stabilesc și se plătesc de organele de asigurări sociale. (8) Cheltuielile pentru achitarea pensiilor și
--	--	---	---

De la 1 iulie	Vârsta de pensionare pentru judecători
2024	50 ani 6 luni
2025	51 ani
2026	51 ani 6 luni
2027	52 ani
2028	52 ani 6 luni
2029	53 ani
2030	53 ani 6 luni
2031	54 ani
2032	54 ani 6 luni

			2033 55 ani 2034 55 ani 6 luni 2035 56 ani 2036 56 ani 6 luni 2037 57 ani 2038 57 ani 6 luni 2039 58 ani 2040 58 ani 6 luni 2041 59 ani 2042 59 ani 6 luni 2043 60 ani 2044 60 ani 6 luni 2045 61 ani 2046 61 ani 6 luni 2047 62 ani 2048 62 ani 6 luni 2049 63 ani (2²) Începând cu 1 iulie 2024, pentru judecătorii Curții Constituționale se stabilește vechimea în muncă generală de cel puțin 20 de ani și 6 luni, necesare pentru obținerea dreptului la pensie. În fiecare an ulterior, vechimea în muncă generală se majorează cu 6 luni, până la atingerea vechimii în muncă generale de 34 de ani. • alin. (3) din art. 21 din proiect se propune în următoarea redacție: „(3) Pensia pentru vechime în muncă stabilită în condițiile alin.(2)–(22) se calculează și se plătește doar judecătorilor demisionați și judecătorilor eliberați din funcție în legătură cu atingerea plafonului de vârstă.”; • alin. (4) din art. 21 din proiect se propune de modificat după cum urmează :	indemnizațiilor judecătorilor Curții Constituționale se asigură după cum urmează: 50% din mărimea stabilită – de la bugetul asigurărilor sociale de stat și 50% – de la bugetul de stat. (9) Durata de exercitare a mandatului de judecător se include în vechimea în muncă totală și neîntreruptă în specialitatea precedentă. (10) Judecătorul are dreptul la concediu anual plătit pe o durată de 42 de zile calendaristice, precum și la concediu neplătit, în condițiile legii. (11) La calcularea pensiei, în vechimea în muncă generală se includ perioadele prevăzute la art. 5 și art. 50 din Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii. (12) Pensiile stabilite conform prezentei legi se indexează în condițiile art. 13 din Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii.” Totodată, menționăm că este indispensabilă includerea în proiect a condiției privind deținerea unui mandat deplin
--	--	--	---	--

			„(4) În cazul în care judecătorul Curții Constituționale demisionat este numit în funcția de judecător, plata pensiei se suspendă.”; • alin. (7) din art. 21 din proiect se propune în următoarea redacție: „(7) Pensiile pentru vechime în muncă judecătorilor Curții Constituționale se stabilesc și se plătesc de organele de asigurări sociale.”; • la alin. 8 art. 21 din proiect cuvintele „pensiilor și indemnizațiilor lunare viagere” de substituit cu cuvintele „pensiilor judecătorilor Curții Constituționale”; • se propune de completat art. 21 din proiect cu 2 aliniate noi cu următorul cuprins: „(11) La calcularea pensiei, în vechimea în muncă generală se includ perioadele prevăzute la art. 5 și art. 50 din Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii. (12) Pensiile stabilite conform prezentei legi se indexează în condițiile art. 13 din Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii.”.	de 6 ani la calcularea pensiei judecătorului constituțional, conform versiunii Legii 317/1994 de până la modificarea operată prin Legea 302 din 30.11.18. Or aceste modificări au avut un scop intuitu personae, apărând interesele unei/anumitor persoane.
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	75.	Redacția propusă: (2) Judecătorul Curții Constituționale care a atins vârsta de 50 de ani și are o vechime în muncă de cel puțin 20 de ani calendaristici, inclusiv în funcția de judecător al Curții Constituționale pe o perioadă de cel puțin 5 ani, are dreptul la pensie pentru vechime în muncă în proporție de 55 % față de salariul lui mediu, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani – de 3 %, dar în total nu mai mult de 80 % față de salariul lui mediu ținându-se cont de indexarea salariului. (3) Pensia pentru vechime în muncă <u>se calculează și se plătește doar judecătorilor demisionați și judecătorilor</u>	Nu se acceptă. A se vedea argumentele de mai sus. Totodată, cu referire la durata concediului judecătorului la Curtea Constituțională, precizăm că conform art. 29 alin. (1) din Legea 544/1995: „Judecătorul are dreptul la un concediu de odihnă anual de 30 de zile calendaristice.” Însă,

		eliberați din funcție în legătură cu atingerea plafonului de vârstă. (7) Pensile și indemnizațiile lunare viagere se stabilesc și se plătesc de organele de asigurări sociale, care au dreptul de control asupra autenticității actelor ce confirmă stagiul de muncă și venitul asigurat, eliberate de organele abilitate. (8) Cheltuielile pentru achitarea pensiilor și indemnizațiilor lunare viagere se asigură după cum urmează: 50% din mărimea stabilită de la bugetul asigurărilor sociale de stat și 50% de la bugetul de stat. 10) Judecătorul are dreptul la concediu anual plătit pe o durată de <u>30 de zile</u> calendaristice, precum și la concediu neplătit, în condițiile legii. Recomandăm introducerea garanțiilor sociale judecătorilor CC similare judecătorilor de drept comun. Aceasta a fost din start abordarea din actuala Lege cu privire la Curtea Constituțională. Salariile judecătorilor au crescut considerabil între timp, iar garanțiile sociale ale judecătorilor de drept comun au fost ajustate corespunzător. Totuși, garanțiile sociale ale judecătorilor CC au rămas neschimbate și, în prezent, sunt greu de justificat plauzibil. Recomandăm renunțarea la indexarea pensiei în funcție de creșterea salariului judecătorului în funcție, precum și primirea concomitentă a salariului și a pensiei . Judecătorii de drept comun au dreptul la concediu anual plătit pe o durată doar de 30 de zile, iar a judecătorilor CC este de 42 de zile. Un concediu anual de 42 de zile practic înseamnă circa 9 luni, CC ar trebui să activeze cu 5 judecători, ceea ce afectează eficiența CC. De asemenea, recomandăm o analiză a folosirii	durata concediului unui judecător de drept comun care are o vechime în funcția publică de până la 5 ani, concediul lui se majorează cu 2 zile lucrătoare, de la 5 ani la 10 ani - cu 5 zile lucrătoare, de la 10 la 15 ani - cu 10 zile lucrătoare, de peste 15 ani - cu 15 zile lucrătoare. Respectiv, considerăm că un judecător la Curtea Constituțională, care de regulă are o vârstă și experiență onorabilă, este justificat să beneficieze de un concediu de odihnă de 42 zile. Cât privește indexarea pensiei, acest proces are loc conform art. 13 din Legea 156/1998.
--	--	--	---

			concediului de către judecătorii CC, pentru a stabili dacă cu adevărat se justifică un concediu atât de lung. Propunem eliminarea alineatului 7 și 8 din textul articolului 21, deoarece indemnizația lunară viageră nu mai este inclusă în cadrul legislației naționale actuale. Menținerea alineatelor în discuție nu aduce valoare adăugată, având în vedere că procedurile aplicabile sunt deja reglementate de legislația specifică privind asigurările sociale.	
Articolul 22. Încetarea mandatului (1) Mandatul de judecător al Curții Constituționale încetează și se declară vacanța funcției în caz de: a) expirare termenului mandatului; b) demisie; c) ridicare mandatului; d) deces. (2) Încetarea mandatului de judecător al Curții Constituționale și vacanța funcției se constată prin decizia plenului Curții Constituționale. (3) Judecătorul Curții Constituționale, al cărui mandat a expirat, își exercită activitatea până la depunerea	Uniunea Avocaților din Republica Moldova	76.	Alin. (3) art. 22 instituie normă juridică care derogă de la Constituție, care limitează 6 ani mandatul judecătorului constituțional (alin. (1) art. 136 din Constituție). Prin urmare, propunem excluderea acesteia.	Se acceptă. Alin. (3) se exclude.
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	77.	Redacția propusă: „(4) În cazul încetării mandatului judecătorului Curții Constituționale în temeiul alin. (1) lit. b) - d), în termen de cel mult 3 zile de la data constatării vacanței funcției, președintele Curții Constituționale sesizează autoritatea care a desemnat judecătorul, solicitând demararea procedurii de <u>selectare în bază de merit</u> a unui nou judecător. Autoritatea competentă numește judecătorul în termen <u>de 60 de zile</u> de la data sesizării.” A se vedea argumentele menționate mai sus la pct. 4. Considerăm că 60 de zile este un termen suficient pentru demararea și organizarea unui concurs public menit să selecteze un nou judecător la Curtea Constituțională. 45 de zile ar putea să nu fie suficient pentru desfășurarea concursului în mod corespunzător.	Nu se acceptă. Se consideră oportun păstrarea termenului de 45 de zile de la data sesizării, pentru selectarea unui nou judecător la Curtea Constituțională. Or, acest termen este prevăzut pentru operativitatea proceselor, în vederea asigurării unei Curți Constituționale funcționale. Totodată, la art. 14 alin. (2) din proiect este prevăzut termenul de 3 luni înainte de expirarea mandatului fiecărui judecător, termen la care Curtea Constituțională are obligația să informeze în scris, autoritatea

jurământului de către judecătorul nou numit. (4) În cazul încetării mandatului judecătorului Curții Constituționale în temeiul alin.(1) lit. b) - d), în termen de cel mult 3 zile de la data constatării vacanței funcției,președintele Curții Constituționale sesizează autoritatea care a desemnat judecătorul, solicitând demararea procedurii de desemnare a unui nou judecător. Autoritatea competentă numește judecătorul în termen de 45 de zile de la data sesizării.				care a desemnat judecătorul a cărui mandat expiră, privind demararea procedurii de desemnare a unui nou judecător.
Articolul 23. Ridicarea mandatului (1) Mandatul judecătorului Curții Constituționale se ridică în caz de: a) imposibilitate a exercitării funcției de judecător din motive de sănătate pe o perioadă mai mare de 4 luni consecutive; b) încălcare a jurământului și a obligațiilor funcției; c) pierdere a cetățeniei Republicii Moldova;	Curtea Constituțională	78.	La alin. (1) lit. f) textul „de constatare rămas definitiv” trebuie înlocuit cu textul „definitiv”. Alin. (1) lit. g) face trimitere eronat la articolul 28 alin. (8) din Legea nr. 132 din 17 iunie 2016. De asemenea, litera g) trebuie completată cu textul „din motive imputabile judecătorului”.	Se acceptă parțial. La lit. f) se înlocuiesc cuvintele conform propunerii, iar la lit. g) se exclude trimiterea. Nu se acceptă completarea cu textul „din motive imputabile judecătorului”. Depunerea declarației de avere și interese personale reprezintă o obligație personală, iar nedepunerea în termenul legal întotdeauna va fi imputabilă judecătorului. Or, legea 132/2016 nu face nici o excepție de la obligația

d) aplicare a sancțiunii disciplinare prevăzută la art. 24 alin. (3) lit. c); e) pronunțarea unei sentințe definitive de condamnare; f) incompatibilitate, stabilită prin act de constatare rămas definitiv; g) nedeplinire a declarației de avere și interese personale sau refuz de a o depune, în condițiile art. 28 alin. (8) din Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate; h) dispunere de către instanța judecătorească, prin hotărâre irevocabilă, a confiscării averii nejustificate. (2) Ridicarea mandatului se decide prin hotărârea plenului adoptată cu votul a 2/3 din numărul judecătorilor Curții Constituționale. Ridicarea mandatului pentru temeiurile prevăzute la alin. (1) lit. a), c) și e) se constată prin decizia plenului Curții Constituționale.				persoanelor de a depune declarația.
Articolul 24. Răspunderea disciplinară a judecătorilor (1) Constituie încălcare disciplinară orice	Curtea Constituțională	79.	La alin. (1), pragul „aduce atingere” pentru tragere la răspundere disciplinară este prea jos. Ca soluție propunem textul „afectează grav imaginea”.	Nu se acceptă. Orice acțiune care afectează imaginea Curții Constituționale urmează a fi sancționată, având în vedere rolul primordial al

comportament al judecătorului care aduce atingere imaginii Curții Constituționale și mandatului de judecător al Curții Constituționale sau subminează încrederea în procesul independent și imparțial de luare a deciziilor de către Curte Constituțională, precum și orice altă încălcare culpabilă a prevederilor prezentei legi.				Curții în stat. Prevederi similare sunt prevăzute în Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale din România, care la art. 64 lit. f) prevede că „Judecătorii Curții Constituționale sunt obligați să se abțină de la orice activitate sau manifestări contrare independenței și demnității funcției lor.”
(2) Abaterile disciplinare sunt examinate de plenul Curții Constituționale conform procedurii stabilite în regulamentul Curții Constituționale. (3) Curtea Constituțională poate aplica judecătorilor, în funcție de gravitatea abaterii, următoarele sancțiuni disciplinare: a) avertisment; b) mustrare; c) ridicarea mandatului de judecător al Curții Constituționale. (4) Avertismentul constă în atenționarea judecătorului asupra abaterii disciplinare comise, cu recomandarea să respecte pe viitor dispozițiile legale, prevenindu-l că la o	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	80.	Redacția propusă: „(6) Sancțiunea ridicării mandatului se aplică prin hotărârea plenului, adoptată cu votul a 2/3 din numărul judecătorilor Curții Constituționale. Hotărârea plenului privind ridicarea mandatului judecătorului Curții Constituționale <u>nu se supune niciunei căi de atac.</u>” Decizia plenului Curții privind ridicarea mandatului unui judecător nu poate fi supusă niciunei căi de atac. Nu considerăm potrivit ca ridicarea mandatului să fie susceptibilă în instanțele de drept comun, deoarece va introduce o tensiune suplimentară între judecătorii CC și va genera o incertitudine în ceea ce privește desemnarea noului judecător al CC. Această prevedere este susținută și de jurisprudența CtEDO. Conform acesteia, în situații unde se afirmă că o încălcare a unui drept recunoscut de Convenție a fost săvârșită de către cea mai înaltă instanță jurisdicțională, aplicabilitatea articolului 13 CEDO este limitată implicit. Astfel, o astfel de pretenție trebuie respinsă ca fiind clar	Se acceptă. Alin. (6) se modifică în modul propus. Decizia <i>Amihalachioaie c. Moldovei</i> statuează: „Curtea reamintește că articolul 13 recunoaște fiecărei persoane, ale cărei drepturi și obligații recunoscute de Convenție au fost încălcate, dreptul la un recurs efectiv în fața unei instanțe naționale. În această cauză, ea notează că pretenția reclamantului este îndreptată împotriva hotărârii Curții Constituționale, unica jurisdicție constituțională în sistemul de drept al Republicii Moldova. Curtea consideră că deoarece se pretinde, ca și în această cauză,

nouă abatere disciplinară similară îi va putea fi aplicată o sancțiune mai severă. Avertismentul se emite în formă scrisă. Termenul de acțiune a avertismentului este de 1 an. (5) Mustrarea constituie critica, exprimată în formă scrisă, privind faptele comise de judecător. Termenul de acțiune a mustrării este de 2 ani. (6) Sancțiunea ridicării mandatului se aplică prin hotărârea plenului, adoptată cu votul a 2/3 din numărul judecătorilor Curții Constituționale. Hotărârea plenului privind ridicarea mandatului judecătorului Curții Constituționale este definitivă.			nefondată (a se vedea decizia <i>Amihalachioaie c. Moldovei</i>).	că încălcarea unui drept recunoscut de Convenție a fost comisă de <i>către cea mai înaltă jurisdicție din ordinea juridică internă, aplicarea articolului 13 este supus unei limitări implicite.</i>
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	81.	Art. 24, din proiect, se completează cu un nou alineat (7), cu următorul cuprins: „(7) Pentru judecătorii care îndeplinesc funcția de președinte al Curții Constituționale, în afară de sancțiunile indicate la alin. (3) lit. a) și b), poate fi aplicată și sancțiunea disciplinară de eliberare din funcția de Președinte al Curții Constituționale”.	Se acceptă. Art. 24 se completează cu alin. (7), cu următorul cuprins: „(7) Pentru judecătorul care îndeplinește funcția de președinte al Curții Constituționale, în afară de sancțiunile indicate la alin. (3), poate fi aplicată și sancțiunea disciplinară de eliberare din funcția respectivă.” Norma este similară prevederii de la art. 6 alin. (2) din Legea 178/2014, în vederea creării unui cadru normativ uniform în domeniul răspunderii disciplinare a judecătorilor.
	C.A. „ROMAN STICI”	82.	Cu referire la articolul privind răspunderea disciplinară a judecătorilor, consider că regulile sunt generale și nu oferă o fundamentare solidă pentru asigurarea unui nivel adecvat de responsabilizare. Propun ca articolul privind răspunderea disciplinară a judecătorilor să fie extins pentru a defini clar abaterile disciplinare și pentru a stabili proceduri detaliate de investigare și sancționare, inclusiv posibilitatea de apelare a	Nu se acceptă. Noțiunea de abatere disciplinară este expusă la alin. (1) al art. 24 din proiect, iar sancțiunile și modul de aplicare a acestora vor fi reglementate în regulamentul Curții Constituționale.

			deciziilor în fața unei comisii independente formată din experți juridici externi.	
Articolul 25. Sesizarea Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională exercită jurisdicția la sesizarea depusă de subiecții abilitați cu acest drept. (2) Sesizarea adresată Curții Constituționale trebuie să corespundă cerințelor de fond și de formă stabilite de regulamentul Curții Constituționale.	Asociația Obștească de creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	83.	La art. 25 alin. (2), din proiect, sintagma „regulamentul Curții Constituționale” se substituie cu sintagma „Codul jurisdicției constituționale”. Atenție: Aplicarea dreptului discreționar și autonomiei regulamentare nu sunt benefice pentru edictarea unor norme procedurale primare. Lăsa-ți celelalte state, în pace! La noi, Regulamentul, în cauză, nu a supraviețuit mult timp, după expirarea mandatului președintelui-promotor al acestui Regulament.	Nu se acceptă. Un Regulament al Curții Constituționale nu a fost aplicat în practică având în vedere că Legea 317 cu privire la Curtea Constituțională este adoptată în anul 1994, iar Codul jurisdicției Constituționale este în vigoare din anul 1995. Prin urmare, nu există o practică de aplicare a unui regulament al Curții la noi în țară. În altă ordine de idei, prevederile actuale ale Codului jurisdicției constituționale sunt perimate, contradictorii sau dublează prevederile Legii 317/1994. Din aceste motive, dar și cele expuse în nota informativă se impune adoptarea unei legi noi, unitare în materie.
Articolul 26. Subiecții cu drept de sesizare (1) Dreptul de sesizare îl au: a) Președintele Republicii Moldova; b) Guvernul; c) ministrul justiției;	Curtea Supremă de Justiție	84.	Art. 26 alin. (2) – Curtea consideră că în locul textului propus: „Subiecții prevăzuți la alin.(1) nu pot sesiza Curtea Constituțională în probleme privind:”, urmează să fie păstrat textul existent al normei (art. 38 alin. (2) din Codul jurisdicției constituționale nr. 502 din 16 iulie 1995): „Subiecții prevăzuți la alin. (1) pot face sesizări în probleme ce țin de competența lor, cu	Se acceptă. Dispoziția de la alin. (2) va avea următorul cuprins: „(2) Subiecții prevăzuți la alin. (1) pot face sesizări în probleme ce țin de competența lor, cu excepția sesizării privind:”

d) Consiliul Superior al Magistraturii; e) judecătorii/completul e de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor; f) Procurorul General; g) deputatul în Parlament; h) Avocatul Poporului, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului; i) consiliile unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi sau al doilea, Adunarea Populară a Găgăuziei (Gagauz-Yeri) – în cazurile de supunere controlului constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale pînă la intrarea în vigoare a acestora pentru Republica Moldova, care nu corespund art. 109 și, respectiv, art. 111 din Constituția Republicii Moldova. (2) Subiecții prevăzuți la alin. (1) nu pot sesiza Curtea			excepția sesizării:”, care este mai reușit din punct de vedere redacțional și semantic.	
	Procuratura Generală	85.	La articolul 26 din proiect, propunem completarea listei subiecților cu drept de sesizare, cu renumerotarea corespunzătoare, astfel încât, lit. g) va avea următorul cuprins: „g) Consiliul Superior al Procurorilor; Această propunere de completare este inerentă și corespunzătoare statutului Consiliului Superior al Procurorilor, care, potrivit art. 125¹ din Constituție, este garantul independenței și imparțialității procurorilor. În acest context, pentru realizarea pe deplin a rolului său, Consiliul urmează a fi abilitat cu dreptul de sesizare a Curții, pe marginea verificării constituționalității unor prevederi legale a cărei necesitate se va impune pentru buna desfășurare a activității procurorilor. Totodată, drept exemplu, este de menționat că Consiliul Superior al Magistraturii în corespundere cu prevederile art. 121¹ din Constituție, fiind garantul independenței autorității judecătorești, la fel se regăsește în lista subiecților cu drept de sesizare a Curții Constituționale. În acest context, potrivit rolului similar al celor două Consilii (Consiliul Superior al Procurorilor și Consiliul Superior al Magistraturii), se impune alinierea acestora pe palierul prerogativelor de sesizare.	Nu se acceptă. Consiliul Superior al Procurorilor poate sesiza Curtea Constituțională prin intermediul Procurorului General, care conform art. 25 alin. (1) lit. f) din proiect este subiect cu drept de sesizare a Curții.
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	86.	Redacția propusă: „e) judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, <u>prin ridicarea excepțiilor de neconstituționalitate.</u>”	Nu se acceptă. La alin. (2) al art. 26 este prevăzut că subiecții pot face sesizări în probleme ce țin de competența lor. Astfel, dispare necesitatea de a stabili în mod

Constituțională în probleme privind: a) revizuirea Constituției, care poate fi făcută de subiecții indicați în art. 141 din Constituție; b) constatarea circumstanțelor ce justifică dizolvarea Parlamentului, care poate fi făcută de Președintele Republicii Moldova;			Acest aspect trebuie clarificat. Sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza. În probleme ce țin strict de activitatea judecătorilor (salarii, pensii, garanții sociale etc.). – CSM este subiectul care va sesiza Curtea Constituțională.	special competența la lit. e) alin. (1).
c) constatarea circumstanțelor ce justifică suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova, care poate fi făcută în temeiul unei hotărâri a Parlamentului, semnată de Președintele Parlamentului; d) constituționalitatea unui partid, care poate fi făcută de Parlament, de Președintele Republicii Moldova, de Guvern, de ministrul justiției sau de Procurorul General. (3) Rezultatele referendumului republican, ale alegerilor în Parlament și ale alegerii Președintelui Republicii Moldova se confirmă în urma examinării	Consiliul pentru egalitate	87.	Cu referire la lista subiecților cu drept de sesizare a Curții Constituționale, prevăzută la art. 26 alin. (1) din proiect, Consiliul reține că, deși a argumentat în repetate rânduri necesitatea operării modificărilor de rigoare la cadrul normativ aferent controlului de constituționalitate, în vederea conferirii dreptului de a sesiza Curtea Constituțională autorității naționale abilitate cu mandatul combaterii discriminării și asigurării egalității, proiectul nu conține prevederi care să implementeze recomandarea înaintată. În acest sens, reiterăm că Consiliul este o entitate care ar putea aduce plus-valoare procesului de perfecționare a legislației prin sesizarea înaltei Curți și stoparea aplicabilității actelor normative ce conțin prevederi discriminatorii. Or, potrivit art. 12 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității, una din principalele atribuții ale Consiliului în domeniul prevenirii discriminării este examinarea corespunderii legislației în vigoare cu standardele privind nediscriminarea. În această privință, rolul Consiliului este de a aprecia dacă legislația națională este în deplină concordanță cu standardele privind nediscriminarea, iar în caz contrar, de a identifica	Nu se acceptă. Consiliul pentru egalitate a fost creat prin Legea 121/2012 și Legea 298/2012, nefiind o autoritate al cărei statut este consfințit în Constituția RM, dar care contribuie la prevenirea și combaterea discriminării și asigurarea egalității, drept constituțional al fiecărei persoane. O altă autoritate ce asigură protecția drepturilor constituționale este, de exemplu, Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, ce monitorizează respectarea legislației cu privire la protecția informației și controlează aplicarea acesteia, în special dreptul la informare, de acces la date, de intervenție asupra datelor și de opoziție.

raportului Comisiei Electorale Centrale. (4) Materialele privind declararea candidatului supleant în calitate de deputat în Parlament se prezintă de către Comisia Electorală Centrală.		eventualele prevederi care generează prin efectul lor situații de discriminare a anumitor grupuri de persoane. De drept, prevederile discriminatorii contravin art. 16 din Constituție și sunt pasibile controlului constituționalității în fața Curții Constituționale. Totuși, Consiliul continuă să fie lipsit de dreptul de a iniția controlul constituționalității asupra prevederilor apreciate drept discriminatorii, fapt ce împiedică eliminarea neîntârziată a acestora. De altfel, oportunitatea conferirii Consiliului a atribuției de a solicita controlul de constituționalitate în fața Curții Constituționale în cazurile în care constată că anumite prevederi legislative sunt discriminatorii a fost subliniată și în pozițiile emise de cele mai active organizații ale societății civile . Astfel, a fost relevat că această atribuție este în special importantă pentru a oferi Consiliului competențe legale suficiente de a combate discriminarea structurală. De asemenea, a fost relevat că recomandările de modificare a legislației formulate prin decizii sau avize nu pot fi impuse autorității vizate de acestea în condițiile în care unica autoritate cu dreptul de a examina constituționalitatea legislației și de a stopa acțiunea normelor ce contravin Constituției este Curtea Constituțională. În susținerea propunerii înaintate, subliniem faptul că Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CERD), în Observațiile finale privind rapoartele periodice combinate douăsprezece – paisprezece ale Republicii Moldova, publicate la 25 aprilie 2024, a luat act de adoptarea Legii nr. 2 din 2 februarie 2023 pentru modificarea prevederilor Legii nr. 121/2012 privind asigurarea egalității, care extinde lista criteriilor de discriminare și introduce conceptul de discriminare continuă și prelungită, fortifică	Astfel, autoritățile constituite în scopul ocrotirii unor anumite drepturi constituționale demonstrează necesitatea sporită de intervenție a statului pe aceste segmente, însă aceasta nu argumentează oportunitatea atribuirii dreptului de sesizare a Curții Constituționale. Or, Avocatul Poporului asigură respectarea tuturor drepturilor și libertăților omului, sesizând Curtea Constituțională în caz de neconstituționalitate a unor prevederi normative. De asemenea, părțile unui proces judiciar desfășurat pe motive de discriminare, pot ridica excepția de neconstituționalitate în caz de necesitate. Mai mult, <i>Directiva 2000/43/CE a Consiliului din 29 iunie 2000</i> de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică și <i>Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000</i> de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, care au fost transpuse în Legea 121/2012 nu
---	--	---	---

			capacitatea Consiliului pentru egalitate prin instituirea a 13 unități de personal suplimentare și facilitează procedura de examinare a plângerilor (pct. 15). Cu toate acestea, Comitetul s-a arătat îngrijorat, printre altele, de faptul că autoritatea nu este abilitată cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională. În această privință, Comitetul a recomandat statului, la pct. 16 lit. (a), revizuirea cadrului normativ privind Consiliul pentru egalitate, în vederea consolidării și extinderii mandatului acestuia în ceea ce privește combaterea discriminării rasiale în conformitate cu articolul 1 din Convenție, în special cu luarea în considerare a oferirii prerogativelor de a aplica sancțiuni și de a sesiza Curtea Constituțională. De asemenea, în cadrul raportului pertinent celui de-al VI-lea ciclu de monitorizare a Republicii Moldova, Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței a relevat, în cadrul par. 3, că deși în cel de-al cincilea raport al său (§26), a recomandat acordarea Consiliului pentru egalitate a competenței de a depune sesizări la Curtea Constituțională și de a depune cereri în instanță chiar și atunci când nu se face referire la o anumită victimă, din păcate, competențele Consiliului nu au fost extinse conform recomandărilor. În această privință, ECRI a recomandat, la par. 10, aducerea cadrului normativ în concordanță cu Recomandarea de politică generală a ECRI nr. 2 privind instituțiile de promovare a egalității pentru combaterea rasismului și intoleranței la nivel național. În acest context, menționăm că potrivit pct. 76 al Recomandării menționate, este important să se ofere acces instituțiilor de promovare a egalității la curțile constituționale în cazurile în care abordează compatibilitatea actelor	prevăd dreptul autorității naționale, precum Consiliul pentru egalitate, de a se adresa unui for național constituțional. Conform alin. (15) din Directiva 2000/43/CE, <i>„Aprecierea elementelor din care se poate deduce dacă a avut loc o discriminare directă sau indirectă este sarcina autorității judiciare naționale sau a unei alte autorități naționale competente, în concordanță cu legislația internă și cu practicile naționale.”</i> Prin urmare, Consiliul pentru egalitate este autoritatea națională competentă să aprecieze cazurile de discriminare, precum și să contribuie la soluționarea amiabilă a conflictelor apărute în urma săvârșirii faptelor discriminatorii. În alt caz, părțile se pot adresa unei instanțe judecătorești. În concluzie, menționăm că cadrul normativ național oferă suficiente mecanisme și posibilități de a sesiza Curtea Constituțională, inclusiv în domeniul egalității și nediscriminării.
--	--	--	---	--

			legislative sau administrative cu dreptul fundamental la egalitate de tratament. Totodată, Consiliul menționează că în procesul de elaborare a proiectului Programului național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027, la propunerea Consiliului a fost inclusă acțiunea nr. 8.1.5 „Modificarea art. 25 din Legea 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională și art. 38 alin. (1) din Codul jurisdicției constituționale nr. 502/1995 în sensul atribuirii Consiliului pentru egalitate a competenței de a sesiza Curtea Constituțională”. Ulterior, la propunerea Ministerului Justiției acțiunea 8.1.5 a fost exclusă din considerentul revizuirii oportunității acesteia în procesul de elaborare a proiectului de lege privind Curtea Constituțională (comasarea Legii cu privire la Curtea Constituțională și a Codului jurisdicției constituționale). Având în vedere ansamblul raționamentelor expuse mai sus, Consiliul solicită completarea art. 26 alin. (1) din proiect cu o nouă literă cu următorul cuprins: „Consiliul pentru egalitate.”	
	Asociația Obștească de creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	88.	La art. 26 alin. (1), lit. f), din proiect, va avea următorul cuprins: „f) Consiliului Superior al Procurorilor”, iar literele „f) – i)” vor deveni, respectiv, literele „g) – j)”.	Se acceptă parțial. A se vedea argumentarea de la pct. 85.
		89.	Alin. (2) se completează cu litera e), cu următorul cuprins: „e) examinarea sesizării prin excepție de neconstituționalitate, exceptând subiecții prevăzuți la alin. (1) lit.e).”	Se acceptă. Alin. (2) se completează cu lit. e) cu următorul cuprins: „e) examinarea excepției de neconstituționalitate, care poate fi făcută de subiecții indicați la alin. (1) lit. e).”

Articolul 27. Acțiunea actului sesizat (1) Acțiunea actelor supuse controlului constituționalității, sesizate în modul corespunzător la Curtea Constituțională, care afectează sau se referă la domeniile stabilite la alin. (2), poate fi suspendată până la soluționarea în fond a cauzei cu emiterea unei decizii. (2) Se poate dispune suspendarea acțiunii: 1) actelor care afectează sau se referă la următoarele domenii: a) suveranitatea și puterea de stat; b) drepturile și libertățile fundamentale ale omului; c) democrația și pluralismul politic; d) separația și colaborarea puterilor; e) principiile fundamentale privind proprietatea; f) unitatea poporului și dreptul de identitate; g) securitatea economică sau financiară a statului;	Curtea Constituțională	90.	- La alin. (1), după prima teză trebuie stabilite cerințele referitoare la cererea de suspendare: „Autorul cererii de suspendare a acțiunii legii contestate trebuie să demonstreze intensitatea și posibilele prejudicii și consecințe negative iminente și ireparabile ale riscului invocat.”	Se acceptă. Art. 27 alin. (2) va avea următorul cuprins: „(2) Se poate dispune suspendarea acțiunii în vederea evitării prejudiciilor și consecințelor negative iminente de o gravitate semnificativă: ...” A se vedea Decizia Curții Constituționale (DCC) nr. 159 din 23 decembrie 2020, § 7; DCC nr. 31 din 19 martie 2021, § 5. Conform DCC Nr. 29 din 11-04-2024 „8. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că în cazul invocării riscului afectării unui domeniu prevăzut de articolul 25/1 alin. (2) pct. 1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și de articolul 7/1 alin. (2) pct. 1) din Codul jurisdicției constituționale, autorul cererii de suspendare trebuie să demonstreze <u>intensitatea și posibilele prejudicii și consecințe negative iminente și ireparabile ale riscului invocat</u> (a se vedea DCC nr. 122 din 28 septembrie 2023, § 9). Chiar dacă riscul este abstract, cererile cu privire la suspendarea
--	--------------------------------------	------------	--	---

h) alte domenii pentru care Curtea Constituțională consideră necesară suspendarea acțiunii actului contestat, în vederea evitării prejudiciilor și consecințelor negative iminente de o gravitate semnificativă; 2) actelor cu caracter individual emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova sau de Guvern, care se referă la persoanele oficiale de stat exponente ale unui interes public și/sau politic deosebit. (3) Curtea Constituțională examinează cererea de suspendare a actului normativ contestat cel târziu în a doua zi lucrătoare după înregistrarea sesizării. (4) Decizia de suspendare a acțiunii actului contestat se adoptă de plenul Curții Constituționale cu votul a cel puțin 4 judecători. În caz de imposibilitate a convocării plenului Curții, decizia de suspendare se emite printr-o dispoziție a președintelui Curții			91. - La alin. (2) pct. 2, textul „exponente ale unui interes public și/sau politic deosebit” trebuie înlocuit cu textul „de rang constituțional”, așa cum prevede jurisprudența Curții Constituționale.	acțiunii actelor sesizate trebuie motivate convingător. Doar invocarea riscului și enumerarea unor valori fundamentale nu reprezintă o motivare suficientă și convingătoare în vederea suspendării acțiunii actului sesizat (a se vedea DCC nr. 102 din 12 iulie 2022, § 4; DCC nr. 143 din 26 octombrie 2023, § 8).” Totodată, se va exclude lit. e) „principiile fundamentale privind proprietatea;” deoarece conținutul acesteia se încadrează la lit. b) privind „drepturile și libertățile fundamentale ale omului;” Respectiv, excluderea va avea ca efect evitarea caracterului superfluu și redundant al reglementării. Nu se acceptă. Cu toate că DCC Nr. 148 din 06-11-2023 prevede următoarele: <i>“5. În jurisprudența sa Curtea a notat că este competentă să examineze constituționalitatea decretelor Președintelui</i>
--	--	--	--	---

Constituționale, cu confirmarea ulterioară obligatorie de către plenul Curții Constituționale. (5) Decizia de suspendare a actului normativ contestat intră în vigoare la data adoptării, urmând a fi publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. (6) În cazul suspendării acțiunii actului normativ contestat, Curtea Constituțională examinează sesizarea în fond, cu prioritate, într-un termen cât mai scurt posibil.				<i>Republicii Moldova referitoare la funcții de demnitate publică de rang constituțional (i.e., care sunt prevăzute expres în Constituție sau care au un rol fundamental pentru ordinea juridică constituțională), în cazul în care criticile sunt raportate la prevederile Constituției (a se vedea HCC nr. 13 din 21 mai 2020, §§ 35-37)."</i> Noțiunea „rang constituțional” nu este consacrată de către cadrul normativ în vigoare.
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	92.	Redacția propusă: „(2) Se poate dispune suspendarea acțiunii: 1) actelor <u>normative</u> care afectează sau se referă la următoarele domenii:” Propunere de clarificare.	Se acceptă. Art. 27 alin. (2) pct. 1) se completează cu cuvântul „normative”.
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	93.	La art. 27 alin. (1), pct. 2) se exclude. Astfel, alin. (1) va fi constituit doar din literele respective, fără puncte. Așadar, legalitatea tuturor actelor cu caracter individual emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova sau de Guvern, care se referă la persoanele oficiale de stat exponente ale unui interes public și/sau politic deosebit este apanajul instanței de contencios administrativ. Or, Curtea Constituțională examinează doar constituționalitatea actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție. Deci, examinarea legalității actelor este competența instanțelor de contencios administrativ și nu a celei de contencios	Nu se acceptă. Conform HCC nr. 13 din 21 mai 2020, §§ 35-37: „35. Curtea a mai notat că, potrivit articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, ea exercită controlul constituționalității hotărârilor Parlamentului și a decretelor Președintelui Republicii Moldova. [...] Curtea a reamintit că actele

			constituțional. (jurisprudența Curții Constituționale, Codul administrativ nr. 116/2018 și practica judiciară a instanțelor de contencios administrativ)	administrative cu caracter individual emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern în exercițiul atribuțiilor prevăzute expres de normele constituționale ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale exponente ale unui interes public deosebit fac obiectul controlului constituționalității la sesizarea subiectelor abilitate cu acest drept, sub aspectul formei și al procedurii de adoptare, precum și al respectării exigențelor legale necesare pentru numirea/destituirea din funcție a persoanelor oficiale (DCC nr. 94 din 19 decembrie 2016, § 16; HCC nr. 8 din 20 mai 2013, § 29-31).”
		94.	La alin. (4), propoziția/teza a doua se exclude. Or, în caz, că plenul Curții Constituționale nu confirmă ulterior dispoziția președintelui cu cel puțin 4 voturi, condiție sine qua non obligatorie pentru o decizie a Curții, de acest gen, atunci cum rămâne cu dispoziția Președintelui. Or judecătorul este independent și orice mandat imperativ este nul.	Nu se acceptă. Conform DCC nr. 159/2023: „7. În jurisprudența sa, Curtea a notat că este competentă să examineze constituționalitatea decretelor Președintelui Republicii Moldova referitoare la funcții de demnitate publică de rang constituțional (i.e., care

				sunt prevăzute expres în Constituție sau care au un rol fundamental pentru ordinea juridică constituțională), în cazul în care criticile sunt raportate la prevederile Constituției (a se vedea HCC nr. 13 din 21 mai 2020, §§ 35-37). 8. Președintele <i>ad-interim</i> subliniază că măsura suspendării acțiunii unor acte contestate implică (i) <i>să se stabilească dacă prevederile contestate afectează sau se referă la unul sau mai multe domenii indicate la articolul 251 alin. (2) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și la articolul 71 alin. (2) din Codul jurisdicției constituționale</i>, iar <i>rațiunea ei constă în (ii) evitarea unor prejudicii și consecințe negative iminente</i> (a se vedea, <i>mutatis mutandis</i>, DCC nr. 49 din 28 aprilie 2023, § 6). Aceste condiții trebuie întrunite cumulativ.”
Articolul 28. Etapele de examinare a sesizărilor (1) Etapele de examinare a sesizării sunt:	Curtea Constituțională	95.	La alin. (3) lit. b), în final ar trebui adăugat textul „din perspectiva aceluiași critici de neconstituționalitate”.	- Se acceptă. Conform DCC Nr. 186 din 22-12-2022: „15. Obiectul excepției îl constituie textul „și absolvirea”

a) examinarea admisibilității sesizării; b) examinarea în fond a sesizării declarată admisibilă. (2) Admisibilitatea sesizărilor se examinează de plenul Curții Constituționale fără participarea părților, în conformitate cu prevederile regulamentului Curții Constituționale. (3) Sesizările urmează a fi declarate inadmisibile în cazul în care: a) soluționarea sesizării nu ține de competența Curții Constituționale; b) există o hotărâre/decizie a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate; c) normele contestate au fost modificate sau abrogate; d) sesizarea este vădit nefondată. (4) Sesizările declarate admisibile sunt examinate în ședința publică a Curții, în conformitate cu prevederile regulamentului Curții Constituționale.				din punctul 78 din Regulamentul menționat mai sus. Prevederile contestate nu au făcut anterior obiect al controlului de constituționalitate din perspectiva aceluiași critici de neconstituționalitate. 16. Curtea mai reține că o altă condiție obligatorie pentru ca excepția de neconstituționalitate să poată fi examinată în fond este incidența unui drept fundamental. Astfel, Curtea va analiza, prin prisma argumentelor autorului sesizării, dacă prevederile criticate reprezintă o ingerință într-un drept fundamental invocat (DCC nr. 132 din 12 august 2021, § 28). -Se acceptă. Conform DCC Nr. 26 din 02-04-2024: „18. Curtea observă că prevederile contestate au fost abrogate prin Legea nr. 92 din 7 aprilie 2022, în vigoare din 1 ianuarie 2023. Totuși, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată atât în privința actelor
		96.	La litera c), la sfârșit ar trebui adăugat textul „cu excepția cazului în care acestea continuă să producă efecte asupra autorului excepției de neconstituționalitate”.	

				în vigoare, cât și în privința actelor abrogate, dacă sub imperiul acestora s-au născut raporturi juridice care continuă să producă efecte, iar norma este aplicabilă în cazul raporturilor juridice litigioase și este determinantă pentru soluționarea cauzei (a se vedea DCC nr. 90 din 19 septembrie 2019, § 16; DCC nr. 5 din 19 ianuarie 2023, § 19).”
		97.	La litera d), expresia „vădit nefondată” presupune, așa cum s-a menționat în DCC nr. 33/2024, că în urma examinării preliminare a conținutului acesteia, deși îndeplinește toate condițiile formale de admisibilitate, nu indică la nicio încălcare a drepturilor garantate de (Constituție), fără a trece la stadiul formal al examinării fondului cauzei.	Nu se acceptă. Explicația noțiunii de „vădit nefondată” nu trebuie să se regăsească în conținutul normei, plus că poate include și alte situații decât cele cuprinse de explicația propusă.
		98.	Totuși, proiectul nu prevede cazurile în care sesizarea este declarată inadmisibilă de exemplu, pentru faptul că autorul pune în discuție o problemă de interpretare și de aplicare a legii. Acest alineat ar trebui să conțină motivul: e) autorul pune în discuție o problemă de interpretare și de aplicare a legii;	Se acceptă. Alin. (3) se completează cu lit. d) cu următorul cuprins: „d) autorul ridică o problemă de interpretare și de aplicare a legii;” Respectiv, lit. d) din proiect se renumerează devenind lit. e). Conform Deciziei CC nr. 15 din 14-03-2024: „27. De asemenea, Curtea constată că autorii sesizării afirmă existența unei

				incertitudini juridice generată de norma contestată. În realitate, aceștia ridică o problemă de interpretare și de aplicare în cazul infracțiunii de violență în familie a articolului 90 din Codul penal, în prezența interdicției de aplicare a suspendării parțiale a executării pedepsei închisorii prevăzute la articolul 90/1 alin. (4) din Codul penal. 28. Din această perspectivă, Curtea reiterează că o pretinsă incompatibilitate sau neconcordanță între două sau mai multe norme infraconstituționale cuprinse în acte normative distincte sau în același act normativ nu constituie o problemă de constituționalitate, ci una de interpretare și aplicare a legii. Rezolvarea ei le revine instanțelor de judecată (DCC nr. 191 din 21 decembrie 2021, § 19; DCC nr. 135 din 27 septembrie 2022, §34).”
		99.	Acest articol ar trebui completat cu un alineat nou, care să conțină motivele de admisibilitate a excepțiilor de neconstituționalitate, cu următorul conținut: „Sesizările privind excepțiile de neconstituționalitate urmează a fi declarate inadmisibile în cazul în care:	Se acceptă parțial. Articolul se completează cu alin. (4) cu următorul cuprins: „(4) Sesizările privind excepțiile de

			a) obiectul excepției nu face parte din categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; b) excepția a fost ridicată în interesul unei persoane terțe sau autorul excepției nu a demonstrat calitatea de victimă a încălcării drepturilor fundamentale, afară de situația în care excepția a fost ridicată de instanța de judecată din oficiu; c) autorul excepției nu a demonstrat că prevederile contestate sunt aplicabile la soluționarea cauzei; d) prevederile contestate au fost examinate anterior de Curtea Constituțională din perspectiva aceluiași critici de neconstituționalitate.”	neconstituționalitate urmează a fi declarate inadmisibile conform alin. (3), precum și în următoarele cazuri: a) obiectul excepției nu face parte din categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; b) excepția este ridicată de către a persoană terță, care nu este parte la proces sau reprezentantul acesteia; c) prevederile contestate nu urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei.” Conform Hotărârii CC Nr. 2 din 09-02-2016: „82. Curtea reține că judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții: (1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; (2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau
--	--	--	---	---

				indică faptul că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; (3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; (4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.”
	Procuratura Generală	100.	La art. 28 alin. (3) lit. b) propunem completarea la final cu textul, „cu excepția cazului când se atestă apariția unor noi împrejurări, necunoscute la data adoptării hotărârii/deciziei precum și când sesizarea are la bază noi critici de neconstituționalitate care sunt în măsură să schimbe esențial hotărârea sau decizia.” Reieșind din jurisprudența Curții, temeiul de la lit.b) nu operează în mod automat, motiv pentru care, pentru a exclude orice interpretare eronată și aplicare selectivă a acestuia, se impune modificarea textului lit.b) în redacția propusă. La acest capitol este de menționat că potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, identitatea de obiect este aplicabilă situațiilor în care obiectul sesizării este identic cu obiectul sesizărilor anterior depuse la Curte și nu au intervenit elemente noi, de natură să determine reconsiderarea jurisprudenței Curții. Atât soluția, cât și considerentele expuse în deciziile sau hotărârile anterioare rămân valabile pentru cauza examinată. Această condiție presupune existența unei hotărâri anterioare având la bază același motiv, pentru care ar fi valabile aceleași argumente. De exemplu, în Decizia nr. 40 din 8 mai 2018, Curtea a constatat că	Se acceptă parțial. A se vedea argumentarea de la pct. 95 din prezenta sinteză. Cu privire la completarea cu cuvintele „cu excepția cazului când se atestă apariția unor noi împrejurări, necunoscute la data adoptării hotărârii/deciziei” menționăm că potrivit articolului 72 alin. (1) lit. a) din Codul jurisdicției constituționale, revizuirea hotărârii se efectuează la inițiativa Curții Constituționale, prin decizie, adoptată cu votul majorității judecătorilor ei, în cazul în care au apărut împrejurări noi, necunoscute la data pronunțării hotărârii, dacă aceste împrejurări sunt de natură să schimbe esențial hotărârea și avizul. Astfel, revizuirea hotărârilor și avizelor se face

		aceleași prevederi legale au mai fost supuse controlului de constituționalitate în Hotărârea nr. 9 din 9 martie 2017. De principiu, această situație nu poate să constituie un impediment pentru a se solicita controlul de constituționalitate din perspectiva altor critici de neconstituționalitate. Curtea a observat că în sesizare se invocă și alte argumente, prin urmare, aceasta conține elemente noi. Așadar, a menționat Curtea faptul că instanța de judecată a procedat corect atunci când a sesizat Curtea în vederea examinării excepției de neconstituționalitate. Acest raționament a fost aplicat, mutatis mutandis, în raport cu alte decizii de inadmisibilitate a unor excepții de neconstituționalitate. Așadar, (i) existența unei hotărâri prin care o prevedere a fost constatată ca fiind constituțională sau (ii) existența unei decizii de inadmisibilitate, nu constituie un impediment pentru ridicarea unei alte excepții de neconstituționalitate din perspectiva altor critici de neconstituționalitate. Curtea Constituțională a reținut în mod constant caracterul de instrument viu al Constituției care trebuie interpretată în lumina condițiilor actuale de viață. Actele Curții reprezintă interpretări care se bucură de autoritate, în lumina condițiilor sociale și morale și a nivelului de cunoaștere științifică existente în momentul pronunțării lor. De obicei, ele sunt respectate și invocate de către aceasta în interesele certitudinii juridice și ale evoluției ordonate a jurisprudenței sale. Totuși, Curtea poate hotărî ulterior că interpretarea pe care a oferit-o în cauzele precedente poate fi dezvoltată sau că există alte motive incontestabile pentru a-și schimba interpretarea, inclusiv pentru a se asigura că modul în care	exclusiv la inițiativa Curții și nu la sesizare. Prin urmare dispare necesitatea de a completa alin. (3) care reglementează inadmisibilitatea sesizărilor. <i>A se vedea și Hotărârea CC Nr. 7/2022 privind revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr. 21 din 20 octombrie 2011.</i>
--	--	--	---

			interpretează Constituția reflectă schimbările sociale și coincide cu condițiile de viață ale prezentului. Per a contrario, în lumina faptului că Curtea, potrivit jurisprudenței sale, la examinarea sesizărilor, drept principiu general, cu mici excepții, nu depășește obiectul de sesizare și nici nu examinează din oficiu în baza altor critici de neconstitutionalitate, decât cele invocate în sesizare, se poate întâmpla situația când prin depunerea unei sesizări neîntemeiate și respectiv adoptarea pe marginea acesteia a unei decizii de inadmisibilitate, să fie îngăduit accesul persoanei către forul constituțional pentru examinarea repetată a constituționalității prevederilor legale pentru alte critici, bunăoară unele veritabile, care eventual să fie în măsură să schimbe esențial hotărârea sau decizia. Așadar, conchidem că o sesizare care se bazează pe noi critici/argumente veritabile care nu au fost examinate de Curte la adoptarea hotărârii sau a deciziei de inadmisibilitate și care sunt în măsură să schimbe esențial hotărârea sau decizia, urmează a fi supusă unei noi examinări, iar în acest sens, temeiul de drept urmează a fi revizuit. Prin urmare, în vederea excluderii unei eventuale interpretării ad literam și aplicării restrictive a normei dezbătute, considerăm oportună completarea acesteia potrivit redacției propuse supra.	
		101.	La art. 28 alin. (3) propunem completarea listei temeiurilor de inadmisibilitate, cu literele e, f) și g) cu următorul cuprins: „e) obiectul excepției nu intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; f) sesizarea nu este depusă de către subiectul cu drept de sesizare prevăzut la art. 26 alin. (1) sau excepția nu este ridicată de către părțile litigiului sau reprezentantul	Se acceptă. A se vedea argumentarea de la pct. 99 din prezenta sinteză.

			acestora sau nu este ridicată de instanța de judecată din oficiu; g) prevederile contestate nu urmează a fi aplicate la soluționarea litigiului;” Este de menționat că aceste condiții sunt prevăzute de pct. 28 cu trimitere la pct. 19: din Regulamentul privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională aprobat prin Decizia Curții Constituționale nr. AG -3 din 3 iunie 2014. În acest context, nu este clar care va fi soluția Curții în cazul în care sesizarea nu va întruni condițiile menționate mai sus. Prin urmare, având în vedere optica autorului de a reglementa în lege temeiurile de inadmisibilitate a sesizării, considerăm oportun de a fi reglementate exhaustiv toate temeiurile în baza cărora sesizarea va putea fi declarată inadmisibilă.	
	Curtea Supremă de Justiție	102.	Art. 28 – Curtea consideră că norma respectivă urmează să stabilească expres că, procedura și criteriile de admisibilitate este aplicabilă doar în privința sesizărilor care au ca obiect controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, or reieșind din art. 135 alin. (1) din Constituție, nu toate sesizările au drept obiect exercitarea controlului de constituționalitate. Această concluzie poate fi dedusă inclusiv din Ghidul practic privind condițiile de admisibilitate a sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate la Curtea Constituțională, invocat de către autor în nota informativă a proiectului.	Nu se acceptă. Obiect al sesizării îl poate constitui toate situațiile enumerate la art. 135 alin. (1) din Constituție și doar în cazul excepției de neconstituționalitate obiect al sesizării sunt actele enumerate la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție. A se vedea și argumentarea de la pct. 99 din prezenta sinteză.

		103.	Art. 28 alin. (2) lit. d) – cu referire la criteriul de inadmisibilitate propus - „vădit neîntemeiat”, Curtea consideră că aprecierea caracterului întemeiat sau neîntemeiat al sesizării, are loc la examinarea în fond a acesteia, urmare a căreia, Curtea Constituțională constată caracterul constituțional sau neconstituțional al actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) din Constituție. Astfel, având în vedere cercul limitat al subiecților cu drept de sesizare a Curții Constituționale, precum și impactul eventualei hotărâri (concluzii) a Curții Constituționale asupra ordinii de drept interne, Curtea consideră că acest temei de inadmisibilitate urmează a fi exclus.	Nu se acceptă. Conform DCC nr. 33/2024: „26. Curtea reține că, potrivit practicii Curții Europene a Drepturilor Omului, este vădit neîntemeiată orice cerere care, <u>în urma examinării preliminare</u> a conținutului acesteia, deși îndeplinește toate condițiile formale de admisibilitate, nu indică la nicio încălcare a drepturilor garantate de Convenția Europeană, <u>fără a trece la stadiul formal al examinării fondului cauzei</u> (a se vedea §§ 348, 362 din Ghidul practic cu privire la condițiile de admisibilitate).”
	Uniunea Avocaților din Republica Moldova	104.	La alin. (3) lit. c) art. 28, modificarea sau chiar abrogarea actului normativ în privința căruia a fost ridicată o excepție de neconstituționalitate nu poate constitui un temei de inadmisibilitate a sesizării, or în măsura în care actul modificat/abrogat este aplicabil speței în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, Curtea Constituțională este obligată să se pronunțe pentru a da efect și eficiență acestei modalități de apărare a drepturilor și intereselor legitime pe calea acțiunii în fața unui tribunal, or însăși proiectul legii stipulează că o lege se consideră constituțională până când neconstituționalitatea sa nu a fost constatată chiar și cu efect retroactiv în privința speței în care aceasta este aplicabilă. Prin urmare, la lit. c) recomandăm a se specifica că nu este aplicabilă în	Se acceptă. Art. 28 alin. (3) lit. c) va avea următorul cuprins: „c) normele contestate au fost modificate sau abrogate, cu excepția cazului în care acestea continuă să producă efecte asupra autorului excepției de neconstituționalitate;”

			cazurile sesizărilor prin care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate.	
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	105.	Redacția propusă: „c) normele contestate au fost modificate sau abrogate și <u>soluționarea cauzei în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate nu cere continuarea procedurii.</u> Însăși, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată atât în privința normelor în vigoare, cât și în privința celor abrogate sau modificate care sunt determinante pentru soluționarea cauzei în care a fost ridicată excepția.	Se acceptă parțial. A se vedea redacția lit. c) expusă mai sus.
		106.	Redacția propusă: „5) Curtea Constituțională din proprie inițiativă sau la cererea participanților la proces, poate solicita depunerea de opinii <i>amicus curiae</i> de la persoanele de drept public și privat.” Opinia <i>amicus curiae</i> este un instrument juridic esențial în sistemele de drept, inclusiv în Republica Moldova, utilizat pentru a oferi Curții Constituționale perspective externe și specializate în procesul de deliberare. Această opinie, prezentată de experți sau organizații, aduce multiple beneficii: îmbogățește perspectivele curții asupra cazurilor complexe, oferă expertiză specializată pentru o decizie mai informată, crește legitimitatea și transparența deciziilor, și poate influența evoluția jurisprudenței.	Nu se acceptă. În prezent Curtea Constituțională dispune de dreptul de a solicita opinii <i>amicus curiae</i> fără o reglementare specifică în acest sens. Considerăm în continuare că acest drept nu necesită reglementare, cu atât mai mult în contextul art. 28 este nepotrivită.

	Asociația Obștească de Creștere Legislativă „LEX SCRIPTA”	107.	La art. 28, alineatele (2) și (4), sintagma „regulamentului Curții Constituționale” se substituie cu sintagma „Codului jurisdicției constituționale”.	Nu se acceptă. Necesitatea aprobării unui regulament al Curții Constituționale a fost expusă în nota informativă aferentă proiectului, dar și în prezenta sinteză.
Articolul 30. Termenul de soluționare a sesizării Curtea Constituțională examinează sesizarea în termen de 6 luni de la data înregistrării acesteia. La solicitarea judecătorului-raportor sau a participanților la proces, plenul Curții Constituționale poate prelungi termenul de soluționare a sesizării.	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	108.	Redacția propusă: „Articolul 30. Termenul de soluționare a sesizării Curtea Constituțională examinează sesizarea în termen de 6 luni de la data înregistrării acesteia. La solicitarea judecătorului-raportor sau a participanților la proces, plenul Curții Constituționale poate prelungi termenul de soluționare a sesizării <u>cu încă maxim 3 luni.</u> ” Înțelegem că raționamentul prevederii date vine din practica Curții Constituționale din România care la prelungirea acestor termene, are flexibilitatea de a decide fără un cadru temporal fix impus prin lege. Totuși, reglementarea unui termen expres de prelungire pentru soluționarea sesizărilor la Curtea Constituțională este importantă, or oferă o bază clară și predictibilă pentru toate părțile implicate în proces. Aceasta permite autorilor sesizărilor, avocaților, altor participanți la proces să își planifice strategiile și așteptările în mod corespunzător, știind exact când se poate aștepta o decizie. La fel, fără un termen clar de prelungire, există riscul ca sesizările să fie întârziate în mod nejustificat, ceea	Nu se acceptă. Or, la stabilirea termenelor de examinare a sesizărilor trebuie avute în vedere complexitatea problemelor abordate în sesizare, numărul sesizărilor, numărul personalului care asistă judecătorii, etc.

			ce poate afecta drepturile celor implicați. Un termen fix stabilit poate ajuta la prevenirea acestor întârzieri, asigurând că procesul rămâne eficient și nu este supus la manipulări tactice sau amânări inutile. Nu în ultimul rând, un cadru temporal definit ajută Curtea Constituțională să gestioneze mai eficient cazurile, permițând o distribuie mai bună a resurselor și a timpului de lucru al judecătorilor și angajaților Secretariatului. Acest lucru mai este esențial pentru menținerea unui flux constant de cazuri și pentru evitarea acumulării de întârzieri în soluționarea altor sesizări.	
Articolul 31. Părțile procesului de jurisdicție constituțională (1) Părți în procesul de jurisdicție constituțională sunt: a) autorul sesizării; b) persoanele oficiale sau autoritățile publice ale căror acte sunt contestate. (2) În cazul contestării actelor legislative parte a procesului de jurisdicție constituțională este și Guvernul. (3) La soluționarea excepțiilor de neconstituționalitate parte în proces este judecătorul care a ridicat excepția de neconstituționalitate la	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	109.	La art. 31, alineatul (4), sintagma „regulamentului Curții Constituționale” se substituie cu sintagma „Codului jurisdicției constituționale”.	Nu se acceptă. A se vedea argumentele de mai sus.

soluționarea unei cauze aflate pe rolul său sau partea litigiului (reprezentantul acesteia) dacă excepția a fost ridicată de către aceasta din urmă. În cazul în care excepția de neconstituționalitate este ridicată de către un complet de judecată, sesizarea va fi susținută la ședința publică a Curții Constituționale de către un judecător delegat din cadrul completului. (4) Părțile își pot exercita drepturile procedurale personal sau prin reprezentant, în modul stabilit de regulamentul Curții Constituționale. Participarea personală a unei părți la proces nu împiedică participarea reprezentanților. (5) Absența unei părți, înștiințată asupra datei, orei și locului desfășurării ședinței, nu împiedică examinarea cauzei.				
Articolul 32. Drepturile părților (1) Părțile în procesul de jurisdicție constituțională beneficiază de drepturi procedurale egale.	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	110.	Redacția propusă: „(5) Participanții la proces au dreptul să ia cunoștință de materialele dosarului, cu autorizarea prealabilă a președintelui Curții Constituționale în condițiile stabilite de Curte.”	Se acceptă. Sintagma „cu autorizarea prealabilă a președintelui Curții Constituționale” se exclude.

(2) Părțile au acces la lucrările dosarului, pot să prezinte argumente și să participe la examinarea lor, să pună întrebări altor participanți la proces, să prezinte explicații verbale și scrise, să obiecteze împotriva argumentelor și considerentelor altor participanți la proces. În cadrul ședinței Curții Constituționale, părțile prezintă faptele și aspectele de drept ale cauzei. (3) Părțile au dreptul la cuvântul de încheiere. Curtea Constituțională poate oferi părților, la cerere, timpul necesar pregătirii cuvântului de încheiere, pentru care fapt se anunță întreruperea ședinței. (4) Părțile nu pot folosi dreptul la cuvânt în ședința Curții Constituționale pentru declarații politice. (5) Participanții la proces au dreptul să ia cunoștință de materialele dosarului, cu autorizarea prealabilă a președintelui Curții Constituționale în condițiile stabilite de Curte.			Considerăm necesară excluderea autorizării prealabile a președintelui Curții Constituționale pentru ca participanții la proces să poată lua cunoștință de materialele dosarului din mai multe puncte de vedere: • Aceasta poate fi văzută ca o barieră în calea accesului liber și nemijlocit la informațiile esențiale pentru apărarea drepturilor. • Obținerea autorizației poate întârzia procesele, afectând drepturile celor implicați și încărcând inutil agenda președintelui Curții. • Cerința unei autorizații prealabile poate crea un dezechilibru între capacitățile părților de a-și apăra drepturile, mai ales când una dintre părți are acces mai ușor la informații datorită poziției sale. Eliminarea acestei cerințe ar putea promova egalitatea tuturor părților în fața legii. • În multe sisteme judiciare, inclusiv constituționale există o încercare continuă de a reduce birocrăția excesivă.	
---	--	--	--	--

Articolul 34. Ședințele Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională examinează sesizările aflate pe rol în cadrul ședințelor publice, cu excepția cazurilor în care legea prevede examinarea sesizărilor în ședințe închise. (2) Sesizările privind interpretarea Constituției, precum și inițiativele de revizuire a Constituției se examinează în ședințe închise, fără participarea părților, cu excepția cazului în care Curtea Constituțională decide altfel. Dispozitivul hotărârilor privind interpretarea Constituției și al avizelor asupra inițiativelor de revizuire a Constituției se pronunță public. Părțile sunt informate despre data și locul pronunțării publice a dispozitivului. (3) Informația despre data, ora și ordinea de zi a ședințelor Curții Constituționale se anunță pe pagina web oficială a Curții Constituționale. (4) În cazul în care publicitatea ședințelor poate	Asociația Obștească de Creștere Legislativă „LEX SCRIPTA”	111.	La art. 34, alineatul (5), sintagma „regulamentului Curții Constituționale” se substituie cu sintagma „Codului jurisdicției constituționale”.	Nu se acceptă. A se vedea argumentele din sinteză de mai sus.
---	---	-------------	--	---

dăuna securității statului și ordinii publice, plenul Curții Constituționale poate dispune organizarea ședinței închise. La examinarea cauzei în ședință închisă se respectă procedura jurisdicției constituționale. (5) Ședința Curții Constituționale este prezidată de președintele Curții Constituționale, sau după caz de președintele ședinței, în condițiile regulamentului Curții Constituționale. (6) Indicațiile președintelui ședinței sunt obligatorii pentru toți cei prezenți la ședință. (7) În cadrul ședințelor publice, după rostirea cuvântului de încheiere de către părți, președintele ședinței anunță retragerea Curții Constituționale în sala de consiliu pentru deliberare.				
Articolul 35. Recuzarea judecătorilor (1) Judecătorul Curții Constituționale se abține de la examinarea cauzei sau poate fi recuzat în cazul în care:	Curtea de apel Cahul	112.	De a completa alin. (1) a art. 35 recuzarea judecătorilor, cu încă un temei „dacă există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului.”	Se acceptă. Art. 35 alin. (1) se completează cu lit. d) cu următorul cuprins: „d) există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului.”

a) se află în raporturi de rudenie inclusiv prin adopție până la gradul IV inclusiv (părinte, frate/soră, bunic, nepot, unchi/mătușă) sau de afinitate până la gradul II (cumnat/cumnată, socru/soacră, ginere/noră) cu participanții la ședință sau cu reprezentanții lor; b) a fost implicat anterior la luarea deciziilor în cauza supusă examinării; c) și-a expus în public opinia asupra constituționalității actului contestat.				În context este de menționat DCC nr. 30/2021, care prevede: „22. [...] Dimpotrivă, dispozițiile criticate instituie o garanție pentru părți, i.e. de a cere recuzarea judecătorului în ipoteza în care ar putea argumenta și proba că există alte circumstanțe [decât cele prevăzute la articolul 33 alin. (1) punctele 1)-5)] care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea acestuia. Aceste circumstanțe urmează a fi stabilite în fiecare caz particular și nu ar putea fi redactate într-o listă exhaustivă.”
(2) Temeiul prevăzut la alin. (1) lit. b), nu se referă la cazurile în care judecătorul: a) a participat la procedurile legislative sau de adoptare a actului normativ contestat, sau a actelor normative emise în scopul exercitării atribuțiilor înainte de a fi numit judecător al Curții Constituționale; b) și-a expus opinia cu privire la o problemă de drept care poate fi importantă pentru examinarea cauzei.	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	113.	Redacția propusă: „(1) Judecătorul Curții Constituționale se abține de la examinarea cauzei sau poate fi recuzat în cazul în care: a) <u>participanții la ședință sau reprezentanții lor sunt persoane apropiate, în sensul Legii nr. 133 din 17 iunie 2016 privind declararea averii și a intereselor personale;</u> b) <u>a fost implicat anterior la luarea deciziilor relevante cauzei supuse examinării, a participat la elaborarea și promovarea inițiativei legislative sau a actului normativ contestat, sau a actului normativ emis în scopul exercitării atribuțiilor, înainte de a fi numit judecător al Curții Constituționale;</u> c) și-a expus în public opinia asupra constituționalității actului contestat. (2) Temeiul prevăzut la alin. (1) lit. b), nu se referă la cazurile în care judecătorul:	Se acceptă. Art. 35 alin. (1) lit. a) și b) vor avea următorul cuprins: „a) este persoană apropiată, în sensul Legii nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, cu participanții la ședință sau cu reprezentanții lor; b) a fost implicat anterior la luarea deciziilor în cauza supusă examinării, a participat ca factor de decizie la adoptarea actului sesizat, excepție făcând elaborarea și adoptarea Constituției;”

		a) a participat la procedurile legislative sau de adoptare a actului normativ contestat, sau a actelor normative emise în scopul exercitării atribuțiilor înainte de a fi numit judecător al Curții Constituționale; b) și-a expus opinia cu privire la o problemă de drept care poate fi importantă pentru examinarea cauzei.” Prevederea expusă în proiect, omite mai multe categorii de persoane cu care judecătorul Curții Constituționale s-ar afla în conflict de interese (de, ex. soțul/soția, copilul, concubinul/concubina ii, persoana aflată la întreținerea acestuia). Din aceste considerente, propunem utilizarea termenului de „persoane apropiate”, așa precum este definit în Legea nr. 133/2016. Considerăm oportun ca un judecător al Curții Constituționale să se abțină de la examinarea unei cauze sau să poată fi recuzat dacă, înainte de a deveni judecător, a fost implicat în luarea deciziilor judecătorești sau a contribuit la elaborarea, promovarea, definitivarea, adoptarea sau aprobarea actului contestat. Aceasta rămâne valabil chiar dacă aceste activități făceau parte din atribuțiile sale funcționale. Însăși implicarea în dezvoltarea unor prevederi sau legislații care ulterior devin subiectul unei revizuri de constituționalitate poate crea dubii privind independența deciziei pe care judecătorul ar urma să o ia. Aceasta se datorează faptului că percepția asupra imparțialității sale poate fi afectată de rolul anterior avut în formarea actului legislativ contestat. Subsecvent, propunem că alineatul 2 să fie exclus din textul proiectului.	Lit. b) se completează conform prevederii de la art. 27 alin. (1) lit. a) din Codul Jurisdicției Constituționale.
--	--	---	--

	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	114.	La art. 35 alin. (2) lit. a, va avea următorul cuprins: „a) a participat ca factor de decizie la adoptarea actului sesizat, excepție făcând elaborarea și adoptarea Constituției;”. Fără predestinație! Proiectul legii aproape că deja și desemnează catapultarea unor persoane din spectrul guvernamental în funcția de judecător constituțional pentru ași proteja activitatea anterioară, de ghiolotina constituționalității. La lit. b), la sfârșit, propoziția se completează cu textul: „înainte de a fi numit judecător al Curții Constituționale”.	Se acceptă parțial. A se vedea expunerea de la pct. anterior din prezenta sinteză.
Articolul 36. Procedura de examinare a cererilor de recuzare (1) Părțile pot înainta cererea de recuzare până la începutul ședinței publice, iar în cazul ședințelor închise, până la data la care urmează să se desfășoare ședința închisă în care se examinează cauza. În cerere trebuie să fie indicate motivele recuzării judecătorului. (2) Judecătorul în privința căruia s-a înaintat cererea de recuzare dispune de dreptul de a se expune cu privire la motivele de recuzare înaintate. Nu se admite	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	115.	La art. 36 alin. (1) sintagma „cererea de recuzare până la începutul ședinței publice” se substituie cu sintagma „cererea de recuzare doar/numai la începutul ședinței publice”.	Nu se acceptă. Dreptul părților de a înainta cererea de recuzare <u>până la începutul ședinței publice</u> va permite examinarea sesizării în termeni proximi și evitarea unor eventuale amânări ale ședințelor de judecată.

înaintarea cererilor de recuzare după începutul dezbaterilor . (3) Cererea de recuzare a judecătorului se examinează de plenul Curții Constituționale. Decizia se adoptă cu majoritatea voturilor judecătorilor Curții Constituționale, iar în caz de paritate de voturi recuzarea se admite. (4) Cererea de abținere se examinează conform prevederilor prezentului articol.				
Articolul 37. Deliberarea și votarea (1) Judecătorii Curții Constituționale deliberază în sala de consiliu. Deliberarea este secretă. (2) După încheierea deliberărilor, președintele ședinței pune la vot propunerile judecătorului-raportor și ale celorlalți judecători. Judecătorul Curții Constituționale nu este în drept să se abțină de la vot. (3) Actele Curții Constituționale se adoptă cu votul majorității judecătorilor.	Curtea Constituțională	116.	Alineatele (6) și (8) pot conduce la încălcarea dreptului la un proces echitabil, pentru că permit denegarea de dreptate în cazul parității de voturi. Acest alineat vine într-o contradicție directă cu considerentele hotărârii Marini v. Albania din 8 decembrie 2007, §§ 121-123, în care Curtea Europeană a reținut, cu privire la practica Curții Constituționale a Albaniei, următoarele: „121. În cazul reclamantului, Curtea Constituțională a refuzat de fapt să ia o decizie. Guvernul se bazează pe faptul că respingerea plângerii reclamantului nu a antrenat consecințe permanente pentru acesta, în sensul că acesta și-ar putea reînnoi cererea în cazul în care ar exista o schimbare a „circumstanțelor” care a condus la eșecul Curții Constituționale de a lua o decizie. Cu toate acestea, Curtea nu poate accepta că simpla posibilitate ca împrejurările să se schimbe și că reclamantul ar putea avea parte de o hotărâre definitivă într-un viitor	Se acceptă parțial. Cuprinsul alin. (6) se exclude, respectiv alin. (7) devine alin. (6), iar alin. (7) va avea următorul cuprins: „(7) În cazul în care la adoptarea hotărârii privind constituționalitatea actului normativ sau a tratatului internațional se înregistrează paritate de voturi, actul normativ sau tratatul internațional se prezumă constituțional, iar cauza se sistează. În alte cazuri de paritate a voturilor se consideră că hotărârea, decizia sau avizul

(4) Actele Curții Constituționale se adoptă prin vot deschis. La decizia plenului, unele acte pot fi votate în mod secret. (5) Judecătorul Curții Constituționale care nu este de acord cu hotărârea adoptată sau cu avizul emis poate să-și expună în scris opinia sa separată. Opinia separată a judecătorului se anexează la actul adoptat. (6) În cazul în care la adoptarea hotărârii privind constituționalitatea actului contestat se înregistrează paritate de voturi, cauza se sistează. (7) Președintele ședinței poate decide reluarea examinării cauzei, dacă în timpul deliberărilor se înregistrează paritate de voturi, pentru analiza unor noi argumente sau circumstanțesesențiale pentru soluționarea cauzei. În astfel de cazuri președintele ședinței anunță întreruperea ședinței sau amână examinarea cauzei. (8) În alte cazuri de paritate a voturilor se consideră			nedefinit ar putea satisface cerințele certitudinii juridice. 122. Eșecul Curții Constituționale de a ajunge la o majoritate cu privire la cererea sa l-a lăsat pe reclamant fără nicio hotărâre definitivă asupra cazului său și, în consecință, a restrâns esența dreptului său de acces la un tribunal. Din acest motiv, a existat o încălcare a articolului 6 § 1 din Convenție. 123. Deși nu are relevanță pentru împrejurările prezentei cauze, Curtea observă totuși, ca răspuns la argumentele părților bazate pe dispozițiile privind votul egal din Legea privind organizarea Curții Constituționale, că abordarea adoptată în Albania în cazul unui vot egal pare să difere semnificativ de cea adoptată în sistemele juridice ale altor părți contractante. Spre deosebire de alte sisteme juridice, <i>care fie exclud un vot egal, fie oferă alternative diferite</i> pentru a permite luarea unei decizii finale în cazul unui astfel de vot, în sistemul juridic albanez un vot egal la Curtea Constituțională are ca rezultat o decizie care nu stabilește în mod oficial problema atacată. Mai mult, nu sunt oferite motive pentru respingerea recursului într-o asemenea eventualitate, decât aceea că votul a fost egal. Având în vedere considerentele de mai sus, Curtea nu poate decât să conchidă că modalitățile de vot egal prevăzute în secțiunea 74 din Legea privind organizarea Curții Constituționale nu servesc intereselor certitudinii juridice și sunt de natură să priveze un reclamant de dreptul său efectiv la o hotărâre definitivă privind recursul său constituțional.” Alin. (7), nu este clar de ce la alin. (6) paritatea conduce la sistare, iar la alin. (7) paritatea conduce la reluarea examinării cauzei. De obicei, reluarea examinării cauzei se dispune atunci când în camera de consiliu	nu au fost adoptate, iar examinarea cauzei se sistează, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. d), e), f) și h), când examinarea cauzei se amână.” Cît privește soluția altor state în cazul parității de voturi, menționăm că Legea privind Curtea Constituțională Federală a Germaniei prevede la secțiunea 15 alin. (4) că în cazul unui vot egal, Curtea nu poate declara că Legea fundamentală sau o altă lege federală a fost încălcată⁶. Votul decisiv al președintelui Curții Constituționale se aplică doar în chestiuni administrative. În legislația României nu este reglementată situația parității de voturi, atât timp cât Curtea este formată din 9 judecători. O eventuală modificare a numărului judecătorilor la Curte la noi în țară necesită a fi precedată de modificarea Constituției. Totodată, Comisia de la Veneția stipulează următoarele: „Deși componența unei curți constituționale poate și ar trebui
--	--	--	---	---

⁶ https://legislationline.org/sites/default/files/documents/78/GERM_Act%20on%20the%20Federal%20Constitutional%20Court.pdf

că hotărârea, decizia sau avizul nu au fost adoptate, iar examinarea cauzei se sistează, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. b), d), e), f) și h), când examinarea cauzei se amână.			apar unele neclarități. Motivul parității de voturi care conduce la sistare ar trebui eliminat din lege. Pentru a preveni paritatea de voturi, legislația statelor membre a Uniunii Europene prevede mecanisme de deblocare. În primul rând, majoritatea statelor prevăd un număr impar de judecători constituționali. În al doilea rând, în Austria, § 31 din Legea cu privire la Curtea Constituțională prevede că în cazul parității de voturi președintele Curții are un vot suplimentar. Astfel, ține de marja discreționară a Parlamentului și a Guvernului să stabilească formula potrivită.	să reflecte, printre altele, aspecte etnice aspecte geografice sau lingvistice ale compoziției societății, odată numit, fiecare judecător este membru al instanței ca organ colegial cu vot egal, acționând independent în nume personal, capacitate personală și nu în calitate de reprezentant al unui anumit grup (...)” ⁷
	Curtea Supremă de Justiție	117.	Art. 37 alin. (3) – cu referire la votul necesar adoptării actelor Curții Constituționale, Curtea remarcă că art. 44 alin. (1) din proiect prevede că revizuirea hotărârii și avizului se efectuează cu votul majorității judecătorilor ei. Având în vedere importanța actelor Curții Constituționale, Curtea consideră că în parte ce privește adoptarea actelor de jurisdicție constituțională, urmează a fi utilizată majoritatea absolută – 4 din 6, indiferent de cvorumul prevăzut la art. 10 alin. (3) din proiect.	Nu se acceptă. Nu întotdeauna este posibilă adoptarea actelor Curții Constituționale de către o majoritate absolută, din motive întemeiate și legale.
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	118.	Redacția propusă: „(4) Actele Curții Constituționale se adoptă prin vot deschis. La decizia plenului, unele acte pot fi votate în mod secret. (5) Judecătorul Curții Constituționale care nu este de acord cu hotărârea adoptată sau cu avizul emis poate	Se acceptă. Art. 37 alin. (5) va avea următorul cuprins: „(5) Judecătorul Curții Constituționale care nu este de acord cu hotărârea adoptată sau cu avizul emis poate să-și

⁷ CDL-AD(2005)039 Bosnia and Herzegovina - Opinion on proposed voting rules for the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, paragraphs 3, 13

			să-și expună în scris opinia sa separată. Opinia separată a judecătorului <u>este parte integrantă a hotărârii.</u>” Proiectul de lege prevede expres că doar procedură de alegere a Președintelui Curții se face prin vot secret. În rest, considerăm oportun că votul asupra tuturor actelor Curții să fie deschis. Opinia separată a judecătorului constituie o parte integrantă a hotărârii emise, așa precum este în practica Curții Europene a Drepturilor Omului.	expună în scris opinia sa separată. Opinia separată a judecătorului este parte integrantă a actului adoptat și se anexează la acesta.”
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	119.	La art. 37 alin. (3) sintagma „cu votul majorității judecătorilor” se substituie cu sintagma „cu votul majorității judecătorilor Curții”.	Se acceptă. A se vedea argumentarea de la pct. 117.
Articolul 38. Adoptarea hotărârii și emiterea avizului Curtea Constituțională adoptă hotărârea în termen de cel mult 30 de zile calendaristice din data desfășurării ședinței publice a Curții Constituționale. Avizul se emite în termen de 10 de zile lucrătoare din data depunerii sesizării prin care se solicită emiterea avizului.	Curtea Constituțională	120.	Teza a II-a, referitoare la termenul pronunțării avizelor trebuie exclusă, deoarece nu se ia în considerare complexitatea problemelor soluționate prin aviz. De exemplu, termenul de 10 zile nu este suficient pentru a emite un aviz cu privire la o inițiativă complexă de revizuire a Constituției. În unele situații, legile speciale prevăd termene de emitere a avizelor, de exemplu Codul electoral în cazul propunerii privind desfășurarea referendumului pentru revizuirea Constituției (articolul 187 alin. (2) din Codul electoral).	Se acceptă. Propoziția a II-a de la art. 38 se exclude, iar prima propoziție devine alin. (2) de la art. 40. Respectiv apare necesitatea renumerotării articolelor.
Articolul 39. Actele Curții Constituționale	Uniunea Avocaților din	121.	La art. 39 considerăm, în vederea garantării transparenței activității Curții, necesar a specifica	Se acceptă.

(1) Curtea Constituțională adoptă hotărâri, decizii și emite avize. (2) În cazul soluționării în fond a sesizării, Curtea Constituțională adoptă hotărâre sau emite aviz. Hotărârile și avizele se adoptă în numele Republicii Moldova. În cazul în care sesizarea nu este soluționată în fond Curtea Constituțională adoptă decizie. (3) Actele Curții Constituționale se pronunță public, sunt semnate de președintele Curții Constituționale și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. (4) Actele Curții Constituționale nu se supun nici unei căi de atac, sunt definitive și intră în vigoare la data pronunțării dispozitivului.	Republica Moldova		expres că obligativitatea Curții Constituționale de a publica toate actele, inclusiv motivele respingerii oricăror cereri sau sesizări, pe un portal web accesibil publicului.	A se vedea noua redacție a art. 39 alin. (3) la pct. de mai jos.
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	122.	Redacția propusă: „(3) Actele Curții Constituționale se pronunță public, <u>se indică numărul de voturi</u>, sunt semnate de <u>președintele Curții Constituționale și se publică pe pagina web oficială</u> și în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.” Propunere de clarificare și îmbunătățire a prevederii, destinată să asigure transparența și consolidarea procesului de aprobare și diseminare publică a documentelor emise de Curte.	Se acceptă parțial. Nu este oportun de a indica numărul de voturi în actele Curții Constituționale, din moment ce se menționează componența completului care a adoptat/emis actul respectiv. Art. 39 alin. (3) va avea următorul cuprins: „(3) Actele Curții Constituționale se pronunță public, sunt semnate de președintele Curții Constituționale și se publică pe pagina web oficială și în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.”
	C.A. „ROMANSTICI”	123.	Cu referire la articolele privind transparența procedurilor Curții, consider că este oportun a modifica legislația pentru a introduce obligativitatea Curții Constituționale de a publica toate deciziile, inclusiv motivele respingerii oricăror cereri sau sesizări, pe un portal accesibil publicului. De asemenea, Curtea ar trebui să organizeze periodic sesiuni de informare publică despre activitatea sa și deciziile importante.	Se acceptă parțial. A se vedea argumentele de la pct. de mai sus. Cât privește organizarea de către Curte a sesiunilor de informare, menționez că Legea 148/2023 prevede obligațiile furnizorilor de informații în asigurarea accesului la informațiile de interes public.

	Curtea Constituțională	124.	- Avizele de asemenea se supun votului în plen. Se propune excluderea cuvântului „emite”. - În întreg proiectul de lege și mai ales la articolul 39 verbul „a adopta” trebuie substituit cu verbul „a pronunța”. Tribunalele, inclusiv Curtea Constituțională, pronunță hotărâri sau decizii. În schimb, Parlamentul sau consiliile locale adoptă hotărâri. În limbajul juridic, autoritățile publice își au consacrate, de multe ori, verbe speciale.	Nu se acceptă. Se păstrează cuvântul „emite” datorită efectului acestei acțiuni și nu modalității de votare. Atât în deciziile Curții Constituționale, dar și în hotărâri se prevede expres următoarele: „Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.”
Articolul 40. Hotărârile Curții Constituționale Prin hotărâre, Curtea Constituțională: a) se pronunță asupra constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte; b) interpretează Constituția; c) confirmă rezultatele referendumurilor republicane; d) confirmă rezultatele alegerii Parlamentului și a	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	125.	Atenție: La art. 40 lit. a) sintagma „tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte” este conformă cu prevederile constituționale, dar nu și ale jurisprudenței Curții și nu se respectă nici unitatea materiei proiectului. La lit. e) sintagma „instanțele judecătorești” se substituie cu textul „judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor”.	Nu se acceptă. Conform Deciziei CC nr. 1/2022: „16. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că tratatele internaționale pot fi contestate în fața ei de subiectele cu drept de sesizare între momentul exprimării consimțământului Republicii Moldova de a fi obligată prin tratat și momentul intrării în vigoare a tratatului. Tratatelor internaționale care au devenit executorii pentru Republica Moldova nu pot fi verificate sub aspectul constituționalității, pentru că statul nu și-ar putea executa angajamentele care

Președintelui Republicii Moldova; e) rezolvă excepțiile de neconstituționalitate a actelor normative, sesizate de instanțele judecătorești;				rezultă din tratat, contrar principiului pacta sunt servanda (a se vedea HCC nr. 12 din 7 mai 2020, § 30 și jurisprudența citată acolo).”
f) aprobă raportul anual privind exercitarea jurisdicției constituționale; g) se pronunță asupra altor aspecte ce țin de competența sa, pentru care este necesară adoptarea hotărârii.	Curtea Constituțională	126.	La articolul 40 lit. a), textul „este parte” trebuie înlocuit cu textul „intenționează să devină parte” așa cum prevede articolul 4 alin. (1) lit. a) din proiect și jurisprudența Curții în materia controlului constituționalității tratatelor internaționale.	Se acceptă. Art. 40 alin. (1) lit. a) va avea următorul cuprins: „(1) Prin hotărâre, Curtea Constituțională: a) se pronunță asupra constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova intenționează să devină parte;”
Articolul 41. Avizele Prin avize, Curtea Constituțională se pronunță asupra: a) inițiativelor de revizuire a Constituției; b) circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului; c) circumstanțelor care justifică suspendarea din	Curtea Constituțională	127.	Litera e) ar trebui inclusă la articolul 40. Articolul 41 lit. e), emiterea de avize în cazul controlului constituționalității unui partid – actul trebuie denumit hotărâre, care produce efecte imediate și nu depinde de un eveniment viitor (de exemplu, ca în cazul avizelor privind revizuirea Constituției, după care urmează un vot al deputaților).	Se acceptă. Cuprinsul de la lit. e) se transferă la art 40 alin. (1), urmând renumerotarea corespunzătoare.

funcție a Președintelui Republicii Moldova; d) circumstanțelor care justifică interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova; e) constituționalității unui partid; f) altor cazuri ce țin de competența sa, pentru care este necesară emiterea avizelor.				
Articolul 44. Revizuirea hotărârii și avizului (1) Revizuirea hotărârii și avizului se efectuează numai la inițiativa Curții Constituționale, cu votul majorității judecătorilor ei, în cazul în care: a) au apărut noi împrejurări, necunoscute la data adoptării hotărârii și emiterii avizului, dacă aceste împrejurări sunt de natură să schimbe esențial hotărârea și avizul; b) au fost modificate prevederile Constituției în ale căror teme a fost adoptată hotărârea sau emis avizul. (2) Revizuirea hotărârii și avizului se efectuează cu	Curtea Constituțională	128.	Alineatul (1) ar trebui să aibă următorul conținut: „Revizuirea hotărârii și avizului se efectuează numai la inițiativa Curții Constituționale, cu votul majorității judecătorilor ei, în cazul în care au apărut noi împrejurări, necunoscute la data adoptării hotărârii și emiterii avizului, dacă aceste împrejurări sunt de natură să schimbe esențial hotărârea și avizul.” De asemenea, Comisia de la Veneția constată că în statele membre ale Consiliului Europei există posibilitatea revizuirii unei hotărâri a Curții Constituționale, ca urmare a adoptării unei hotărâri de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care conchide că statul membru și-a încălcat obligațiile care îi revin în baza Convenției Europene a Drepturilor Omului (CEDO), iar Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre care contribuie la această încălcare (CDL-AD (2019) 028, § 47). Referitor la litera b) din alin. (1), menționăm că modificarea Constituției nu justifică revizuirea unei	Se acceptă. Conținutul lit. b) se modifică și va avea următorul cuprins: „b) Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărâre, fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declarație, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale, iar Curtea Constituțională a contribuit la această încălcare.”

respectarea procedurii de jurisdicție constituțională.			hotărâri a Curții, deoarece la momentul pronunțării hotărârii prevederea din Constituție era în vigoare. Astfel, dacă modificările în Constituție ar conduce la revizuirea jurisprudenței Curții, acest fapt s-ar solda cu încălcarea principiului securității juridice. Prin urmare, litera b) trebuie exclusă.	
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	129.	La art. 44 alin. (1), lit. b) va avea următorul cuprins: „b) au fost modificate prevederile Constituției, ale legilor și ale altor acte normative în ale căror teme a fost adoptată hotărârea sau emis avizul”. Or Curtea Constituțională la adoptarea/emiterea unor acte uneori s-a condus/ghidat nu doar de normele constituționale, propriu-zise, dar și de norme legale prin care prevederile normelor constituționale au fost dezvoltate. Exemplificăm: §4 din HCC nr. 43/2000: <i>„Din analiza comparativă a dispozițiilor legale ce reglementează procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova se poate vedea că art. 90 alin. (4) din Constituție stabilește că în termen de 2 luni de la data la care a intervenit vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova se vor organiza, în conformitate cu legea, alegeri pentru un nou Președinte. În același timp, Legea nr. 1234-XIV din 22 septembrie 2000 „Cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova”* stipulează în art. 2 alin. (1) că alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova se desfășoară cu cel mult 45 de zile înainte de ziua expirării mandatului Președintelui în exercițiu. Alineatul (2) din același articol stabilește că în cazul când a intervenit vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova în urma demisiei, demiterii, imposibilității definitive de exercitare a atribuțiilor sau decesului, alegerile pentru un nou Președinte al</i>	Nu se acceptă. A se vedea poziția Curții Constituționale și argumentarea de la pct. anterior din prezenta sinteză.

			<i>Republicii Moldova se vor organiza în termen de 2 luni de la data cînd a intervenit vacanța funcției. Astfel, Curtea relevă că dispozițiile constituționale din art. 90 alin. (4) și prevederile din art. 2 al Legii nr.1234-XIV delimitează condițiile și termenul alegerii Președintelui republicii în cazul expirării mandatului șefului statului în exercițiu de condițiile și termenul alegerii Președintelui în cazul vacanței funcției survenite în urma demisiei, demiterii, imposibilității definitive de exercitare a atribuțiilor sau decesului. Așadar, aceste clauze legale vin să confirme ipoteza că vacanța funcției nu survine neapărat la expirarea mandatului Președintelui în exercițiu și, prin urmare, prevederea constituțională despre asigurarea interimatului funcției de Președinte al Republicii Moldova nu este aplicabilă acestei situații”.</i>	
Articolul 47. Rapoartele Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională întocmește anual raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale. (2) Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale se plasează pe pagina web oficială a Curții Constituționale și se transmite autorităților competente de a numi judecătorii.	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	130.	La art. 47, alin. (2) va avea următorul cuprins: „(2) Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, se plasează pe pagina web oficială a Curții Constituționale și se transmite autorităților competente de a numi judecătorii pentru informare”.	Nu se acceptă. Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale nu produce efecte juridice similare actelor normative sau actelor Curții Constituționale. Respectiv, se consideră suficientă publicarea acestuia pe pagina web a Curții pentru a fi asigurată transparența în activitate.
Articolul 48. Secretariatul Curții Constituționale	Curtea Constituțională	131.	La alin. (4), personalul din cabinetul președintelui, reglementat de Legea nr. 80/2010 nu poate face parte din Secretariatul CC, deoarece se află în subordinea	Se acceptă. Textul „personalul din cadrul cabinetului președintelui Curții

(1) Secretariatul Curții Constituționale acordă judecătorilor Curții Constituționale asistență informațională, organizatorică, științifică și de altă natură. (2) Secretariatul Curții Constituționale este condus de Secretarul general. (3) Regulamentul Secretariatului Curții Constituționale, organigrama și statul de funcții se aprobă de Curtea Constituțională. (4) Secretariatul Curții Constituționale este constituit din personalul din cadrul cabinetului președintelui Curții Constituționale, pentru care se aplică prevederile Legii nr. 80/2010 cu privire la statutul personalului din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică, din funcționari publici, pentru care se aplică prevederile Legii nr. 158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, și din personal contractual, pentru care se aplică prevederile legislației muncii.			directă a Președintelui CC, ca persoană de demnitate publică.	<i>Constituționale, pentru care se aplică prevederile Legii nr. 80/2010 cu privire la statutul personalului din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică,” se exclude de la art. 48 alin. (4).</i>
--	--	--	--	--

Articolul 49. Finanțarea activității Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională are un buget propriu, care face parte integrantă din bugetul de stat. (2) Bugetul Curții Constituționale se elaborează, se aprobă și se administrează în conformitate cu principiile, regulile și procedurile prevăzute de Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181/2014.	Asociația Obștească de creație Legislativă „LEX SCRIPTA”	132.	La art. 49, alin. (1) va avea următoarea redacție: „Curtea Constituțională are buget propriu, care este parte integrantă a bugetului de stat”.	Se acceptă. Art. 49 alin. (1) va avea redacția propusă.
Articolul 52. Paza Paza sediului Curții Constituționale, iar după caz și a președintelui Curții Constituționale, este asigurată în condițiile legii.	Curtea Constituțională	133.	Denumirea articolului ar trebui schimbată în „Protecția și paza”. Textul „iar după caz și a președintelui Curții Constituționale” trebuie eliminat. Sugerăm introducerea unui nou alineat cu următorul conținut: „Protecția Președintelui și a judecătorilor Curții Constituționale se asigură în condițiile Legii nr. 134 din 13 iunie 2008 cu privire la Serviciul de Protecție și Pază de Stat”.	Se acceptă. Art. 52 va avea următorul cuprins: „Articolul 52. Paza și protecția Paza sediului Curții Constituționale și protecția președintelui și a judecătorilor Curții Constituționale este asigurată în condițiile legii.”
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	134.	Redacția propusă: „Paza sediului Curții Constituționale, iar după caz și a <u>judecătorilor</u> Curții Constituționale, este asigurată în condițiile legii.” Asigurarea protecției fizice este esențială nu doar pentru Președintele Curții, ci pentru întregul corp de judecători. Implementarea unor măsuri de securitate	Se acceptă. A se vedea expunerea de mai sus.

			poate reduce semnificativ riscul de intimidare sau influențare externă, și poate preveni actele de violență asupra acestora. Având în vedere că numărul judecătorilor este limitat la doar șase, costurile asociate cu aceste măsuri de protecție nu ar fi prohibitive.	
Articolul 53. (1) La data intrării în vigoare a prezentei legi, Legea nr.317/1994 cu privire la Curtea Constituțională (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 8, art.86), cu modificările ulterioare și Codul jurisdicției constituționale aprobat prin Legea nr.502/1995 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 53-54, art. 597), cu modificările ulterioare, se abrogă. (2) La capitolul I, secțiunea a 3-a codul funcției „A03” din anexa la Legea nr. 155/2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr. 164–165, art. 480), cu modificările ulterioare, poziția „Șef al Secretariatului Curții Constituționale/șefă a Secretariatului Curții Constituționale” se substituie	Cancelaria de Stat	135.	Argumentarea în nota informativă a necesității redenumirii funcției de „Șef al Secretariatului Curții Constituționale” în „Secretar general al Curții Constituționale”, precum și a funcției de „Șef adjunct al Secretariatului Curții Constituționale” în „Secretar general adjunct al Curții Constituționale” ținând cont de scopul general al instituirii acestor funcții și specificul sarcinilor acestora, precum și modificările propuse în acest sens la Legea nr.155/2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice.	Nu se acceptă. Completarea notei informative nu se impune întrucât modificarea denumirilor funcțiilor nu este o novatie, dar o uniformizare la terminologia existentă în Clasificatorului unic al funcțiilor publice, inclusiv în cadrul secțiunii a 3-a, codul funcției „A03”, de exemplu: Secretar general al Curții Supreme de Justiție/Secretar general adjunct al Curții Supreme de Justiție. La fel au fost redenumite și următoarele funcții: Secretar general al Oficiului Avocatului Poporului; Secretar general/ secretar general adjunct al Aparatului Președintelui Republicii Moldova; ș.a.
	Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă	136.	La art. 53, alin. (1) va avea următorul cuprins: „(1) La data intrării în vigoare a prezentei legi, Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 8, art.86), cu modificările ulterioare, se abrogă”. Prevederile alin. (2) trebuie excluse din proiect și	Nu se acceptă. A se vedea poziția ministerului cu privire la necesitatea existenței Codului Jurisdicției Constituționale din prezenta sinteză, precum și nota

cu poziția „Secretar general al Curții Constituționale /secretară generală a Curții Constituționale”, iar poziția „Șef adjunct al Secretariatului Curții Constituționale/șefă adjunctă a Secretariatului Curții Constituționale” se substituie cu poziția „Secretar general adjunct al Curții Constituționale /secretară generală adjunctă a Curții Constituționale”.	„LEX SCRIPTA”		promovate printr-o lege de modificarea generică sau una distinctă/expresă a acestor prevederi din anexa la Legea nr. 155/2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice sau cu scârțuit abea doar după data de 5 iulie 2024. (tehnica legislativă, Legea nr. 100/2017) Articolul se completează cu un alineat nou, (2) sau (3), cu următorul cuprins: „Guvernul va prezenta Parlamentului, în termen de 6 luni de la data publicării prezentei legi, proiectul noului Cod de jurisdicție constituțională”.	informativă proiectului.	aferentă
---	----------------------	--	---	-----------------------------	----------

III. Obiecțiile și propunerile examinate conform pct. 229 din Regulamentul Guvernului

	Aparatul Președintelui	137.	Lipsa de obiecții și propuneri.	-
	Ministerul Muncii și Protecției Sociale	138.	Susține proiectul, fără obiecții și propuneri.	-
	Consiliul Superior al Magistraturii	139.	Susține proiectul, fără obiecții și propuneri.	-
	Curtea de Apel Bălți	140.	Lipsa de obiecții și propuneri.	-
	Curtea de Apel Cahul	141.	Lipsa de obiecții și propuneri.	-
	Curtea de Apel Chișinău	142.	Lipsa de obiecții și propuneri.	-
	Curtea de Apel Comrat	143.	Lipsa de obiecții și propuneri.	-

	Judecătoria Cahul	144.	Lipsa de obiecții și propuneri.	-
	Judecătoria Chișinău	145.	Avizează pozitiv proiectul.	-
	Judecătoria Strășeni	146.	Lipsa de obiecții și propuneri.	-
	Judecătoria Comrat	147.	Lipsa de obiecții și propuneri.	-
	Primăria mun. Comrat	148.	Lipsa de obiecții și propuneri.	-
	Secretariatul Parlamentului	149.	I. Observații de ordin conceptual 1. Exprimăm reticența asupra intenției autorului de a comasa Legea cu privire la Curtea Constituțională nr. 317/1994 cu Codul jurisdicției constituționale nr. 502/1995. Actul normativ ce reglementează organizarea Curții Constituționale face parte din dreptul material, iar procedura jurisdicției constituționale face parte din dreptul procesual, ultimul fiind un drept pozitiv, care reglementează ordinea (procedura) realizării dreptului material. Corespunzător, susținem menținerea unei delimitări clare între normele de drept material și cele de drept procesual în domeniul jurisdicției constituționale. O comasare a celor două acte normative ar putea conduce la o complexitate excesivă a textului de lege, îngreunând înțelegerea și aplicarea acestuia atât de către specialiști, cât și de către cetățeni. Separarea celor două aspecte facilitează o mai bună sistematizare a materiei și asigură o mai mare transparență în exercitarea controlului de constituționalitate.	Nu se acceptă. Comasarea Legii nr. 317/1994 cu Codul nr. 502/1995 este necesară conform documentelor de politici menționate în nota informativă. Totodată, cadrul normativ în vigoare are un caracter <i>redundant și confuz din cauza că repetă anumite prevederi</i> din Legea 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională în Codul jurisdicției constituționale, dar în același timp, ultimul reglementează o procedură în fața Curții <i>ce și-a pierdut actualitatea și necesită a fi amendată.</i> Reglementarea procedurii în fața Curții Constituționale prin Regulament intern al acesteia este o practică pe larg

			2. Reținem necesitatea reglementării mai detaliate a procedurii de desfășurare a întregului proces de contencios constituțional, inclusiv, cu indicarea expresă a: formelor, metodelor și normelor de blanchetă a sesizărilor, drepturilor și obligațiilor participanților, statutul juridic al opiniei separate a judecătorului constituțional, al <i>amicus curiae</i>, termenelor, procedurii de citare a părților (inclusiv obligativitatea prezenței reprezentanților autorităților publice responsabile în dependență de tematica cauzei, etc.). Reglementarea respectivă urmează a fi efectuată prin lege și nicidecum prin regulament intern al Curții Constituționale, or normele în cauză depășesc autonomia regulamentară a Curții și țin de aspectul primordial al asigurării clarității, previzibilității, eficienței procesului de examinare a sesizărilor de către Curtea Constituțională (în continuare „CC”) și interesul major al societății. 3. Totodată, în Codul jurisdicției constituționale de reglementat repartizarea sesizărilor și procedura subsecventă, formularea acțiunii, forma și conținutul sesizării CC, comunicări, notificări și citații, admisibilitatea și ordinea soluționării cauzelor, regimul de urgență, examinarea aspectelor de procedură, observațiile scrise, scoaterea de pe rol și repunerea pe	răspândită pe plan internațional și ține de autonomia și independența Curții de a reglementa fără ingerința puterii legislative. Or, Comisia de la Veneția recomandă: „Regulamentul de procedură ar trebui să fie elaborat chiar de către curtea constituțională.”⁸; „Prin adoptarea normelor de procedură, instanțele constituționale ar trebui să se bucure de o anumită autonomie în ceea ce privește propriile proceduri în limitele Constituției și ale legii privind Curtea Constituțională și să aibă posibilitatea de a le modifica în lumina experienței, fără intervenția legiuitorului...”⁹ Autorii studiului privind „Consolidarea rolului Curții Constituționale”¹⁰ au formulat concluzia conform căreia „unitatea materiei și coerența legislației ce reglementează Curtea Constituțională, în
--	--	--	---	---

⁸ CDL-AD(2004)023 Azerbaijan - Opinion on the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Azerbaijan, paragraphs 5-6.

⁹ CDL-AD(2005)015 Ukraine - Opinion on the amendments to the Constitution of Ukraine, paragraph 47.

¹⁰ **Studiul privind „Consolidarea rolului Curții Constituționale”**¹⁰, elaborat în vederea implementării Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016. Autorii Studiului: *Evgeni Tanchev* - vice-președinte al Comisiei de la Veneția, ex-președinte al Curții Constituționale din Bulgaria; *Tudorel Toader* - membru al Comisiei de la Veneția, judecător al Curții Constituționale din România; *Miroslaw Granat* - judecător al Tribunalului Constituțional din Polonia; *Vitali Catană* - expert în drept constituțional. Studiul poate fi accesat la următorul link: https://www.constcourt.md/public/files/file/Publicatii/Studiu_-_Consolidarea_rolului_Curtii_Constitutionale.pdf, pag. 46.

		rol a cauzelor, părțile și terții intervenienți, interdicțiile de asistență sau de reprezentare în fața CC. 4. Susținem necesitatea indicării aspectului utilizării mijloacelor electronice în activitatea CC, fapt care ar preveni tergiversarea examinării materialelor aflate pe rolul CC și evitarea situațiilor de lipsă de cvorum al CC sau parității de voturi. 5. Cu referire la procedura de revizuire a hotărârilor și avizelor CC, susținem necesitatea indicării dreptului de a solicita revizuirea actelor respective de întreg cercul de subiecți cu drept de sesizare a CC indicați la art. 25 al proiectului de lege, or, a) CC își desfășoară activitatea din inițiativa subiecților prevăzuți de Legea cu privire la Curtea Constituțională nr.317 din 13.12.1994; b) revizuirea propriilor hotărâri de asemenea este o activitate realizată de CC; c) dreptul de sesizare a subiecților respectivi este prevăzut expres în norma constituțională de la art.135 alin.(2) al Constituției; d) acordarea dreptului de revizuire a hotărârilor CC subiecților cu drept de sesizare a CC ar eficientiza procesul de revizuire a actelor care necesită această procedură. 6. De asemenea, în lumina cauzelor recent examinate de CC s-a demonstrat necesitatea reglementării detaliate în lege a procedurilor contenciosului constituțional (etapele, actele emise, aspectele examinate, limitele de examinare, părțile participante la proces, modalitatea de executare a hotărârilor CC pe aspectele specifice examinate) a pronunțării asupra	același timp autonomia regulamentară ce rezidă din statutul Curții, potrivit căruia aceasta este independentă și se supune numai Constituției, impun reglementarea activității Curții prin Legea cu privire la Curtea Constituțională, iar procedurile interne ale Curții într-un regulament elaborat și adoptat de către însăși Înalta Curte, așa cum există în majoritatea statelor.” Modul de utilizare a mijloacelor electronice de către autoritățile publice este reglementat de cadrul legislativ din domeniul respectiv, precum: Legea nr. 241/2007 privind comunicațiile electronice; Legea nr. 124/2022 privind identificarea electronică și serviciile de încredere; Legea nr. 71/2007 cu privire la registre, dar și de cadrul normativ subordonat legii. Revizuirea actelor Curții Constituționale este o măsură excepțională și se efectuează doar la inițiativa Curții Constituționale, conform cadrului normativ în vigoare. Or, în fața Curții sunt examinate
--	--	--	---

			inițiativelor de revizuire a Constituției, confirmării rezultatelor referendumului republican, chestiunilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid, confirmării rezultatelor alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova, constatării circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte, precum și imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile. 7. Considerăm judicioasă detalierea în Legea privind CC a organizării și funcționării CC, dar și includerea mai multor compartimente care să vizeze ordinea de precedență ca rang, procedura demisiei, revocării și ridicarea mandatului judecătorului constituțional, organizarea aparatului Curții (grefei), publicitatea activității CC, modul deliberărilor și votării, deciziile primite prin acord tacit, conflictele de interese, derogările specifice, publicitatea documentelor, etc.	probleme de drept <i>erga omnes</i> , iar nu litigii cu privire la drepturi individuale.
		150.	Considerăm pertinent introducerea unui articol care va conține „Noțiuni”, or norme de contencios constituțional necesită a fi definite.	Nu se acceptă. Nu se atestă necesitatea completării proiectului cu un nou articol cu definiții, întrucât sunt enumerate condițiile, cazurile care definesc anumiți termeni.
		151.	Propunem completarea titlului Legii cu textul „a Republicii Moldova”, dar și în art. 1 din proiect, propunem completarea titlului cu textul „a Republicii Moldova”. La același articol, la alin. (2), pentru a	Se acceptă parțial. Nu se acceptă completarea cu sintagma: „Republicii Moldova” deoarece nu este o

			aduce în concordanță textul proiectului cu prevederile art. 134 din Constituție, după textul <i>”este independentă”</i> propunem completarea cu textul <i>”de orice altă autoritate publică”</i>.	practică întâlnită în legislația națională. Spre exemplu: Legea nr. 797/1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului. Art. 1 alin. (2) va avea următorul cuprins: „(2) Curtea Constituțională este independentă de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției.”
Articolul 1. Statutul Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova. (2) Curtea Constituțională este independentă și se supune numai Constituției. (3) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiilor statului de drept și a separării puterii de stat, garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.	Curtea Constituțională	152.	La art. 1 alin. (3) de substituit expresia „separării puterii de stat” cu denumirea exactă a principiului astfel cum stabilește art. 6 din Constituție - „separației puterilor în stat”;	Se acceptă. Alin. (3) va avea următorul cuprins: „(3) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiilor statului de drept și a separării puterilor în stat, garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.”

Articolul 2. Principiile de activitate Curtea Constituțională activează în baza principiilor legalității, independenței, colegialității, contradictorialității și transparenței.	Oficiul Avocatului Poporului	153.	1. Completarea articolului 2 pentru a reflecta protecția drepturilor fundamentale Articolul 2. Drepturile și Libertățile Fundamentale <i>(1) Curtea Constituțională activează în baza principiilor legalității, independenței, colegialității, contradictorialității și transparenței.</i> <i>(2) Curtea Constituțională garantează protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, conform prevederilor Constituției Republicii Moldova și tratatelor internaționale la care aceasta este parte.</i> <i>(3) În adoptarea deciziilor, Curtea va integra jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, asigurând astfel conformitatea deciziilor sale cu standardele europene și internaționale de protecție a drepturilor omului.</i> <i>(4) Curtea Constituțională va coopera cu organizații internaționale din domeniul drepturilor omului, inclusiv cu Organizația Națiunilor Unite și Consiliul Europei, beneficiind de asistență tehnică și expertiză pentru consolidarea protecției drepturilor fundamentale.</i> <i>(5) Curtea Constituțională cooperează cu Instituția Avocatul Poporului în vederea asigurării respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la nivel național, printr-o abordare conformă cu standardele internaționale.</i> Menționarea în Constituția Republicii Moldova a faptului că aceasta este un stat de drept și democratic, unde demnitatea omului, drepturile și libertățile fundamentale, libera dezvoltare a personalității, dreptatea și pluralismul politic sunt valori supreme, subliniază și mai mult necesitatea includerii în	Nu se acceptă. Atribuțiile Curții Constituționale sunt expres prevăzute la art. 135 alin. (1) din Constituție. Astfel, Curtea Constituțională: <i>a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;</i> <i>b) interpretează Constituția;</i> <i>c) se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;</i> <i>d) confirmă rezultatele referendumurilor republicane;</i> <i>e) confirmă rezultatele alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova;</i> <i>f) constată circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte, precum și imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și</i>
---	--	-------------	---	--

		proiectul de lege a unui articol privind protecția drepturilor omului în activitatea Curții Constituționale. Pentru a fortifica rolul Curții ca apărător al drepturilor fundamentale, ar fi benefic să se completeze cu o reglementare clară că, în activitatea sa, Curtea trebuie să prioritizeze interpretarea Constituției în conformitate cu tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului, la care Republica Moldova este parte. Așadar, completarea a principiului protecției drepturilor omului între principiile de activitate ar sublinia angajamentul Curții în interpretarea și aplicarea Constituției în mod coerent cu standardele internaționale ale drepturilor fundamentale. Alin. (3) justifică integrarea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului¹¹ în actele Curții Constituționale, aducându-le în conformitate cu standardele europene și internaționale. Considerăm că această abordare aliniază jurisprudența națională la cerințele europene, asigurând aplicarea corectă a standardelor protecției drepturilor fundamentale și contribuind la evitarea condamnărilor internaționale pentru încălcarea drepturilor omului. Alin. (4) justifică cooperarea Curții Constituționale cu organizațiile internaționale, cum ar fi Organizația Națiunilor Unite și Consiliul Europei, în vederea asigurării unei protecții eficiente a drepturilor fundamentale. Considerăm că această colaborare permite Curții să acceseze expertiză și asistență tehnică, necesare pentru adoptarea de soluții mai informate și moderne, consolidând astfel protecția drepturilor și libertăților omului într-o manieră sustenabilă și conformă standardelor internaționale.	<i>exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile;</i> <i>g) rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție;</i> <i>h) hotărăște asupra chestiunilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid.</i> Conform art. 1 alin. (2) din Legea nr. 52/2014, Avocatul Poporului contribuie la apărarea drepturilor și libertăților omului prin prevenirea încălcării acestora, prin monitorizarea și raportarea modului de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la nivel național, prin perfecționarea legislației ce ține de domeniul drepturilor și libertăților omului, prin colaborarea internațională în acest domeniu, prin promovarea drepturilor și libertăților omului și a mecanismelor de apărare a acestora, prin aplicarea procedurilor reglementate de lege.
--	--	--	--

¹¹<https://www.echr.coe.int/>

			Susținem că această colaborare va contribui la adoptarea unor soluții juridice bine fundamentate și actualizate, conforme cu standardele internaționale. În plus, scoate în evidență și consolidează colaborarea Curții Constituționale cu Comisia de la Veneția¹² și cu Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR)¹³ în furnizarea de opiniilor <i>amicus curiae</i>. Prin consultarea acestor expertize, Curtea poate lua decizii care să reflecte bunele practici internaționale, contribuind astfel la alinierea legislației naționale cu principiile democrației și drepturilor omului și asigurând o interpretare constituțională modernă și echitabilă. În concluzie, considerăm că includerea acestui articol va consolida poziția Curții Constituționale ca un mecanism de protecție a drepturilor fundamentale, consolidându-i independența, întărindu-i responsabilitățile și conectând-o la standardele internaționale. Suntem de părere că aceasta contribuie atât la protecția internă a drepturilor omului, cât și la prestigiul internațional al instituției și, implicit, al statului. Referitor la promovarea redacției de la alin. (5), menționăm că nu este surprinzător că ambele instituții, Curtea Constituțională și Avocatul Poporului, împărtășesc un deziderat comun – asigurarea protecției drepturilor și libertăților omului. Ambele instituții contribuie la crearea unui mecanism robust de apărare a drepturilor fundamentale, asigurând că standardele naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului sunt respectate.	În context, Avocatul poporului, dar și avocatul poporului pentru drepturile copilului sunt subiecți cu drept de sesizare a Curții Constituționale. Respectiv, orice problemă din perspectiva protecției drepturilor omului și libertăților fundamentale poate fi ridicată de ombudsman în fața Curții Constituționale. Este incontestabilă importanța garantării protecției drepturilor omului, însă, Curtea Constituțională este garantul întregii ordini constituționale și nu doar a unor capitole din Constituție, cum ar fi cel privind drepturile și libertățile fundamentale (Cap.II din Constituție) Referitor la preemțiunea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, dar și jurisprudența CEDO, există o bogată jurisprudență a Curții Constituționale nefiind necesară reflectarea acesteia în textul legii. În acest sens a se vedea HCC nr. 55/1999
--	--	--	--	--

¹²<https://www.venice.coe.int/webforms/events/>

¹³<https://www.osce.org/odihr/factsheet>

			Suntem de părere că o colaborare între Curtea Constituțională și Avocatul Poporului ca Instituție Națională de Protecție a Drepturilor Omului¹⁴ nu doar că întărește mecanismele de protecție a drepturilor omului, dar contribuie și la eficiența și credibilitatea procesului de justiție constituțională. Necesitatea cooperării dintre aceste două instituții, de rang constituțional, este esențială deoarece Avocatul Poporului este responsabil de asigurarea respectării drepturilor și libertăților omului prevăzute la Titlul II din Constituție, este instituția care cunoaște în profunzime situația drepturilor fundamentale la nivel național și contribuie la monitorizarea implementării standardelor internaționale în acest domeniu.	(corelația dintre Constituție și tratatele internaționale), HCC nr. 10/2010 (accesul la justiție), HCC nr. 30/2014 (accederea în funcții publice de către persoane cu multiplă cetățenie), etc. Astfel, Curtea Constituțională ca autoritate a statului are obligația respectării prevederilor statuate în art. 4 din Constituția Republicii Moldova dar și a propriilor raționamente expuse în jurisprudența sa. Mai mult, urmare a ratificării Protocolului 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în vederea creării mecanismului necesar de conlucrare și interacțiune cu Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Curtea Constituțională poate solicita Curții Europene a Drepturilor Omului emiterea unui aviz consultativ în chestiuni privind interpretarea sau aplicarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, în cadrul unei cauze
--	--	--	--	--

¹⁴ Principii referitoare la Statutul Instituțiilor Naționale (Principiile de la Paris), Adoptate prin Rezoluția Adunării Generale nr. 48/134 din 20 decembrie 1993, Principiile de la Veneția pentru Protecția și Promovarea Instituțiilor Ombudsmanului adoptate la sesiunea a 118-a a Comisiei de la Veneția din 15-16 Martie 2019

				pendinte, în vederea exercitării jurisdicției constituționale. Prevederi în acest sens sunt reflectate la art. 6 alin. (4) din proiect.
Articolul 4. Competența materială a Curții Constituționale (1) În scopul exercitării activității de jurisdicție constituțională, Curtea Constituțională îndeplinește următoarele atribuții funcționale: a) exercită la sesizare controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova intenționează să devină parte; b) interpretează Constituția; c) se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției; d) confirmă rezultatele referendumurilor republicane;	Secretariatul Parlamentului	154.	La art. 4 este necesară indicarea expresiei folosite în art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție „exercită, la sesizare, controlul constituționalității (...) și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte” or textul propus în proiect „la care Republica Moldova intenționează să fie parte” nu reflectă exact norma constituțională. Mai mult decât atât, referitor la acest aspect, Curtea a oferit interpretarea sa textului Constituției prin Hotărârea nr. 12 din 07.05.2020, prin care a reținut: „30. ... că tratatele internaționale pot fi contestate în fața ei de către subiectele cu drept de sesizare între momentul exprimării consimțământului Republicii Moldova de a fi legată prin tratat și momentul intrării în vigoare a tratatului (a se vedea HCC nr.24 din 9 octombrie 2014, §§ 28-29; DCC nr. 17 din 7 noiembrie 2013, § 50). Prin urmare, tratatele internaționale care au devenit executorii pentru Republica Moldova nu pot fi verificate sub aspectul constituționalității, pentru că statul nu și-ar putea executa angajamentele care rezultă din tratat, contrar principiului pacta sunt servanda (DCC nr. 5 din 24 septembrie 2002; DCC nr. 1/din noiembrie 2013, §§32, 60; DCC nr.i din 15 martie 2010).” Corespunzător propunem a include în proiectul de lege competența dată în corespundere cu formula din Constituție, aplicarea ulterioară a normei în cauză fiind în conformitate cu practica CC.	Nu se acceptă. După cum a fost citat conținutul Hotărârii nr. 12 din 07.05.2020: „30. ... că tratatele internaționale pot fi contestate în fața ei de către subiectele cu drept de sesizare între momentul exprimării consimțământului Republicii Moldova de a fi legată prin tratat și momentul intrării în vigoare a tratatului...”, anume astfel prevede și textul proiectului. Suplimentar a se vedea Nota informativă aferentă, la pct. 1. <i>Exercitarea controlului a priori a constituționalității tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte în care sunt invocate aceleași aspecte expuse în aviz.</i> Astfel, argumentele invocate de autorul avizului contrazic propunerea formulată. În situația în care unica autoritate constituțională mandată cu dreptul de a interpreta

e) confirmă rezultatele alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova, validează mandatele deputaților în Parlament și al Președintelui Republicii Moldova; f) constată circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova, interimatul funcției de Președinte, imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile; g) rezolvă excepțiile de neconstituționalitate a actelor normative prevăzute la lit. a), la sesizarea instanțelor judecătorești; h) hotărăște asupra chestiunilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid. (2) Controlul constituționalității se extinde asupra actelor normative atât după, cât și înainte de publicarea acestora în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.				prevederile Constituției a tălmăcit în sensul asumării doar a dreptului de a face controlul <i>a priori</i> a tratatelor internaționale, nu se justifică păstrarea textului de lege căruia i s-a oferit o altă interpretare și care, în practică, se va aplica diferit. Interpretările Constituției oferite de Înalta Curte poartă un caracter obligatoriu. În acest sens sunt relevante raționamentele expuse de Curte în Hotărârea nr. 33/2013 (obligativitatea hotărârilor Curții Constituționale): §43 [...] prin relevarea conținutului normelor constituționale și dezvoltarea de reguli deduse din interpretarea acestora, actele Curții Constituționale ghidează evoluția întregului sistem legal, precum și procesul de interpretare și aplicare a legii. Numai o astfel de poziție asigură în mod real realizarea principiului supremației Constituției.”; §46 – §48: „46. Curtea reține, conținutul normelor constituționale este cel definit implicit în jurisprudența instanței de
---	--	--	--	---

				jurisdicție constituțională, care are un caracter regulator și constituie izvor de drept prin efectele sale. 47. Interpretarea dată dispozițiilor constituționale comportă caracter oficial și obligatoriu pentru toți subiecții raporturilor juridice. Hotărârea prin care se interpretează un text constituțional <u>are putere de lege</u> și este obligatorie, prin considerentele pe care se sprijină, pentru toate organele constituționale ale Republicii Moldova. Aceasta se aplică direct, fără nici o altă condiție de formă. 48. Scopul oricărei interpretări a normelor constituționale este de a asigura unitatea și înțelegerea corectă a conținutului și sensului lor autentic, de a soluționa divergențele juridice și politice apărute în legătură cu perceperea și aprecierea normelor Legii Supreme. Interpretarea oficială a normelor constituționale este imperativă.”
Articolul 6. Limitele de competență	Primăria mun. Bălți	155.	Totodată, atragem atenția asupra frazei „În exercitarea atribuțiilor, Curtea Constituțională își stabilește singură limitele de competență.” de la art. 6 alin. (1)	Nu se acceptă.

(1) Atribuțiile Curții Constituționale sunt prevăzute de Constituție și de prezenta lege. În exercitarea atribuțiilor, Curtea Constituțională își stabilește singură limitele de competență. (2) Competența Curții Constituționale, stabilită la alin. (1), nu poate fi contestată de nici o autoritate publică. (3) Controlând constituționalitatea actului contestat, Curtea Constituțională poate adopta o hotărâre și în privința altor acte normative a căror constituționalitate depinde în întregime sau parțial de constituționalitatea actului contestat după solicitarea opiniei participanților la proces. (4) În exercitarea jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională poate solicita Curții Europene a Drepturilor Omului emiterea unui aviz consultativ în chestiuni de principiu privind interpretarea sau aplicarea drepturilor și libertăților fundamentale prevăzute în Convenția pentru apărarea	<i>Curtea Constituțională își stabilește limitele de competență în limitele stabilite de Constituție și cadrul normativ în vigoare</i>	din proiectul de lege, care necesită o verificare suplimentară la capitolul corespunderii cu normele constituționale de la art. 6 și art. 134 din Constituția Republicii Moldova în care se statuează următoarele: „Articolul 6 Separația și colaborarea puterilor În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției.”; „Articolul 134 Statutul (1) Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova. (2) Curtea Constituțională este independentă de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției. (3) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.”. În viziunea administrației publice locale a municipiului Bălți, fraza menționată supra ar putea contravine normelor constituționale citate anterior prin faptul oferirii Curții Constituționale a unor atribuții excesive în ce privește stabilirea propriilor competențe, altele decât cele legate de organizarea activității interne a instituției. Astfel, Curtea Constituțională ar avea posibilitatea să-și asume competențele unor autorități din ramura puterii legislative, executive sau judecătorești, ceea ce ar reprezenta o încălcare a statutului de unica autoritate de jurisdicție constituțională și ar putea afecta principiul separației puterilor în stat.	Curtea Constituțională nu face parte din sistemul instanțelor judecătorești. În jurisprudența sa (<i>HCC nr. 6/2013</i>), <u>Curtea s-a declarat o autoritate publică politico-jurisdicțională.</u> Referitor la independența Curții Înalte for constituțional s-a expus în <i>HCC nr. 18/2014</i>): „§56. Atât Constituția, cât și Legea cu privire la Curtea Constituțională reglementează importante principii și garanții ale independenței și neutralității judecătorilor Curții Constituționale, de natură să permită acestora exercitarea obiectivă a judecății, Curtea însăși fiind, potrivit articolului 134 alin. (2) din Constituție, „independentă față de orice altă autoritate publică” și supunându-se numai Constituției. În acest sens, Curtea Constituțională este singura în drept să hotărască asupra competenței sale [art.6 alin.(3) din Codul jurisdicției constituționale]; competența Curții Constituționale este prevăzută de Constituție și nu poate fi contestată de nici o
--	---	---	---

drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau în protocoalele la aceasta.				autoritate publică [art. 4 alin (2) din Lege];” În concluzie, Curtea nu poate realiza alte competențe decât cele statuate în legea supremă, însă în virtutea caracterului autonom aceasta poate să-și stabilească limitele de competență. De precizat că o asemenea practică este întâlnită pe arena internațională precum Regulamentul de organizare și funcționare a Curții Constituționale din România, adoptat de Plenul acesteia în temeiul dispozițiilor art. 75 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, dar și Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului, adoptat de aceasta, având în vedere CEDO. Comisia de la Veneția opinează în acest sens următoarele: „Regulamentul de procedură ar trebui să fie elaborat chiar de către curtea constituțională.”¹⁵; „Prin adoptarea normelor de procedură, instanțele constituționale ar trebui să se bucure de o anumită autonomie
---	--	--	--	--

¹⁵ CDL-AD(2004)023 Azerbaijan - Opinion on the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Azerbaijan, paragraphs 5-6.

				în ceea ce privește propriile proceduri în limitele Constituției și ale legii privind Curtea Constituțională și să aibă posibilitatea de a le modifica în lumina experienței, fără intervenția legiuitorului...”¹⁶
	Secretariatul Parlamentului	156.	Pentru respectarea cerințelor de claritate a legii se impune reformularea textului propoziției a doua din art. 6 alin. (1) în următorul mod: „<i>Curtea Constituțională își stabilește limitele de competență în limitele stabilite de Constituție și cadrul normativ în vigoare.</i>” Este de remarcat că această formulare este în conformitate cu prevederile art.1 alin. (3), art.23 și art. 72 alin. (3) din Constituție. - La același articol, la alin. (4), după sintagma “<i>Curții Europene pentru Drepturile Omului</i>” propunem completarea cu următorul text: “, <i>Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept, precum și altor organizații internaționale de profil.</i>”	Nu se acceptă. Reglementarea de la art. 6 alin. (1) din proiect este în strictă conformitate cu prevederile art. 54 din Legea nr. 100/2017, aplicabile în acest caz, spre deosebire de prevederile Constituției, care au o cu totul altă interpretare juridică, potrivite pentru alte contexte. Cât privește alin. (4) menționăm că acesta derivă din <i>Protocolul nr. 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, modificările au fost operate la Legea nr. 317/1994 prin Legea nr. 84/2023</i> în vederea creării mecanismului necesar de conlucrare și interacțiune a Curții Constituționale cu Curtea Europeană a Drepturilor Omului

¹⁶ CDL-AD(2005)015 Ukraine - Opinion on the amendments to the Constitution of Ukraine, paragraph 47.

				Referitor la propunerea includerii Comisiei de la Veneția, precizăm că Curtea Constituțională a Republicii Moldova are o colaborare fructuoasă pe plan extern fiind membră a mai multor organizații internaționale. A se vedea pe site-ul instituției: https://www.constcourt.md/pageview.php?l=ro&idc=54&id=217&t=/Relatii-externe/Colaborari/Relatii-Externe/ Astfel, includerea doar a cooperării cu Comisia de la Veneția nu ar fi rațională. Chiar în pofida unei astfel de precizări Curtea Constituțională are o cooperare strânsă cu Comisia, fiind membră a acesteia din anul 1996. Curtea are desemnat un agent de legătură cu Comisia de la Veneția care are următoarele atribuții: prezintă Comisiei rezumatele celor mai importante hotărâri ale Curții pentru publicarea lor în Buletinul de jurisprudență constituțională, editat de trei ori pe an în limbile engleză și franceză; răspunde la solicitările parvenite în adresa
--	--	--	--	---

				sa din partea altor agenți de legătură din instituții similare străine membre ale Comisiei, precum și cererilor adresate Forului de la Veneția.
Articolul 7. Obligatorietatea executării cererilor Curții Constituționale Autoritățile publice, persoanele fizice și juridice, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare, sunt obligate să comunice informații, să prezinte, în termen de 15 zile, documentele și actele pe care le dețin, solicitate de Curtea Constituțională în vederea exercitării atribuțiilor sale funcționale.	Secretariatul Parlamentului	157.	La art. 7 s-a omis indicarea consecințelor în cazul neconformării solicitărilor CC.	Nu se acceptă. Art. 7 instituie o obligație pentru toate autoritățile publice, persoanele fizice și juridice, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare, ce trebuie executată cu bună credință în virtutea autorității Curții Constituționale.
Articolul 9. Structura Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională se compune din 6 judecători, numiți pentru un mandat de 6 ani. Judecătorul Curții Constituționale poate deține această funcție pe durata a două mandate. (2) Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii.	Secretariatul Parlamentului	158.	La art. 9, propunem autorului examinarea oportunității promovării modificării numărului judecătorilor într-un număr impar, inclusiv prin elaborarea unui proiect de lege constituțională pentru modificarea art. 136 din Constituție în acest sens. - La același articol, alin. (2), în fraza a doua - cuvintele „<i>poate numi</i>” se propun a fi substituită cu cuvântul „<i>numește</i>”, deoarece cuvântul „<i>poate</i>” oferă o discreție largă și creează premise de a adopta comportamente diferite în situații similare în funcție de interesele urmărite. În art.136 alin.(2) din Constituție este indicat expres doar faptul că judecătorii sunt	Nu se acceptă. Propunerea privind modificarea numărului de judecători la CC excede scopul prezentului proiect și ar fi în contradicție cu art. 136 alin.(1) din Constituție. A se vedea poziția Curții Constituționale de la pct. 159, dar și argumentarea de la pct. 160 din prezenta sinteză.

Autoritatea respectivă poate numi judecătorii în baza unui concurs public, organizat conform regulamentului propriu.			numiți de autoritățile în cauză. însă, conform art. 138 din Constituția Republicii Moldova, judecătorii CC trebuie să aibă o pregătire juridică superioară, o înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 15 ani în activitatea juridică, în învățământul juridic sau în activitatea științifică. La art.13 din proiect, găsim și alte criterii suplimentare. Astfel, dacă accesul la funcția de judecător al CC este condiționat de întrunirea criteriilor enunțate, atunci, accesul în funcție ar trebui precedat de o etapă de verificare a eligibilității efectivă. Considerăm că accesul la funcția de judecător trebuie să fie precedat în toate cazurile de concurs de selecție organizat și desfășurat de către autorități în condiții asemănătoare prevăzute în regulamente proprii.	
	Curtea Constituțională	159.	La art. 9 condiția desfășurării unor concursuri publice contravine prescripțiilor art. 136 alin. (1) din Constituție care stabilește condiția numirii judecătorilor constituționali (textul constituțional indică „numiți pentru un mandat de 6 ani”);	Se acceptă. Al doilea enunț din alin. (2) a fost exclus.
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	160.	Redacție propusă: <i>(2) Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii. <u>Autoritățile respective vor numi judecătorii în baza unui concurs public, organizat conform regulamentului propriu.</u></i> Selecția prin concurs public pentru numirea judecătorilor Curții Constituționale este esențială pentru asigurarea unui proces transparent și imparțial, care garantează că cei mai competenți și bine pregătiți candidați sunt aleși.	Nu se acceptă. Având în vedere că autoritățile competente să numească judecători la Curtea Constituțională acționează în regim de putere publică, acestea independent urmează să hotărască modul de numire a judecătorilor constituționali. Or, împuternicirea de a numi nu poate fi condiționată de anumite restricții și obligații.

			Propunem eliminarea sintagmei „poate numi” din textul proiectului, deoarece aceasta lasă la latitudinea autorităților organizarea concursului, creând astfel o ambiguitate care poate periclita transparența procesului. În locul acesteia, recomandăm formularea „Autoritățile competente vor numi” judecătorii în baza de concursuri publice, ceea ce instituie o obligativitate clară, eliminând orice incertitudine. Această recomandare a fost susținută și în cadrul consultărilor publice organizate de Ministerul Justiției la 16 iulie 2024, când reprezentanții Consiliului Superior al Magistraturii și ai Parlamentului și-au exprimat acordul față de această măsură. Mai mult, Curtea Constituțională, în Avizul nr. 2 din 03.12.2020 privind modificarea normelor constituționale referitoare la sistemul judecătoresc, inter alia a subliniat necesitatea unui proces de selecție bazat pe concurs și criterii prestabilite, ca măsură de prevenire a numirilor politice. Această metodă respectă și cerințele constituționale pentru un proces de selecție echitabil și transparent (§ 97). Fiecare autoritate competentă va reglementa organizarea concursurilor, ceea ce permite adaptarea specifică a procedurilor în funcție de competențele instituționale, fără a compromite standardele de transparență și meritocrație. De altfel, recomandarea dată rezultă și în modul cum în ultimii ani au fost numiți judecătorii Curții de către Guvern și de către CSM.	A se vedea inclusiv poziția Curții Constituționale la punctul precedent.
Articolul 10. Plenul Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională își exercită	Secretariatul Parlamentului	161.	La alin. (2) al art. 10 din proiect, considerăm necesar de specificat faptul că pentru cvorumul plenului CC este necesară prezența a 5 judecători din cei șase judecători constituționali. Specificarea dată,	Nu se acceptă. Prezența a 5 judecători, pentru a asigura cvorumul, nu va fi posibil de întrunit întotdeauna

jurisdicția în ședințe plenare (plen). (2) Cvorumul în plen al Curții Constituționale este de două treimi din numărul total al judecătorilor. (3) Curtea Constituțională este convocată în plen de președintele acesteia ori la cererea a cel puțin doi judecători.			considerăm că va acorda o legitimitate sporită hotărârilor luate de înalta Curte și o mai mare evitare a situațiilor de paritate de voturi. Aceeași specificare considerăm că trebuie făcută în întreg textul proiectului, inclusiv de repartizat și de specificat modul de adoptare a actelor Curții - hotărâri, avize, decizii de admisibilitate și inadmisibilitate, etc...	din motive întemeiate și legale, ceea ce va duce la blocarea activității Curții. Or, în caz de demisie, ridicare de mandat sau deces există riscul sistării activității Curții. În cazul altor organe colegiale, precum CSM a fost stabilit cvorumul de 2/3 din membrii care sunt în exercițiul funcției, pentru a asigura funcționalitatea organului de autoadministrare judecătorească (art. 15 alin. (2) din Legea nr. 947/1996). În avizul CDL-AD(2016)026 privind amendamentele la Legea din 25 iunie 2015 privind Curtea Constituțională a Poloniei, Comisia de la Veneția a subliniat că §63 „o privire de ansamblu comparativă arată că, în ceea ce privește cvorumul decizional, în marea majoritate a sistemelor juridice europene, este necesară doar o majoritate simplă de voturi. Există câteva – și limitate – excepții de la această regulă în Europa și un cvorum de două treimi nu este în mod clar regula generală pentru hotărârile plenare sau de cameră ale curților constituționale din
--	--	--	---	--

				Europa. O astfel de cerință foarte strictă prezintă riscul de a bloca procesul decizional al Curții și de a face Curtea Constituțională inefficientă, făcând imposibilă îndeplinirea sarcinii sale esențiale de a asigura constituționalitatea legislației."
Articolul 14. Jurământul (1) Judecătorul își exercită atribuțiile de la data depunerii jurământului. (2) Judecătorul depune în fața plenului Curții Constituționale următorul jurământ: „Jur să îndeplinesc cu bună-credință obligațiile de judecător al Curții Constituționale, să apăr ordinea constituțională a Republicii Moldova, să protejiez supremația Constituției, drepturile și libertățile fundamentale ale omului și să mă supun în exercitarea funcției numai Constituției”. (3) În cazul imposibilității de a depune jurământul în condițiile alin. (2), judecătorul Curții Constituționale depune	Secretariatul Parlamentului	162.	La art. 14 alin. (2) , în partea ce ține de modificare potrivit căreia judecătorul va depune jurământul în fața plenului CC, considerăm pertinentă menținerea formulei actuale, potrivit căreia, jurământul se depune în fața Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Consiliului Superior al Magistratului. Depunerea jurământului într-un cadru solemn, în fața reprezentanților puterilor statului, conferă actului o importanță deosebită și subliniază angajamentul solemn al judecătorului față de Constituție și popor. Menținerea practicii actuale pentru depunerea jurământului asigură atât solemnitatea actului, cât și consolidarea legăturilor dintre Curtea Constituțională și celelalte puteri ale statului.	Se acceptă. S-a revenit la versiunea actuală a art. 12 din Legea nr. 317/1994

jurământul în fața Președintelui Republicii Moldova.				
Articolul 20. Garanțiile sociale (1) Salarizarea președintelui și judecătorilor Curții Constituționale se efectuează în modul, condițiile și mărimile prevăzute de cadrul normativ privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, din mijloacele bugetului Curții Constituționale. (2) Judecătorul Curții Constituționale care a atins vârsta de 50 de ani și are o vechime în muncă de cel puțin 20 de ani calendaristici, inclusiv în funcția de judecător al Curții Constituționale pe perioada unui mandat deplin, are dreptul la pensie pentru vechime în muncă în proporție de 55 % din salariul lui mediu lunar, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani – se mărește cu 3 %, dar în total nu	Ministerul Finanțelor	163.	Potrivit art. 21 alin. (2)-(3) din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, Președintele Curții Constituționale este asimilat cu Președintele Curții Supreme de Justiție în indemnizații. Judecătorii Curții Constituționale sînt asimilați cu vicepreședintele Curții Supreme de Justiție în indemnizații. Art. 26 alin. (3) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului stabilește că judecătorului care a plecat onorabil din sistem i se plătește o indemnizație unică de concediere egală cu 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani complet lucrați în funcția de judecător. Prin art. 20 alin. (5) din proiect, se propune expres de a menține garanția existentă, prin care judecătorului demisionat al Curții Constituționale să i se achite o indemnizație unică de concediere în mărime de 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani complet lucrați în funcția de judecător al Curții. La fel, constatăm că până la operarea prin Legea nr. 222/2020 a modificărilor în art. 32 din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, condițiile de pensionare ale judecătorilor Curții Constituționale erau similare regulilor de pensionare a judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești (vârsta - 50 de ani, vechimea în muncă - 20 de ani, pensia în proporție de 55% din salariu mediu lunar, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani se mărește cu 3%, dar în total nu mai mult de 80% din	Nu se acceptă. Deși Curtea Constituțională nu face parte din sistemul judecătoresc statutul și competențele acestuia fac aplicabile principiile independenței judecătorești.¹⁷ Prin urmare, <i>Carta Europeană din 10 iulie 1998 cu privire la Statutul judecătorului</i> ¹⁸ , emitent Consiliul Europei, prevede: „6.4. În această privință Carta precizează că judecătorul care a atins vârsta legală de încetare a funcțiilor sale, după ce le-a exercitat pe parcursul unei anumite perioade de timp, trebuie să beneficieze de o pensie a cărui nivel trebuie să fie <u>cât mai aproape posibil de nivelul ultimei remunerări</u> din activitatea jurisdicțională.” Totodată, dispozițiile Cartei „1.1. ... urmăresc ridicarea nivelului garanțiilor în diferite state europene. Ele <u>nu pot să justifice modificările statutelor</u>

¹⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=89726&lang=ro . A se vedea punctele 46-50 din Hotărârea Curții Constituționale nr. 20/2015.

¹⁸ <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/106139>

mai mult de 80 % din salariul lui mediu lunar. (3) Pensia pentru vechime în muncă se plătește integral judecătorului în funcție. (4) După pensionare, judecătorul are dreptul să se angajeze și să primească atât pensia, cât și salariul integral. (5) Judecătorului Curții Constituționale care a plecat onorabil din sistem i se plătește o indemnizație unică de concediere egală cu 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani lucrați complet în funcția de judecător. În calculul indemnizației unice de concediere pentru judecătorul demisionat și reîntors în funcție se ia timpul activității în funcția de judecător de la data încetării ultimei demisii. (6) Judecătorul Curții Constituționale care s-a retras din componența ei din cauza imposibilității de a-și exercita atribuțiile, pe o perioadă mai mare de 4 luni consecutive, din motive de sănătate, are dreptul la o indemnizație de concediere egală cu un salariu anual al funcției. Curtea Constituțională			salariu mediu lunar). Astfel, având în vedere că atât condițiile de pensionare, cât și indemnizațiile achitate la demisionare erau similare, prin avizul primar nr. 04-06/356/855 din 06 iunie 2024 Ministerul Finanțelor a considerat oportun ca Ministerul Justiției să examineze suplimentar aspectul privind stabilirea condițiilor de pensionare ale judecătorilor Curții Constituționale similare celor stabilite judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești, stabilite prin art. 32 din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului (în redacția Legii nr. 222/2020). În urma analizei sintezei obiecțiilor și propunerilor, constatăm că obiecția respectivă a fost acceptată (a se vedea pct.68), însă modificări în acest sens nu au fost operate în proiectul de lege. Mai mult ca atât, atragem atenția că subiectul respectiv a fost discutat și la ședința, organizată în cadrul Ministerului Justiției după prima avizare a proiectului, la care însăși reprezentanții Curții Constituționale nu au obiectat împotriva stabilirii unor reguli similare de obținere a dreptului la pensie de către judecătorii Curții Constituționale cu cele stabilite pentru judecătorii instanțelor judecătorești. Astfel, având în vedere că 50% din cheltuielile pentru achitarea pensiilor și indemnizațiilor se vor achita de la bugetul de stat (a se vedea art. 20 alin. (8) din proiect) și în vederea respectării principiului egalității, considerăm că prevederile referitoare la pensionare urmează a fi revăzute.	<i>naționale care tind să reducă nivelul deja atins al garanțiilor în țările respective.”</i> Curtea Constituțională în Hotărârea nr. 25/2017 a statuat: „41. Prin urmare, Curtea menționează că principiul independenței justiției apără pensia specială a judecătorilor, ca parte integrantă a stabilității financiare a acestora, în aceeași măsură cu care apără celelalte garanții ale acestui principiu.” „54. Curtea reține că pensia specială a judecătorilor a fost instituită în vederea stimulării stabilității în serviciu și a formării unei cariere în magistratură. Instituirea pensiei speciale pentru judecători nu reprezintă un privilegiu, ci este justificată în mod obiectiv, ea constituind o compensație parțială a inconvenientelor ce rezultă din rigoarea statutului special căruia trebuie să i se supună. Astfel, acest statut special stabilit de Parlament prin lege este mult mai sever, mai restrictiv, impunând judecătorilor obligații și interdicții pe care celelalte categorii de asigurați nu le au. Acestora le sunt interzise activități ce le-ar putea aduce venituri suplimentare, care să le asigure posibilitatea efectivă de a-
--	--	--	---	--

are dreptul să acorde judecătorului care demisionează o indemnizație de concediere egală cu cel mult 3 salarii lunare ale funcției. (7) Pensiile pentru vechime în muncă și indemnizațiile judecătorilor Curții Constituționale se stabilesc și se plătesc de organele de asigurări sociale. (8) Cheltuielile pentru achitarea pensiilor și indemnizațiilor judecătorilor Curții Constituționale se asigură după cum urmează: 50% din mărimea stabilită – de la bugetul asigurărilor sociale de stat și 50% – de la bugetul de stat. (9) Durata de exercitare a mandatului de judecător se include în vechimea în muncă totală și neîntreruptă în specialitatea precedentă. (10) Judecătorul are dreptul la concediu anual plătit pe o durată de 42 de zile calendaristice, precum și la concediu neplătit, în condițiile legii. (11) La calcularea pensiilor judecătorilor Curții Constituționale se includ				și crea o situație materială de natură să le ofere după pensionare menținerea unui nivel de viață cât mai apropiat de cel avut în timpul activității. 55. Prin urmare, pensia specială a judecătorilor reprezintă o compensație a incompatibilităților stabilite la nivel constituțional pe parcursul întregii cariere profesionale. Or, potrivit articolului 116 alin. (7) din Constituție, funcția de judecător este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice. Acestor incompatibilități constituționale li se adaugă incompatibilitățile și interdicțiile prevăzute de articolul 8 din Legea cu privire la statutul judecătorului.” Și Comisia de la Veneția a criticat modificarea garanțiilor de ordin material pentru judecători. În avizul CDL-AD(2017)013 la proiectul Georgiei de revizuire a Constituției este punctat: „§77 În trecut, Comisia de la Veneția a criticat în mod repetat modificările vârstei de pensionare sau ale mandatului judecătorilor, chiar și ca parte a unei reforme generale a
--	--	--	--	---

perioadele vechimii în muncă generală prevăzute de legislația privind sistemul public de pensii. (12) Pensiile stabilite conform prezentei legi se indexează în condițiile legislației privind sistemul public de pensii.				sistemului judiciar, în special dacă astfel de modificări au fost făcute în grabă și fără o justificare convingătoare. Modificările retroactive ale vârstei de pensionare sau ale mandatului judecătorilor afectează independența judecătorilor și, în funcție de numărul de judecători afectați, pot avea, de asemenea, efecte negative asupra eficienței unei instanțe. Acesta este motivul pentru care standardele internaționale de independență a sistemului judiciar garantează în mod explicit securitatea mandatului până la vârsta obligatorie de pensionare sau până la expirarea mandatului și, în același timp, limitează motivele de concediere la incapacitate sau abatere profesională. (...)”
	Primăria mun. Bălți	164.	De asemenea, este necesară corectarea unor erori gramaticale de la art. 20 alin. (1) prin înlocuirea cuvântului "Salrea" cu cuvântul "Salarizarea" și de la art. 35 alin. (3) prin înlocuirea cuvântului "Cerrea" cu cuvântul "Cererea".	Se acceptă.
	Casa Națională de Asigurări Sociale	165.	În art. 20, alin. (2) cuvintele ”salariu mediu lunar” se substituie cu textul ”salariul de funcție al judecătorului în exercițiu prevăzut de legislația de salarizare în sectorul bugetar la data solicitării pensiei.”.	Nu se acceptă. Noțiunea „salariu de funcție” se întâlnește în Legea nr. 328/2013, care a fost abrogată

			Argumentare: Noțiunea de ”salariu mediu” este foarte abstractă, deoarece nu este indicată perioada de calculare a acestuia și nici un act normativ nu prevede modalitate de calculare a salariului mediu, fără a indica perioada (spre exemplu 6 luni, 12 luni 60 luni etc.). Totodată este de menționat că nu toate plățile sunt contributive, respectiv pensia urmează a fi calculată potrivit salarizării judecătorului Curții Constituționale potrivit legislației de salarizare în sectorul bugetar la data solicitării pensiei.	în întregime prin Legea nr. 270/2018. Cea din urmă operează cu noțiunea „salariu lunar” și reprezintă o <i>retribuție bănească care include salariul de bază și toate sporurile, premiile și alte drepturi salariale acordate suplimentar la salariul de bază corespunzător fiecărei categorii de personal din sectorul bugetar.</i> La fel, se impune precizarea că alin. (2) a art. 20 din proiect este o redacție fidelă a alin.(4¹) art. 21 din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională.
		166.	Articolul 20 după alin. (2) se completează cu două alineate noi (3) și (4) cu următorul cuprins : „(3) Începând cu 1 iulie 2025, pentru judecătorii Curții Constituționale se stabilește vârsta de pensionare de 50 de ani și 6 luni, atât pentru bărbați, cât și pentru femei. În fiecare an ulterior, vârsta de pensionare se majorează conform eşalonării prevăzute în tabelul nr.1, până la atingerea vârstei de 63 de ani.	Nu se acceptă. A se vedea argumentarea de la pct. 163 din prezenta sinteză.

Tabelul nr.1

De la 1 iulie	Vârsta de pensionare pentru judecători
2025	50 ani 6 luni
2026	51 ani
2027	51 ani 6 luni
2028	52 ani
2029	52 ani 6 luni
2030	53 ani
2031	53 ani 6 luni
2032	54 ani

2033	54 ani 6 luni
2034	55 ani
2035	55 ani 6 luni
2036	56 ani
2037	56 ani 6 luni
2038	57 ani
2039	57 ani 6 luni
2040	58 ani
2041	58 ani 6 luni
2042	59 ani
2043	59 ani 6 luni
2044	60 ani
2045	60 ani 6 luni
2046	61 ani
2047	61 ani 6 luni
2048	62 ani
2049	62 ani 6 luni
2050	63 ani

„(4) Începând cu 1 iulie 2025, pentru judecătorii Curții Constituționale se stabilește vechimea în muncă generală de cel puțin 20 de ani și 6 luni, necesare pentru obținerea dreptului la pensie. În fiecare an ulterior, vechimea în muncă generală se majorează cu 6 luni, până la atingerea vechimii în muncă generale de 34 de ani, conform eşalonării prevăzute în tabelul nr.2.

Tabelul nr.2

De la 1 iulie	Vechimea în muncă generală
2025	20 ani 6 luni
2026	21 ani
2027	21 ani 6 luni
2028	22 ani
2029	22 ani 6 luni
2030	23 ani
2031	23 ani 6 luni
2032	24 ani
2033	24 ani 6 luni
2034	25 ani
2035	25 ani 6 luni
2036	26 ani
2037	26 ani 6 luni

2038	27 ani
2039	27 ani 6 luni
2040	28 ani
2041	28 ani 6 luni
2042	29 ani
2043	29 ani 6 luni
2044	30 ani
2045	30 ani 6 luni
2046	31 ani
2047	31 ani 6 luni
2048	32 ani
2049	32 ani 6 luni
2050	33 ani
2051	33 ani 6 luni
2052	34 ani

Argumentare: La 01.01.2017 a intrat în vigoare Legea nr. 290/2016 pentru modificarea și completarea unor acte normative, care a avut scop reducerea inechităților din sistemul public de pensii și instituirea unei egalități între toate categoriile de cetățeni angajați în câmpul muncii și la stabilirea dreptului solicitanților la prestații

			de asigurări sociale să fie corelativ contribuțiilor de asigurări sociale achitate. Egalitatea presupune obligativitatea tuturor de a plăti contribuții de asigurări sociale, unificarea formulei de calcul a pensiilor de asigurări sociale pentru toate categoriile de cetățeni (deputați, membri de Guvern, funcționari publici, aleși locali, judecători, procurori) și excluderea noțiunii de „<i>stagiului special</i>” din sistemul public de asigurări sociale. În acest sens, prin Legea nr. 222 /2020 pentru modificarea art. 32 din Legea nr. 544 /1995 cu privire la statutul judecătorului, realizarea dreptului la pensie a judecătorilor a fost adus în concordanță cu principiile sistemului public de asigurări sociale, și anume, cu principiul egalității tuturor participanților la sistemul public de pensii și obiectivele reformei, ținând cont de faptul, că judecătorii achită contribuții de asigurări sociale începând cu 01.01.2006. Totodată, menționăm, că prevederile Legii nr. 222/2020, modifică condițiile care urmează să le întrunească solicitantul de pensie, <i>prin majorarea treptată a vârstei de pensionare, vechimii în muncă generale, cât și vechimea în muncă în funcția de judecător</i>, fiind echivalate cu condițiile generale de stabilire a pensiei pentru limita de vârstă în sistemul public de pensii. Or, o recomandare internațională în ceea ce privește vârsta de pensionare, vechimea în muncă și vechimea în funcție de judecător la stabilirea pensiei nu este. La stabilirea acestor criterii statele dispun de o marjă largă de apreciere pentru reglementarea politicii lor sociale în conformitate cu standardele internaționale privind independența sistemului judecătoresc, în ansamblu, și a judecătorilor, în particular.	
--	--	--	--	--

		167.	Alin. (3) din art. 20 din proiect, se expune în următoare redacție: „(3) Pensia pentru vechime în muncă stabilită în condițiile alin. (3)–(4) se calculează și se plătește judecătorilor demisionați și judecătorilor eliberați din funcție în legătură cu atingerea plafonului de vârstă.”;	Nu se acceptă. Prin proiectul de lege nu se urmărește diminuarea din garanțiile sociale ale judecătorilor Curții Constituționale. Alin.(3) și (4) din proiectul de lege sunt similare alin.(4²) și alin.(4³) din art. 21 din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională. Plata pensiei pentru vechime în muncă urmează a fi percepută de judecătorul CC chiar și în perioada mandatului la Curte. Or, judecătorii Curții Constituționale pot accede în funcție până la împlinirea vârstei de 65 ani, conform art. 13 alin. (1) al proiectului. Prin urmare, la această vârstă persoana poate fi deja pensionată pentru vechime în muncă. Respectiv, conform art. 20 alin. (3) din proiect: „Pensia pentru vechime în muncă se plătește integral judecătorului în funcție.” Această normă este prezentă în cadrul normativ în vigoare, fiind introdusă prin Legea nr. 264/2016, la art. 21 alin. (4²) din Legea nr. 317/1994. Astfel, reprezintă

				deja, o garanție consacrată și asigurată judecătorilor CC de o perioadă îndelungată de timp.
		168.	Alin. (4) din art. 20 din proiect, se expune în următoare redacție: „(4) În cazul în care judecătorul Curții Constituționale demisionat este numit în funcția de judecător, plata pensiei se suspendă.”;	Nu se acceptă. O altă garanție decât cele menționate mai sus, reprezintă și dreptul judecătorului CC, în perioada după pensionare, să se angajeze și să primească atât pensia, cât și salariul integral. În acest context trebuie reiterată poziția CC expusă în Hotărârea nr. 20/2015¹⁹: „45. Independența judecătorilor, ca și necesitatea asigurării garanțiilor clare și previzibile, constituie una din cerințele de bază pentru statele membre ale ONU. Această concluzie rezultă din Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 40/32 din 29 noiembrie 1985, conform căreia: „[...] având în vedere că judecătorii sunt încredințați cu decizia finală asupra vieții, libertăților, drepturilor, îndatoririlor și proprietății cetățenilor, [...] Mandatul funcției judecătorilor, independența lor, securitatea, remunerarea

¹⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=89726&lang=ro , pct. 45.

				adecvată, condițiile serviciului, pensiile și vârsta pensionării vor fi asigurate în mod adecvat de lege. ”
		169.	Alin. (7) din art. 20 din proiect, se expune în următoare redacție: „ (7) Pensiile pentru vechime în muncă judecătorilor Curții Constituționale se stabilesc și se plătesc de organele de asigurări sociale.”;	Precizare. Proiectul deja include la art. 20 alin. (7) reglementarea propusă.
		170.	La alin. (8) art. 20 din proiect cuvintele „...pensiilor și indemnizațiilor ...” de substituit cu cuvintele „...pensiilor judecătorilor Curții Constituționale.”;	Nu se acceptă. Judecătorul CC urmează să primească atât pensie, cât și indemnizații conform art. 20 alin. (2), (5), (6) din proiect.
		171.	Alin. (11) din art. 20 din proiect, se expune în următoare redacție: „(11) La calcularea pensiei, în vechimea în muncă generală se includ perioadele prevăzute la art.5 și art.50 din Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii.”;	Precizare. Norma din proiect: „(11) La calcularea pensiilor judecătorilor Curții Constituționale se includ perioadele vechimii în muncă generală prevăzute de legislația privind sistemul public de pensii.” este similară din punct de vedere semantic, dar mult mai bine reglementată din punct de vedere sintactic și morfologic. Mai mult, norma din proiect face trimitere la întreg cadrul legislativ privind sistemul public de pensii și nu doar la articolele respective

				dintr-o anumită lege concretă, care pot suferi modificări, sau legea poate fi abrogată în întregime.
		172.	Alin. (12) din art. 20 din proiect, se expune în următoare redacție: „ (12) Pensiile stabilite conform prezentei legi se indexează în condițiile art. 13 din Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii.”. Alineatele din articolul 20 urmează a fi renumerotate.	Precizare. Reiterăm argumentele expuse la pct. de mai sus.
		173.	După articolul 20 proiectul urmează a fi completat cu un articol nou 21 în următoarea redacție: „ Articolul 21. Solicitarea pensiei (1) Pensia se acordă la cererea persoanei care a obținut dreptul la pensie, a tutorelui (curatorului) acesteia sau a reprezentantului desemnat prin procură. (2) Cererea de pensionare și actele necesare se depun la organul teritorial de asigurări sociale de la domiciliul asiguratului, unde se înregistrează în mod obligatoriu. (3) Acordarea drepturilor la pensie sau respingerea cererii de pensionare se face prin decizie, emisă de organul teritorial de asigurări sociale și semnată de conducătorul acestuia, în termen de 60 de zile de la data depunerii cererii cu toate actele necesare. (4) Decizia cu privire la respingerea cererii de pensionare și motivul respingerii se expediază solicitantului în termen de 5 zile de la data emiterii. (5) Cererea de pensionare, depusă, poate fi retrasă de persoana care a depus-o, până la emiterea deciziei de stabilire a pensiei.	Nu se acceptă. Propunerea dată excede obiectul de reglementare al proiectului legii cu privire la Curtea Constituțională. Sau, procedura de acordare a pensiei judecătorului CC este cea generală, prevăzută de cadrul normativ în domeniu, în vigoare (Legea nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii).

			(6) Pensia pentru vechime în muncă se stabilește de la data îndeplinirii condițiilor de pensionare prevăzute de prezenta lege, dacă cererea și actele necesare au fost depuse în termen de 90 de zile de la această dată; (7) În cazurile în care actele necesare au fost depuse după expirarea termenului prevăzut la alin.(6), pensia se acordă de la data depunerii cererii; (8) În cazul în care, la întrunirea condițiilor de pensionare prevăzute la art. 20 alin. (3) – (4) din prezenta lege, asiguratul nu își exercită dreptul la pensie, se vor aplica condițiile de pensionare la data solicitării pensiei.”. Argumentare: Proiectul urmează a fi completat cu un articol nou ”Solicitarea pensiei”, întru omogenizarea modalității de solicitare și acordare a dreptului la pensie. Articolele din proiect urmează a fi renumerotate.	
Articolul 22. Ridicarea mandatului (1) Mandatul judecătorului Curții Constituționale se ridică în caz de: a) imposibilitate a exercitării funcției de judecător din motive de sănătate pe o perioadă mai mare de 4 luni consecutive; b) încălcare a jurământului și a obligațiilor funcției;	Secretariatul Parlamentului	174.	Art. 22 alin. (1) indică faptul că mandatul judecătorului CC se ridică în caz de: „g) nedepunere a declarației de avere și interese personale sau refuz de a o depune.” Menționăm că depunerea declarației are loc în varii situații, cum ar fi la numire, încetare a mandatului, anuală sau după o perioadă de suspendare. Acțiunea de refuz și inacțiunea de nedepunere ca temei de ridicare a mandatului se constată de către inspectorul de integritate în cadrul procedurii de verificare a declarațiilor de avere reglementată de art. 27 al Legii nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate. În cadrul procedurii respective, în cazul în care stabilește că judecătorul nu a depus declarația în situațiile	Se acceptă. Art. 22 alin. (1) lit g) din proiect se coroborează cu art. 27 alin. (11) din Legea nr. 132/2016 și va avea următorul cuprins: „g) nedepunere a declarației de avere și interese personale sau refuz de a o depune după recepționarea demersului inspectorului de integritate;”

c) pierdere a cetățeniei Republicii Moldova; d) aplicare a sancțiunii disciplinare prevăzută la art. 23 alin. (3) lit. c); e) pronunțare a unei sentințe definitive de condamnare; f) incompatibilitate, stabilită prin act definitiv; g) nedepunere a declarației de avere și interese personale sau refuz de a o depune; h) dispunere de către instanța judecătorească, prin hotărâre irevocabilă, a confiscării averii nejustificate. (2) Ridicarea mandatului se decide prin hotărârea plenului adoptată cu votul a 2/3 din numărul judecătorilor Curții Constituționale. Ridicarea mandatului pentru temeiurile prevăzute la alin. (1) lit. a), b), d) și g) se constată prin decizia plenului Curții Constituționale.			enumerate, îi aplică o sancțiune contravențională și transmite un demers judecătorului să depună declarația omisă. Prin ridicarea mandatului judecătorului se sancționează lipsa de reacție a judecătorului sau refuzul de a se conforma la demersului inspectorului de integritate. Prin urmare, se propune la art. 22 alin. (1) lit.g), după cuvântul „depune”, de completat norma cu textul „la demersul inspectorului de integritate”, în vederea concretizării temeiului dat.	
Articolul 23. Răspunderea disciplinară a judecătorilor (1) Constituie abatere disciplinară orice	Secretariatul Parlamentului	175.	La art. 23, autorii reglementează răspunderea disciplinară a judecătorilor. În acest sens, la alin. (5) al articolului dat, este prevăzut termenul de 2 ani al acțiunii mustrării aplicate judecătorului. Considerăm că termenul dat este contrar prevederilor art. 211 din	Nu se acceptă. Nu poate fi invocată contradicția între Codul muncii și legislația specială care

comportament al judecătorului care aduce atingere imaginii Curții Constituționale și mandatului de judecător al Curții Constituționale sau subminează încrederea în procesul independent și imparțial de luare a deciziilor de către Curtea Constituțională, precum și orice altă încălcare culpabilă a prevederilor prezentei legi, regulamentului Curții Constituționale, hotărârilor Plenului Curții Constituționale sau ordinelor și dispozițiilor președintelui, după caz. (2) Stabilirea abaterilor disciplinare și aplicarea sancțiunilor sunt de competența exclusivă a plenului Curții Constituționale, conform prevederilor regulamentului acesteia. (3) Curtea Constituțională poate aplica judecătorilor, în funcție de gravitatea abaterii, următoarele sancțiuni disciplinare: a) avertisment; b) mustrare;			Codul muncii care prevede că termenul de validitate a sancțiunii disciplinare nu poate depăși un an din ziua aplicării. La fel, nota de fundamentare nu oferă explicație în partea ce ține de faptul dacă sancțiunile prevăzute la art. 23 alin. (3) se aplică complementar sau alternativ. Prin urmare, pentru a nu crea confuzii se propune ajustarea acesteia în sensul dat.	guvernează statutul juridic al unor subiecți, cărora legiuitorul le-a atribuit reglementări speciale. Specialia generalibus derogant este un principiu juridic care implică faptul că norma specială e cea care derogă de la norma generală și că norma specială este de strictă interpretare la cazul respectiv. Judecătorii Curții Constituționale sunt persoane cu funcții de demnitate publică cărora li se aplică cu precădere prevederile Legii speciale privind organizarea și funcționarea Curții. De precizat, că deși Curtea Constituțională nu face parte din sistemul judecătoresc, garanțiile și alte aspecte privind judecătorii de drept comun sunt aplicabile și judecătorilor Curții Constituționale. Astfel, cu titlu de exemplu, la art. 6 alin.(4) din Legea nr. 178/2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor este prevăzut termenul de 2 ani de acțiune a sancțiunii disciplinare sub forma mustrării.
---	--	--	--	--

c) ridicarea mandatului de judecător al Curții Constituționale. (4) Avertismentul constă în atenționarea judecătorului asupra abaterii disciplinare comise, cu recomandarea să respecte pe viitor dispozițiile legale, prevenindu-l că la o nouă abatere disciplinară similară îi va putea fi aplicată o sancțiune mai severă. Avertismentul se emite în formă scrisă. Termenul de acțiune a avertismentului este de 1 an. (5) Muștrarea constituie critica, exprimată în formă scrisă, privind faptele comise de judecător. Termenul de acțiune a muștrării este de 2 ani. (6) Sancțiunea ridicării mandatului se aplică prin hotărârea plenului, adoptată cu votul a 2/3 din numărul judecătorilor Curții Constituționale. Hotărârea plenului privind ridicarea mandatului judecătorului Curții Constituționale nu se supune niciunei căi de atac. (7) Pentru judecătorul care îndeplinește funcția de	Curtea Supremă de Justiție	176. Totodată, în legătură cu prevederile proiectului de Lege cu privire la Curtea Constituțională, considerăm oportun de a remarca anumite aspecte asupra cărora autorul urmează a reflecta suplimentar. <i>Art. 23 alin. (1) - „Constituie abatere disciplinară orice comportament al judecătorului care aduce atingere imaginii Curții Constituționale și mandatului de judecător al Curții Constituționale sau subminează încrederea în procesul independent și imparțial de luare a deciziilor de către Curtea Constituțională, precum și orice altă încălcare culpabilă a prevederilor prezentei legi, regulamentului Curții Constituționale, hotărârilor Plenului Curții Constituționale sau ordinelor și dispozițiilor președintelui, după caz.”</i> Curtea Supremă de Justiție consideră necesar completarea aliniatului cu sintagma „care nu țin de emiterea actelor de dispoziție”, pentru a concretiza încălcarea căror ordine și dispoziții ale președintelui constituie abatere disciplinară. Menținerea reglementării în varianta propusă ar crea dificultăți, or art. 137 din Constituția Republicii Moldova prevede că: „Judecătorii Curții Constituționale sunt inamovibili pe durata mandatului, independenți și se supun numai Constituției.”	Nu se acceptă. Orice acțiune care afectează imaginea Curții Constituționale urmează a fi sancționată, având în vedere rolul primordial al Curții în stat. Prevederi similare sunt prevăzute în Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale din România, care la art. 64 lit. f) prevede că „Judecătorii Curții Constituționale sunt obligați să se abțină de la orice activitate sau manifestări contrare independenței și demnității funcției lor.”
---	--	--	--

președinte al Curții Constituționale, în afară de sancțiunile indicate la alin. (3), poate fi aplicată și sancțiunea disciplinară de eliberare din funcția respectivă.				
CAPITOLUL IV ACTIVITATEA JURISDICȚIONALĂ	Secretariatul Parlamentului	177.	12. La capitolul IV al proiectului, autorul reglementează în linii generale activitatea jurisdicțională a CC. În contextul celor enunțate anterior, considerăm imperioasă necesitatea reglementării complete și exhaustive a tuturor procedurilor contenciosului constituțional într-o lege separată, inclusiv cu indicarea expresă a termenelor, procedurii de citare a părților (inclusiv obligativitatea prezenței reprezentanților autorităților publice responsabile în dependență de tematica cauzei, etc.).	Nu se acceptă. Unitatea materiei și coerența legislației ce reglementează Curtea Constituțională, în același timp autonomia regulamentară ce rezidă din statutul Curții, conform căruia aceasta este independentă și se supune numai Constituției, impun reglementarea activității Curții prin Legea cu privire la Curtea Constituțională, iar procedurile interne ale Curții într-un regulament elaborat și adoptat de către însăși Înalta Curte, așa cum există în majoritatea statelor . Astfel potrivit proiectului, Curtea Constituțională urmează să stabilească prin regulament propriu, inter alia: organizarea și procedura jurisdicției constituționale, inclusiv admisibilitatea sesizărilor, cerințele de fond și de formă privind sesizarea adresată Curții Constituționale, modul de

				exercitare a drepturilor procedurale de către părțile procesului de jurisdicție constituțională, condițiile de prezidare a ședințelor Curții Constituționale de către Președintele Curții, termenele de procedură, limitarea posibilității de a retrage cererea în fața Curții la orice etapă a procesului, etc. În susținerea acestei poziții sunt mai multe opinii ale Comisiei de la Venetia. Astfel, în Avizul CDL-AD(2016)026 cu privire la Legea privind Curtea Constituțională a Poloniei, Comisia a punctat că: § 34. „Ar putea fi luate în considerare și alte completări la capitolul 4 privind organizarea funcționării Curții Constituționale: de exemplu, o prevedere privind <u>Regulamentul de procedură – care explică faptul că structura și procedurile de lucru ale Curții Constituționale vor fi stabilite în Regulamentul de procedură al Curții Constituționale, care va fi adoptat cu majoritatea</u>
--	--	--	--	---

				absolută de voturi de către numărul total de judecători.” Într-un alt Aviz CDL-AD(2022)004 Chile „Aviz cu privire la elaborarea și adoptarea unei noi Constituții”, Comisia de la Veneția a menționat: § 52. „Baza legală a activității fiecărei curți constituționale este formată de obicei din trei tipuri de reglementări juridice care au poziții diferite în ierarhia normelor ordinii juridice interne a statului. Ele joacă roluri diferite în procesul de reglementare juridică completă și coerentă a organului constituțional. În partea de sus a acestei triade se află de obicei constituția care stabilește competența instanței, părțile îndreptățite la recurs, precum și principiile constituționale pe care se bazează activitatea Curții Constituționale. Legile privind curțile constituționale transformă de obicei aceste principii constituționale în norme mai concrete. În cele din
--	--	--	--	---

				urmă, regulamentul de procedură constituie următorul și ultimul nivel al acestei triade. Acestea completează detalii practice ale activității judiciare de zi cu zi. Regulamentul de procedură ar trebui să fie elaborat chiar de Curtea Constituțională". În avizul CDL-AD(2004)023 cu privire la Regulamentul de procedură al Curții Constituționale a Azerbaidjanului, Comisia cu titlu de principiu a precizat că: §5 și §6. „Prin adoptarea normelor de procedură, curțile constituționale ar trebui să se bucure de o anumită autonomie în ceea ce privește propriile proceduri, în limitele constituției și ale legii cu privire la Curtea Constituțională și au posibilitatea de a le modifica în lumina experienței fără intervenția legiuitorului...”
Articolul 24. Sesizarea Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională exercită	Oficiul Avocatului Poporului	178.	2. La art. 24 alin. (2) din proiectul legii, se propune a fi completat cu reglementarea expresă a condițiilor de admisibilitate (cerințele de fond și de	Nu se acceptă. A se vedea argumentele expuse la pct. 177 din sinteză.

jurisdicția la sesizarea depusă de subiecții abilitați cu acest drept. (2) Sesizarea adresată Curții Constituționale trebuie să corespundă cerințelor de fond și de formă stabilite de regulamentul Curții Constituționale.			formă) ale Sesizării adresate Curții Constituționale. Potrivit Notei Informative la proiectul Legii cu privire la Curtea Constituțională, se propune acordarea prerogativei de reglementare a aspectelor ce vizează activitatea Curții Constituționale însuși Forului Constituțional printr-un regulament, elaborat și aprobat de către Curtea Constituțională. Totuși, în opinia Ombudsmanului, condițiile de admisibilitate ale sesizării (cerințele de fond și de formă) ar fi relevante de a fi reglementate expres în lege pentru a oferi mai multă previzibilitate subiecților, iar Regulamentul în sine urmează să pună în aplicare prevederile legii, sau după caz, să le dezvolte. În acest sens, atragem atenție că prin Avizul nr. 1024/2021²⁰, Comisia de la Veneția a menționat că, în partea ce ține de relația dintre Regulamentul intern/de procedură în raport cu legea specială, Comisia reține la pct. 56 următoarele: „În conformitate cu recomandarea de la paragraful 40 urm. a Opiniei de urgență, proiectul de lege recunoaște și respectă în mod explicit capacitatea Curții de a-și elabora propriile reglementări interne (denumit anterior Regulamentul de procedură). Cu toate acestea, proiectul de lege este insuficient de clar cu privire la relația dintre lege și respectivele reglementări interne. Reglementările interne ar putea zădărnici scopurile de eficiență, transparență și responsabilitate pe care proiectul de lege urmărește să le promoveze. Prin urmare, ar putea exista prevederi mai clare care să precizeze că regulamentele interne trebuie să fie în conformitate cu legea (Legea Curții	
---	--	--	---	--

²⁰ Comisia de la Veneția la a 126-a ediție Sesiune plenară (19-20 martie 2021)

			Constituționale și noua Lege de procedură constituțională).” ²¹ Prin urmare, art.24 alin.(2) din proiectul legii, se propune a fi modificat cu reglementarea expresă a condițiilor de admisibilitate (cerințele de fond și de formă) ale sesizării adresate Curții Constituționale.	
Articolul 25. Subiecții cu drept de sesizare (1) Dreptul de sesizare îl au: a) Președintele Republicii Moldova; b) Guvernul; c) ministrul justiției; d) Consiliul Superior al Magistraturii; e) judecătorii/completul e de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor; f) Procurorul General; g) deputatul în Parlament; h) Avocatul Poporului, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului; i) consiliile unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi sau al doilea, Adunarea Populară a	Secretariatul Parlamentului	179.	La art. 25 alin. (1) lit. e), menționăm că prevederile în cauză sunt în contradicție cu prevederile art. 135 alin. (1) lit.g) a Constituției Republicii Moldova, or Legea Supremă indică expres subiectul care are drept de sesizare a cazurilor excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice - Curtea Supremă de Justiție, iar, extinderea listei de subiecți cu excluderea din circuit a CSJ prin lege organică - contravine Constituției. În cazul de față, urmând a fi adoptată una din două soluții, modificarea art. 135 alin. (1) lit. g) a Constituției cu indicarea unei noi liste de subiecți cu drept de sesizare a cazurilor de excepție de neconstituționalitate sau indicarea în art. 25 alin. (1) lit. e) din prezentul proiect de lege doar a subiectului stabilit expres de Constituție - Curtea Supremă de Justiție.	Nu se acceptă. Extinderea cercului de subiecți cu drept de sesizare a Curții în vederea exercitării jurisdicției constituționale a fost operată prin Legea nr. 99/2020. În baza interpretării prevederilor art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova (Hotărârea CC nr. 2/2016²²) a fost extins dreptul de a sesiza instanța de jurisdicție constituțională și pentru instanțele ordinare, pe lângă Curtea Supremă de Justiție după cum era prevăzut în reglementările anterioare. Prin urmare, judecătorii/completurile de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, al curților de apel și al judecătoriilor au devenit subiecți cu drept de sesizare.

²¹ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2021\)006-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2021)006-e)

²² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91296&lang=ro

Găgăuziei (Gagauz-Yeri) – în cazurile de supunere controlului constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale pînă la intrarea în vigoare a acestora pentru Republica Moldova, care nu corespund art. 109 și, respectiv, art. 111 din Constituția Republicii Moldova. (2) Subiecții prevăzuți la alin. (1) pot depune sesizări în probleme ce țin de competența lor, cu excepția sesizării privind: a) revizuirea Constituției, care poate fi făcută de subiecții indicați în art. 141 din Constituție; b) constatarea circumstanțelor ce justifică dizolvarea Parlamentului, care poate fi făcută de Președintele Republicii Moldova; c) constatarea circumstanțelor ce justifică demiterea din funcție a Președintelui Republicii Moldova sau interimatul	Consiliul Superior al Procurorilor	180. <i>In concreto</i>, potrivit art. 25 alin. (1) din proiect, sunt enumerați exhaustiv subiecții cu drept de sesizare a Înaltei Curți, printre care nu se regăsește și organul de autoadministrare al procurorilor, aspect care ar putea trezi unele îngrijorări din perspectiva realizării competențelor instituționale. În arhitectura autorităților statale, Consiliul Superior al Procurorilor este o autoritate de nivel constituțional și în accepțiunea art. 125¹ alin. (1) și (3) din Constituție, este garantul independenței și imparțialității procurorilor. Misiunea constituțională a organului de autoadministrare al procurorilor este să asigure numirea, transferul, promovarea în funcție și aplicarea măsurilor disciplinare față de procurori. Potrivit prevederilor art. 68 alin. (1) din Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură, Consiliul Superior al Procurorilor este un organ independent, cu statut de persoană juridică, format în vederea participării la procesul de constituire, funcționare și asigurare a autoadministrării sistemului Procuraturii. Astfel, dacă în exercitarea mandatului, Consiliul Superior al Procurorilor ar avea dubii serioase referitoare la neconstituționalitatea unor prevederi normative ce reglementează activitatea sistemului Procuraturii și/sau competențele sale legale, omisiunea investiției cu dreptul de a sesiza Înalta Curte, creează circumstanțe care ar constrânge Consiliul să se adreseze Procurorului General, în acest sens. Or, potrivit prescripțiilor normative din proiect, printre subiecții legali din domeniul Procuraturii autorizați cu dreptul de sesizare a Înaltei Curți, se regăsește Procurorul General, dar nu și Consiliul Superior al Procurorilor.	Se acceptă. Art. 25 alin. (1) lit. f) va avea următorul cuprins: „f) Consiliul Superior al Procurorilor;”
--	--	---	---

funcției de Președinte al Republicii Moldova, care poate fi făcută în temeiul unei hotărâri a Parlamentului, semnată de Președintele Parlamentului; d) constituționalitatea unui partid, care poate fi făcută de Parlament, de Președintele Republicii Moldova, de Guvern, de ministrul justiției sau de Procurorul General; e) ridicarea excepției de neconstituționalitate, care poate fi făcută de subiecții indicați la alin. (1) lit. e). (3) Rezultatele referendumului republican, ale alegerilor în Parlament și ale alegerii Președintelui Republicii Moldova se confirmă în urma examinării raportului Comisiei Electorale Centrale. (4) Materialele privind declararea candidatului supleant în calitate de deputat în Parlament se prezintă de către Comisia Electorală Centrală.			Adică, în esență, atunci când Consiliul Superior al Procurorilor ar considera rezonabilă și justificată sesizarea instanței de jurisdicție constituțională, ar trebui să solicite aportul Procurorului General în acest sens, care nu este obligat în mod automat să intermedieze solicitarea înaintată, aceasta fiind lăsată la discreția sa. Prin urmare, prevederile cadrului normativ pe această dimensiune, ar putea institui premise ce ar fi în măsură să afecteze realizarea plenipotențiară a misiunii constituționale a Consiliului Superior al Procurorilor - cea de garant al independenței și imparțialității procurorilor. Pentru soluționarea problemei expuse, propunem includerea Consiliului Superior al Procurorilor în lista subiecților cu drept de sesizare a Curții Constituționale. Soluția propusă vine să rezolve eventualele probleme, ce ar putea apărea în procedura de sesizare a Curții Constituționale, în cazul unor potențiale prevederi neconstituționale cu riscul de a afecta activitatea sistemului Procuraturii sau competențele funcționale ale Consiliului. Prin acordarea dreptului Consiliului Superior al Procurorilor de a sesiza direct, fără intermediari, înalta Curte, atunci când se consideră necesar, se va fortifica, de facto, poziția sa de autoritate de rang constituțional, format în vederea participării la procesul de constituire, funcționare și asigurare a autoadministrării sistemului Procuraturii. În susținerea soluției propuse, sunt considerate relevante constatările Curții Constituționale expuse în Adresa nr. 2 de la Hotărârea nr. 28/2017, referitoare la necesitatea includerii Consiliului Superior al Magistraturii în lista subiecților cu drept de sesizare a	
--	--	--	---	--

		instanței de jurisdicție constituțională, care urmează a fi aplicate, <i>mutatis mutandis</i> și față de Consiliul Superior al Procurorilor. Astfel, pe această dimensiune Curtea Constituțională a menționat că, <i>în timp ce reprezentanții puterii executive și legislative sunt subiecți cu drept de sesizare, Consiliul Superior al Magistraturii nu dispune de acest drept, deși este autoritatea de autoadministrare judecătorească și de garant al independenței puterii judecătorești.</i> <i>Pentru aceste motive, Curtea consideră necesar ca Parlamentul să completeze Legea cu privire la Curtea Constituțională în vederea atribuirii Consiliului Superior al Magistraturii a dreptului de sesizare a Curții Constituționale.</i> Având în vedere principiul cooperării loiale a puterilor în stat și a echilibrului instituțional, cunoscut astăzi sub denumirea „checks and balances” care [...] stă la baza democrației și presupune echilibrul puterilor și controlul lor reciproc, astfel încât puterile statale să aibă aproximativ aceeași pondere, adică să fie echilibrate, pentru a se putea limita reciproc, evitând astfel ca puterea statală să fie folosită în mod abuziv, considerăm oportună modificarea cadrului legal, în vederea acordării dreptului Consiliului Superior al Procurorilor de a sesiza Curtea Constituțională, în cazurile ce justifică o asemenea intervenție. Mai mult, potrivit sintezei obiecțiilor și propunerilor la proiectul 372/MJ/2024, observăm că aceeași soluție este susținută și de către Procuratura Generală, fiind expusă în opinia formulată la etapa avizării inițiale. Însă, propunerea în speță nu a fost acceptată de autorul proiectului, fiind respinsă prin invocarea argumentului	
--	--	--	--

			referitor la competența Procurorului General de a sesiza Curtea Constituțională. Analizând justificarea autorului proiectului aferent propunerii în speță, constatăm că aceasta nu poate fi susținută din considerentul că, potrivit alineatului (2) din art. 25 din proiect, subiecții pot depune sesizări în probleme ce țin de competența lor, cu unele excepții. Adică, o sesizare a cărei titular este Procurorul General, ce ar viza probleme de neconstituționalitate pe dimensiunea atribuțiilor exclusive ale Consiliului, cum ar fi: statutul de procuror, garanțiile de independentă și imparțialitate ale procurorilor, cariera și răspunderea disciplinară a acestora, <i>a priori</i>, ar urma să fie declarată inadmisibilă, or autorul sesizării și-ar depăși în mod evident competențele legale. În acest registru contextual, reiterăm că din perspectiva normelor constituționale, atât instituția Procuraturii, Procurorul General, cât și Consiliul Superior al Procurorilor, sunt reglementate prin prevederi distincte. În cadrul autorității judecătorești Procuratura este o instituție publică autonomă care, în procedurile penale și în alte proceduri prevăzute de lege, contribuie la respectarea ordinii de drept, efectuarea justiției, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei și ale societății. Procurorul General exercită competențele legale expres stabilite în art. 11 din Legea nr. 3/2016, iar Consiliul Superior al Procurorilor, în calitate de organ independent, își realizează atribuțiile statuate în art. 70 din aceeași lege. Este de notorietate, că pentru o administrare a sistemului Procuraturii în sensul legii, colaborarea dintre Procurorul General, în calitate de manager superior al instituției și Consiliul Superior al Procurorilor, ca organ de autoadministrare al	
--	--	--	--	--

			procurorilor, este evidentă și absolut necesară, însă nu din perspectiva suprapunerii sau preluării de competențe, ci mai degrabă ca un mecanism al contrabalantei în vederea obținerii echilibrului între împuternicirile cu care au fost investite. Prin urmare, posibilitatea intermedierei de Procurorul General a unei sesizări exclusiv circumscrisă apanajului Consiliului Superior al Procurorilor, ar altera esența și natura juridică a unei adresări în sensul proiectului de lege examinat. Cu titlu general de informare, notăm că propunerea de a include Consiliul Superior al Procurorilor în lista subiecților cu drept de sesizare a Curții Constituționale a constituit obiect al unui proiect de <i>lege ferenda</i> elaborat în acest sens, care a fost transmis Ministerului Justiției, pentru promovare, potrivit procedurilor de legiferare.	
Articolul 26. Acțiunea actului sesizat (1) Acțiunea actelor supuse controlului constituționalității, sesizate în modul corespunzător la Curtea Constituțională, care afectează sau se referă la domeniile stabilite la alin. (2), poate fi suspendată până la soluționarea în fond a cauzei cu emiterea unei decizii. (2) Se poate dispune suspendarea acțiunii în vederea evitării prejudiciilor și consecințelor negative	Oficiul Avocatului Poporului	181.	3. Articolul 26 ar trebui completat cu criterii specifice privind gravitatea prejudiciilor care justifică suspendarea actelor supuse controlului constituțional. De asemenea, fiecare decizie de respingere a suspendării ar trebui să fie însoțită de o motivare detaliată, clarificând rațiunile pentru care riscurile invocate nu au fost considerate suficiente. Deși domeniile pentru care se poate dispune suspendarea sunt specificate în general, nu există criterii precise privind stabilirea gravității prejudiciilor sau consecințelor negative asociate acestora. Această lipsă de claritate poate conduce la o aplicare arbitrară a deciziilor. Observăm că, până în prezent, Curtea Constituțională a emis un număr semnificativ de	Nu se acceptă. Conform art. 26 din proiect, Curtea Constituțională poate dispune, sau altfel spus este în drept să suspende acțiunea actelor supuse controlului constituționalității, contestate în modul corespunzător la Curtea Constituțională. Respectiv, Curtea va aprecia necesitatea dispunerii suspendării în funcție de specificul fiecărui caz în parte, și gravitatea prejudiciilor care eventual pot fi produse prin aplicarea actului supus controlului constituționalității.

iminerente și ireparabile de o gravitate semnificativă: 1) actelor normative care afectează sau se referă la următoarele domenii: a) suveranitatea și puterea de stat; b) drepturile și libertățile fundamentale ale omului; c) democrația și pluralismul politic; d) separația și colaborarea puterilor; e) unitatea poporului și dreptul de identitate; f) securitatea economică sau financiară a statului; g) alte domenii pentru care Curtea Constituțională consideră necesară suspendarea acțiunii actului contestat; 2) actelor cu caracter individual emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova sau de Guvern, care se referă la persoanele oficiale de stat exponente ale unui interes public și/sau politic deosebit.		decizii de respingere ²³, multe dintre ele fiind insuficient argumentate, limitându-se la afirmația că autorul nu a demonstrat un risc real ce ar putea afecta sau prejudicia domeniul respectiv. Nu există o descriere detaliată a tipului sau gravității prejudiciilor care ar putea justifica suspendarea, cum ar fi riscuri la adresa integrității fizice, demnității umane, siguranța cetățenilor sau a altor drepturi fundamentale. Astfel, aplicarea măsurii de suspendare este lăsată la aprecierea largă a Curții, ceea ce poate duce la inconsistențe și aplicări neuniforme. Nu este prevăzută o obligație specifică ca fiecare respingere a unei solicitări de suspendare să fie motivată detaliat, explicând rațiunile care au stat la baza deciziei. Fără o astfel de obligație, deciziile Curții pot părea arbitrar, iar lipsa unei motivări clare afectează transparența și previzibilitatea procesului. Suspendarea unui act care ar putea afecta drepturile fundamentale este o măsură de precauție necesară pentru protecția drepturilor omului. Spre exemplu, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat importanța asigurării unor măsuri provizorii²⁴ atunci când există riscul unei încălcări grave a drepturilor omului. O reglementare mai clară a criteriilor de suspendare, după modelul CEDO, ar permite Curții Constituționale să reacționeze mai prompt în cazurile în care aplicarea imediată a unui act ar putea aduce prejudicii grave drepturilor fundamentale. Considerăm că este esențial ca fiecare respingere a sesizării să fie însoțită de o argumentare detaliată, care să explice în mod clar de ce riscurile invocate nu au	Or, respectivele circumstanțe sunt foarte specifice de la caz la caz. Comisia de la Veneția s-a expus în favoarea „acordării curților constituționale puterea de a suspenda punerea în aplicare a unui act individual sau normativ contestat în cazurile în care punerea în aplicare ar putea duce la un prejudiciu ireparabil. Condițiile de suspendare nu ar trebui să fie prea stricte. Cu toate acestea, în special pentru actele normative, trebuie luată în considerare și măsura în care nepunerea în aplicare ar putea duce la noi daune și încălcări care nu pot fi reparate.” (CDL-AD(2017)011 Armenia - Aviz cu privire la proiectul de lege constituțională privind Curtea Constituțională, §70) La fel, în § 62 din Avizul CDL-AD(2016)034 cu privire la proiectul de lege privind Curtea Constituțională a Ucrainei, s-a menționat că „[e]ste important ca Curtea Constituțională să
---	--	--	---

²³ <https://www.constcourt.md/ccdocs.php?l=ro>

²⁴ https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ROM

(3) Curtea Constituțională examinează cererea de suspendare a actului normativ contestat cel târziu în a doua zi lucrătoare după înregistrarea sesizării. (4) Decizia de suspendare a acțiunii actului contestat se adoptă de plenul Curții Constituționale cu votul a cel puțin 4 judecători. În caz de imposibilitate a convocării plenului Curții, decizia de suspendare se emite printr-o dispoziție a președintelui Curții Constituționale, cu confirmarea ulterioară obligatorie de către plenul Curții Constituționale. (5) Decizia de suspendare a actului normativ contestat intră în vigoare la data adoptării, urmând a fi publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. (6) În cazul suspendării acțiunii actului normativ contestat, Curtea Constituțională examinează sesizarea în fond, cu prioritate, într-un termen cât mai scurt posibil.			fost considerate suficiente pentru suspendarea actului. Această practică va contribui la transparența procesului decizional și va facilita o mai bună informare a cetățenilor despre modul în care sunt evaluate sesizările. Prin urmare, o argumentare solidă nu doar că va întări credibilitatea Curții, dar va și ajuta la consolidarea încrederii publicului în instituția judiciară. Considerăm că o cerere de suspendare bine structurată și argumentată este esențială pentru a asigura o evaluare corectă din partea Curții Constituționale. Așa cum sesizarea adresată Curții Constituționale trebuie să respecte anumite condiții de formă și de fond pentru a fi admisibilă, și cererea de suspendare a actului supus controlului constituționalității ar trebui să îndeplinească cerințe similare. Considerăm că fundamentarea cererii de suspendare, facilitează procesul decizional și asigură protecția eficientă a drepturilor fundamentale. Respectarea unor condiții de formă și fond este esențială pentru ca cererea de suspendare să fie considerată validă și să fie examinată de Curtea Constituțională.	țină cont de interesele altor părți și de interesul public înainte de a suspenda actele sau normele juridice.”
---	--	--	--	---

Articolul 27. Etapele de examinare a sesizărilor (1) Etapele de examinare a sesizării sunt: a) examinarea admisibilității sesizării; b) examinarea în fond a sesizării declarată admisibilă. (2) Admisibilitatea sesizărilor se examinează de plenul Curții Constituționale fără participarea părților, în conformitate cu prevederile regulamentului Curții Constituționale. (3) Sesizările urmează a fi declarate inadmisibile în cazul în care: a) soluționarea sesizării nu ține de competența Curții Constituționale; b) există o hotărâre/decizie a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate din perspectiva aceluiași critici de neconstituționalitate și sesizarea nu poate schimba practicile jurisprudențiale; c) normele contestate au fost modificate sau abrogate, cu excepția cazului în care	Oficiul Avocatului Poporului	182.	4. Modificarea articolului 27 alin. (2), prin acordarea Curții Constituționale posibilitatea de a obține, la etapa de admisibilitate, intervenția părților, dar și a terților prin Opinii amicus curiae Sugerăm următoarea redacție: „În cadrul examinării admisibilității asupra sesizărilor, Curtea Constituțională poate solicita intervenția părților implicate, precum și a terților, prin intermediul opiniei amicus curiae.” Observăm că Curtea Constituțională a Republicii Moldova se confruntă cu un număr semnificativ de sesizări, dintre care multe sunt declarate inadmisibile²⁵. Această situație ridică întrebări cu privire la transparența și corectitudinea procesului de examinare a sesizărilor, în special în ceea ce privește respectarea dreptului la un proces echitabil, așa cum este garantat de articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Este esențial ca Curtea să dispună de informațiile obiective și necesare pentru a lua decizii bine fundamentate, care să protejeze drepturile fundamentale ale cetățenilor. Considerăm că această situație ridică probleme legate de transparența și justiția procesului decizional, generând o percepție publică negativă cu privire la eficiența și corectitudinea funcționării instituției. Opiniile amicus curiae oferă expertiză juridică și perspective variate asupra problemelor complexe. Aceste contribuții externe pot îmbunătăți calitatea deciziilor luate de Curte, asigurându-se că sunt luate în considerare aspectele relevante și standardele internaționale în domeniul drepturilor omului.	Nu se acceptă. În prezent Curtea Constituțională recurge la opiniile <i>amicus curiae</i> fără o reglementare specifică în acest sens. Considerăm în continuare că dreptul de solicitare a opiniei nu necesită reglementare la nivel de lege, cu atât mai mult în contextul art. 27 este nepotrivită. Or, solicitarea opiniei terților (<i>amicus curiae</i>) poate fi făcută doar de însăși Curtea Constituțională, la orice etapă a procedurii de jurisdicție constituțională. În altă ordine de idei, la etapa verificării admisibilității sesizărilor, părțile nu pot fi prezente. Doar astfel este posibilă asigurarea filtrului absolut necesar pentru buna funcționare a Curții Constituționale și evitarea supraîncărcării acesteia. Cazurile de inadmisibilitate a sesizărilor și a excepțiilor de neconstituționalitate fiind expres prevăzute la art. 27 alin. (3) și (4) din proiect, prevederi inexistente în Legea nr. 317/1994, doar parțial la art. 40
--	--	-------------	---	--

²⁵ <https://www.constcourt.md/ccdocs.php?l=ro>

acestea continuă să producă efecte asupra autorului excepției de neconstituționalitate; d) autorul ridică o problemă de interpretare și de aplicare a legilor organice și ordinare; e) obiectul sesizării excede competenței subiectului sesizării; f) sesizarea este vădit neîntemeiată. (4) Sesizările privind excepțiile de neconstituționalitate urmează a fi declarate inadmisibile conform alin. (3), precum și în următoarele cazuri: a) obiectul excepției nu face parte din categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; b) excepția de neconstituționalitate este ridicată de către o persoană terță, care nu este parte la proces sau reprezentantul acesteia; c) prevederile contestate nu urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;		Permițând intervenții externe în etapa de admisibilitate, Curtea deschide calea către un proces mai inclusiv, unde diverse voci, inclusiv cele ale organizațiilor de drepturile omului, universităților și experților în drept, pot fi auzite. Acest lucru nu doar că îmbogățește deliberările Curții, dar și contribuie la consolidarea încrederii publicului în procesul judiciar. Observăm că însăși Curtea Constituțională ²⁶ încurajează și apreciază primirea unor astfel de opinii din partea <i>instituțiilor abilitate cu protecția drepturilor omului</i> din Republica Moldova în cazurile de interes public major. Astfel, Curtea își reafirmă deschiderea pentru o colaborare strânsă cu instituțiile naționale de profil, contribuind la consolidarea unui sistem de justiție transparent și echitabil. Prin urmare o colaborare între Curtea Constituțională și Avocatul Poporului ca Intituție Națională de Protecției a Drepturilor Omului nu doar că întărește mecanismele de protecție a drepturilor omului, dar contribuie și la eficiența și credibilitatea procesului de justiție constituțională. Introducerea acestei măsuri va contribui la sporirea transparenței în activitatea Curții. Publicarea opiniilor amicus curiae, împreună cu motivarea deciziilor, va ajuta cetățenii să înțeleagă mai bine raționamentele din spatele hotărârilor, consolidând astfel încrederea în justiție. În acest context, considerăm că solicitarea opiniilor amicus curiae la etapa de examinare a admisibilității sesizărilor reprezintă o reformă necesară pentru îmbunătățirea funcționării Curții Constituționale. Această măsură va contribui la creșterea calității	din Codul nr. 502/1995 al Jurisdicției Constituționale. Acest fapt va asigura previzibilitate cu privire la circumstanțele care vor putea fi invocate de Curte în susținerea deciziilor de inadmisibilitate.
--	--	---	---

²⁶ HCC nr. 3 din 18 ianuarie 2019.

d) nu a fost constatată incidența vreunui drept fundamental. (5) Sesizările declarate admisibile sunt examinate în ședința publică a Curții, în conformitate cu prevederile regulamentului Curții Constituționale.			deciziilor, la promovarea dreptului la un proces echitabil, la consolidarea încrederii publicului în sistemul judiciar și la alinierea la standardele internaționale.	
Articolul 29. Termenul de soluționare a sesizării Curtea Constituțională examinează sesizarea în termen de 6 luni de la data înregistrării acesteia. La solicitarea judecătorului-raportor sau a participanților la proces, plenul Curții Constituționale poate prelungi termenul de soluționare a sesizării.	Oficiul Avocatului Poporului	183.	5. Propunem modificarea articolului 29 prin reducerea termenului de examinare a sesizărilor de la 6 luni la 4 luni, cu posibilitatea de prelungire justificată de până la 2 luni, doar în cazurile complexe sau de natură excepțională. <i>„Articolul 29. Termenul de soluționare a sesizării Curtea Constituțională examinează sesizarea într-un termen de 4 luni de la data înregistrării. În situații justificate, termenul de soluționare poate fi prelungit cu maximum 2 luni, la cererea judecătorului-raportor sau a participanților la proces.”</i> Considerăm că această modificare are scopul de a asigura o soluționare mai rapidă a sesizărilor, respectând totodată dreptul părților la un proces echitabil și la o analiză temeinică a acestora. Spre exemplu, sesizarea nr. 224a²⁷, depusă pe 13 octombrie 2023, a fost examinată într-un interval de 10 luni, depășind astfel termenul de 6 luni stabilit de legislație. Această întârziere semnificativă ridică semne de întrebare cu privire la eficiența și promptitudinea sistemului de examinare a sesizărilor, precum și la respectarea drepturilor persoanelor	Nu se acceptă. La stabilirea termenelor de examinare a sesizărilor trebuie avute în vedere complexitatea problemelor abordate în sesizare, numărul sesizărilor, numărul personalului care asistă judecătorii, etc. Raționamentul prevederii proiectului vine și din practica Curții Constituționale a României care la prelungirea termenelor, are flexibilitatea de a decide fără un cadru temporal fix impus prin lege. Nici chiar însuși termenul judecării cauzei nu este unul fix: „La primirea proiectului de lege sau a propunerii legislative, președintele Curții numește un judecător-raportor și stabilește

²⁷ <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=1613&l=ro>

			implicate în proces. În plus, această sesizare a fost, în cele din urmă, sistată.” Suntem de părerea că reducerea termenului de examinare de la 6 luni la 4 luni reflectă angajamentul Curții față de eficiența procesului judiciar și răspunde nevoii de a asigura o soluționare promptă a cazurilor, în special a celor care implică drepturi fundamentale. Această modificare poate contribui la o mai bună protecție a drepturilor cetățenilor, oferindu-le un răspuns rapid la contestațiile lor. Posibilitatea de a prelungi termenul cu 2 luni, în condiții justificate, asigură flexibilitate în gestionarea cazurilor complexe. Este important ca prelungirea să fie însoțită de o justificare clară și să fie utilizată cu diligență, pentru a preveni întârzierile nejustificate. Totodată, considerăm că Curtea ar putea încuraja părțile implicate să contribuie la eficientizarea procesului, de exemplu, prin depunerea de documente și dovezi relevante în termene stabilite. Aceasta poate ajuta la reducerea întârzierilor cauzate de lipsa de informații. Reducerea termenului de examinare a sesizărilor la 4 luni, cu posibilitatea de prelungire justificată de 2 luni, este dictată și de realitatea actuală, care impune o abordare mai dinamică și adaptabilă în fața provocărilor contemporane. În contextul unei societăți în continuă schimbare și al unei creșteri a conștientizării drepturilor omului, este de așteptat ca numărul sesizărilor adresate Curții Constituționale să crească. Un termen mai scurt de examinare va permite Curții să răspundă prompt la preocupările cetățenilor, consideră Avocatul Poporului.	termenul de judecată.”- art. 20 din Legea nr. 47/1992²⁸. În <i>Studiul privind accesul individual la justiția constituțională</i> (CDL-AD(2010)039rev) Comisia de la Veneția a concluzionat că: „§9 Termenele pentru adoptarea deciziilor, dacă sunt stabilite, nu ar trebui să fie prea scurte pentru a oferi Curții Constituționale posibilitatea de a examina cazul pe deplin și nu ar trebui să fie atât de lungi pentru a împiedica eficacitatea protecției drepturilor omului prin intermediul justiției constituționale”. Totodată, în <i>Raportul revizuit privind accesul individual la justiție constituțională</i> (CDL-AD(2021)001) cu referire la Ungaria, Comisia a punctat: „§142 Chiar și fără o astfel de complicație suplimentară, un termen de 30 de zile pentru examinarea constituționalității unei prevederi legale pare a fi extrem de dificil de respectat, mai ales în contextul introducerii căilor de atac
--	--	--	--	--

²⁸ <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/124149>

				individuale la Curtea Constituțională, ceea ce are ca rezultat un volum de muncă suplimentar substanțial. Deși este de înțeles că autoritățile maghiare doresc să asigure proceduri rapide în fața instanțelor ordinare, acest lucru nu ar trebui să se facă într-un mod care să facă ca controlul constituțional inefficient să fie un element esențial al controlului și echilibrului. Observațiile Guvernului (§ 61) anunță că Guvernul Ungariei va prezenta o propunere de modificare a articolului 24.2.b din Legea fundamentală de extindere a limitei de 30 de zile la 90 de zile. Comisia de la Veneția salută faptul că această propunere ar duce la o îmbunătățire, dar termenul limită este încă foarte strâns și ar trebui să devină mai realist, de exemplu 9 luni.
Articolul 34. Recuzarea judecătorilor Judecătorul Curții Constituționale se abține de la examinarea cauzei sau poate fi recuzat în cazul în care:	Centrul de Resurse Juridice din Moldova	184.	Propunere de completare: <i>„d) există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului.”</i> Conform sintezei obiecțiilor și propunerilor la proiect (pag.113), Ministerul Justiției a acceptat propunerea	Se acceptă. Art. 34 se completează cu lit. d) cu următorul cuprins: „d) există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului.”

a) este persoană apropiată, în sensul Legii nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, cu participanții la ședință sau cu reprezentanții lor; b) a fost implicat anterior la luarea deciziilor în cauza supusă examinării, a participat la adoptarea actului sesizat, excepție făcând elaborarea și adoptarea Constituției; c) și-a expus în public opinia asupra constituționalității actului contestat;			Curții de Apel Cahul, de a completa alin. (1) art. 35, cu încă un temei de recuzare „dacă există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului.”. CRJM susține, de asemenea, această propunere. Cu toate acestea, probabil dintr-o omisiune, lit. d) nu a fost inclusă în textul proiectului.	În context este de menționat DCC nr. 30/2021, care prevede: „22. [...] Dimpotrivă, dispozițiile criticate instituie o garanție pentru părți, i.e. de a cere recuzarea judecătorului în ipoteza în care ar putea argumenta și proba că există alte circumstanțe [decât cele prevăzute la articolul 33 alin. (1) punctele 1)-5)] care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea acestuia. Aceste circumstanțe urmează a fi stabilite în fiecare caz particular și nu ar putea fi redactate într-o listă exhaustivă.”
	Secretariatul Parlamentului	185.	La art. 34, susținem necesitatea corelării temeiurilor de recuzare a judecătorului constituțional cu cele din legislația procesuală civilă (art.50 CPC) și penală (art. 33 și 34 CPP) prevăzând ordinea procesuală respectivă. Or, este necesar de asigurat respectarea principiului „<i>nemo iudex in propria causa</i>”, inclusiv, prin stabilirea expresă a consecințelor pentru încălcarea acestui principiu. Astfel, se propune completarea art. 34 cu următoarele circumstanțe care ar duce la abținerea sau recuzarea judecătorului CC : d) are un interes personal, direct sau indirect, în soluționarea cauzei ori există alte împrejurări care pun la îndoială obiectivitatea și nepărtinirea lui;	Se acceptă. A se vedea argumentarea de la pct. de mai sus. Cât privește procedura de examinare a cererii de recuzare sau de abținere, menționăm că aceasta este reglementată la art. 35 din proiect.

			e) ar conduce la încălcarea regimului juridic al incompatibilităților și al integrității; f) există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului. Complementar, propunem completarea art. 34 cu alin. (2)-(5) cu următorul cuprins: <i>(2) În cazul în care există circumstanțe prevăzute de lege, judecătorul este obligat să se abțină de la judecarea cauzei. Pentru aceleași temeiuri, judecătorul poate fi recuzat și de către participanții la proces.</i> <i>(3) Cererea de recuzare sau declarația de abținere a judecătorului se depune în cadrul ședinței, cu motivarea și temeiurile de fapt cunoscute la momentul formulării cererii.</i> <i>(4) Cererea de recuzare sau declarația de abținere a judecătorului poate fi depusă și după începerea procesului de contencios constituțional doar dacă partea face dovada că nu a cunoscut și nici nu a putut să cunoască despre existența temeiurilor de recuzare până la începerea cercetării judecătorești.</i> <i>(5) Cererile de recuzare sau abținerile se soluționează conform prevederilor respective din prezenta lege.</i>	
Articolul 36. Deliberarea și votarea [...] (7) În cazul în care la adoptarea hotărârii privind constituționalitatea actului normativ sau a tratatului internațional se înregistrează paritate de voturi, actul	Curtea Constituțională	186.	La art. 36 alin. (7), paritatea de voturi la adoptarea hotărârii privind constituționalitatea tratatului internațional nu ar trebui să se soldeze cu prezumția de constituționalitate a acestuia. Sistarea nu exclude adresarea repetată la Curte a aceluiași întrebări. În astfel de ipoteze „Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținând dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia” (art. 8 alin. (2) Constituție.);	Se acceptă. Cuvintele „sau a tratatului internațional”, „sau tratatul internațional” se exclud de la art. 36 alin. (7).

normativ sau tratatul internațional se prezumă constituțional, iar cauza se sistează. În alte cazuri de paritate a voturilor se consideră că hotărârea, decizia sau avizul nu au fost adoptate, iar examinarea cauzei se sistează, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. d), e), f) și h), când examinarea cauzei se amână.				
Articolul 37. Actele Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională adoptă hotărâri, decizii și emite avize. [...]	Secretariatul Parlamentului	187.	La alin. (1) al art. 37, autorii enumeră tipurile de acte adoptate de CC, dar omit includerea în această listă și a Adreselor.	Nu se acceptă. Adresa nu este un act de dispoziție a Curții, dar reprezintă niște recomandări sau atenționări asupra unor viduri legislative. Despre adrese este reglementat la art. 41 și art. 44 alin. (3) din proiect.
Articolul 39. Avizele Prin avize, Curtea Constituțională se pronunță asupra: a) inițiativelor de revizuire a Constituției; b) circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului; c) circumstanțelor care justifică suspendarea din	Secretariatul Parlamentului	188.	Art. 39 lit. c) care indică faptul că „ <i>Curtea Constituțională se pronunță asupra: circumstanțelor care iustifică suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova</i> <i>d) circumstanțelor care justifică interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova;</i> ” este în contradicție cu art. 25 alin. (2) lit. c) din proiect ce stabilește „(2) <i>Subiecții prevăzuți la alin. (1) pot depune sesizări în probleme ce țin de competența lor, cu excepția sesizării privind: c) constatarea circumstanțelor ce iustifică demiterea din funcție a Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte al</i> ”	Se acceptă. Art. 39 lit. c) va avea următorul cuprins: „c) circumstanțelor care justifică demiterea din funcție a Președintelui Republicii Moldova;”

funcție a Președintelui Republicii Moldova d) circumstanțelor care justifică interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova; e) altor cazuri ce țin de competența sa, pentru care este necesară emiterea avizelor.			<i>Republicii Moldova, care poate fi făcută în temeiul unei hotărâri a Parlamentului, semnată de Președintele Parlamentului;”. La fel, menționăm că potrivit art. 135 alin. (1) lit. f) din Constituție, Curtea Constituțională: „(...) constată circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte, precum și imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile;”. Corespunzător, sugerăm utilizarea formulei indicate în Legea supremă: „Curtea Constituțională se pronunță asupra: circumstanțelor care iustifică demiterea din funcție a Președintelui Republicii Moldova).</i>	
Capitolul V ACTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE	Oficiul Avocatului Poporului	189.	6. Recomandăm completarea Capitolului V pentru a defini structura și conținutul actelor emise de Curtea Constituțională. Este esențial ca deciziile Curții să includă o motivare detaliată, structurată și ușor de înțeles pentru publicul larg. Indicația unui conținut clar și bine structurat pentru actele emise de Curtea Constituțională nu este doar o chestiune de formalitate, ci o necesitate fundamentală pentru funcționarea corectă a democrației și a statului de drept. Aceasta asigură transparența, claritatea, responsabilizarea, educarea cetățenilor, uniformitatea juridică, facilitarea controlului și sprijinirea dezvoltării jurisprudenței. Prin urmare, legislația ar trebui să prevadă în mod expres aceste cerințe, consolidând astfel legitimitatea și eficiența activității Curții Constituționale.	Nu se acceptă. La art. 38 alin. (2) este prevăzut că Curtea Constituțională adoptă hotărârea motivată în termen de cel mult 45 zile calendaristice din data desfășurării ședinței publice.

			Spre exemplu, Curtea europeană în regulamentul său de activitate²⁹, detaliază conținutul în care trebuie să fie redactate hotărârile sale. Acest regulament stabilește structura și conținutul necesar pentru a asigura claritatea, coerența și transparența procesului decizional. Prin analogie, am putea sugera aceleași elemente pentru Curtea Constituțională. Indicațiile clare privind conținutul hotărârilor sunt esențiale pentru a asigura transparența și încrederea în activitatea jurisdicțională a Curții. Structurarea hotărârilor în conformitate cu aceste principii ajută la clarificarea procesului decizional și la promovarea respectării drepturilor fundamentale. Prin urmare, este important ca legislația națională să reflecte aceste cerințe, stabilind un cadru clar pentru redactarea hotărârilor Curții Constituționale.	
Articolul 42. Revizuirea hotărârii și avizului (1) Revizuirea hotărârii și avizului se efectuează numai la inițiativa Curții Constituționale, cu votul majorității judecătorilor ei, în cazul în care: a) au apărut noi împrejurări, necunoscute la data adoptării hotărârii și emiterii avizului, dacă aceste împrejurări sunt de natură să schimbe esențial hotărârea și avizul;	Curtea Constituțională	190.	La art. 42 propunem excluderea posibilității revizuirii hotărârii CC conform declarației Guvernului. Din declarația Guvernului de soluționare amiabilă CC nu poate să identifice motivele sau carențele care au dus la încălcarea drepturilor fundamentale și ulterior în baza acestora să îi fundamenteze decizia de revizuire. În plus, declarațiile de soluționare amiabilă dintre stat și parte în cazul dosarelor CEDO au efect <i>inter partes</i> dedus din circumstanțele de facto ale cauzei, timp în care actele CC au efect <i>erga omnes</i>, iar procedura de examinare a CC se sprijină pe o analiză <i>in abstracto</i> a normei juridice controlate.	Se acceptă. Textul „fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declarație,” se exclude de la art. 42 alin. (1) lit. b).

²⁹ https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ROM

b) Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărâre, fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declarație, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale, iar Curtea Constituțională a contribuit la această încălcare. [...]				
Articolul 44. Obligația autorităților publice privind executarea actelor Curții Constituționale (1) Guvernul, în termen de cel mult 6 luni de la data publicării hotărârii Curții Constituționale, prezintă Parlamentului proiectul de lege cu privire la modificarea actului normativ sau a unor părți ale acestuia declarate neconstituționale. Proiectul de lege respectiv se examinează de Parlament în mod prioritar. (2) Președintele Republicii Moldova sau Guvernul, în termen de cel mult 3 luni de la data publicării hotărârii Curții Constituționale, modifică actul sau unele părți ale acestuia declarate neconstituționale și, după caz, emite sau adoptă un act nou.	Secretariatul Parlamentului	191.	La art. 44 nu este oferită o explicație în Nota informativă a proiectului privind necesitatea majorării termenelor pentru executarea actelor Curții și rezonabilitatea acestora.	Precizare. Majorarea termenelor prevăzute la art. 44 alin. (1) de la 3 luni la 6 luni și la alin. (2) de la 2 luni la 3 luni se impune din considerentul executării obligațiilor legale și respectării termenului prevăzut în strictă conformitate cu legea. Sau, practica a demonstrat că termenele reglementate la art. 28¹ din Legea nr. 317/1994 nu sunt suficiente și adesea sunt încălcate.

(3) Constatările Curții Constituționale privind lacunele reglementărilor normative, datorate nerealizării unor prevederi constituționale, indicate în adresă, sunt examinate de către autoritatea vizată, care în termen de cel mult 3 luni, informează Curtea Constituțională despre rezultatele examinării.				
Articolul 45. Rapoartele Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională întocmește anual raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale. (2) Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale se plasează pe pagina web oficială a Curții Constituționale și se transmite autorităților competente de a numi judecătorii.	Secretariatul Parlamentului	192.	La art. 45, propunem autorilor examinarea oportunității completării articolului dat cu prevederile ce ar obliga prezentarea raportului dat în plenul Parlamentului.	Nu se acceptă. Curtea Constituțională este independentă de orice altă autoritate și se supune numai Constituției (art. 134 alin.(2) din Constituție. Respectiv, aceasta nu poate să prezinte raportul în plenul Parlamentului, căci nu este subordonată, coordonată sau monitorizată de Legislativ. Despre relația Curții Constituționale cu alte autorități s-a indicat și la pct. 162 din prezenta sinteză. Având în vedere că raportul este o sursă de informare a publicului asupra activității Înaltei Curți, în scopul asigurării transparenței, soluția optimă este plasarea raportului pe site-ul acesteia, încât toți cei

				interesați să aibă acces la respectiva informație.
Articolul 46. Consilierii judiciari (1) Președintele și judecătorii Curții Constituționale sînt asistați în activitatea lor de 6 consilieri judiciari, care formează corpul consilierilor judiciari, în condițiile prezentei legi și a regulamentului Curții Constituționale. (2) Consilierii judiciari sunt salariați în condițiile și în modul stabilite de legislația privind sistemul de salarizare în sectorul bugetar. (3) Corpul consilierilor judiciari își desfășoară activitatea sub conducerea președintelui Curții Constituționale. (4) Consilierii judiciari sunt angajați pe bază de concurs de către Președintele Curții Constituționale. Regulamentul cu privire la Comisia de concurs pentru ocuparea posturilor vacante de consilier judiciar, precum și modul de desfășurare a concursului se aprobă de plenul Curții Constituționale.	Cancelaria de Stat	193.	În ceea ce privește substituirea sintagmei „<i>judecător-asistent</i>” cu sintagma „<i>consilier judiciar</i>”, se propune revizuirea art. 46 din proiectul legii, cu indicarea expresă a statutului „<i>consilierului judiciar</i>”, având în vedere faptul că, potrivit Legii nr.199/2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică (în continuare- <i>Legea nr.199/2010</i>), funcția de „<i>judecător-asistent</i>” este funcție de demnitate publică, care se ocupă prin mandat obținut indirect prin numire în condițiile legii. Iar, prevederile art. 46 din proiectul legii indică modalitatea de ocupare a funcției de „<i>consilier judiciar</i>” prin concurs de către Președintele Curții Constituționale, în baza Regulamentului cu privire la Comisia de concurs pentru ocuparea posturilor vacante de consilier judiciar, precum și modul de desfășurare a concursului, aprobat de plenul Curții Constituționale. În acest sens, nu este clar statutul funcției de „<i>consilier judiciar</i>” (funcție de demnitate publică sau funcție publică). Cu atât mai mult, nota informativă nu conține astfel de argumente. Respectiv, în cazul în care funcția de „<i>consilier judiciar</i>” este funcție publică, aceasta urmează a fi inclusă în Clasificatorul unic al funcțiilor publice, (anexa nr.1) aprobat prin Legea nr.155/2011, iar dacă îi este atribuit statut de funcție de demnitate publică, aceasta urmează a fi inclusă în anexa aprobată prin Legea nr. 199/2010.	Se acceptă parțial. Articolul 46 a fost revizuit potrivit opiniei Curții Constituționale (pct. 194 din sinteză)
	Curtea Constituțională	194.	Urmare a unui studiu suplimentar, Curtea consideră că instituirea funcției de „consilier judiciar” ar conduce la subestimarea statutului juridic al funcției de judecător-	Se acceptă. În tot cuprinsul art. 46 cuvintele „consilier judiciar” se substituie

[...]			asistent, transformînd-o în funcție de execuție. Scopul funcției de judecător-asistent este de a oferi expertize autentice de specialitate separat de Secretariat și de ierarhia controlului activității din cadrul acestuia. Astfel, în ierarhia funcțiilor publice, entitatea judecător asistent trebuie plasată în afara Secretariatului Curții (care este condus de Secretar general) și care ar fi poziționat structural în subdiviziunea „corpul judecătorilor asistenți” (6 unități de personal), care potrivit competențelor va fi un filtru al verificării proiectului actului judiciar până la prezentarea acestuia în varianta definitivă judecătorului raportor. Mai mult, instituție similară este identificată și în activitatea Curții Constituționale a României, fiind intitulată „magistrat-asistent”, care își desfășoară activitatea sub autoritatea președintelui Curții Constituționale, conform legii și regulamentelor interne (a se vedea Legea nr. 361 din 5 decembrie 2023 privind personalul Curții Constituționale). Nu în ultimul rând, funcția de „judecător asistent” ar asigura o perspectivă profesională și promovare a asistenților judiciari din cadrul Secretariatului Curții. Prin urmare, considerăm oportun de a păstra denumirea funcției de „judecător - asistent”.	cu cuvintele „judecător-asistent”.
Articolul 47. Secretariatul Curții Constituționale (1) Secretariatul Curții Constituționale acordă judecătorilor Curții	Cancelaria de stat	195.	Se recomandă completarea art. 47 din proiectul legii, cu o normă potrivit căreia, Secretarul general al Secretariatului Curții Constituționale, este asistat în activitatea sa de un Secretar general adjunct.	Se acceptă. Art. 47 alin. (2) va avea următorul cuprins: „(2) Secretariatul Curții Constituționale este condus de Secretarul general, care este

Constituționale asistență informațională, organizatorică, științifică și de altă natură. (2) Secretariatul Curții Constituționale este condus de Secretarul general. (3) Regulamentul Secretariatului Curții Constituționale, organigrama și statul de funcții se aprobă de Curtea Constituțională. (4) Secretariatul Curții Constituționale este constituit din funcționari publici, pentru care se aplică prevederile Legii nr. 158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, și din personal contractual, pentru care se aplică prevederile legislației muncii.				<u>asistat de un Secretar general adjunct.”</u>
Capitolul VII	Secretariatul Parlamentului	196.	La capitolul VII urmează a fi indicat expres obligativitatea CC de a adopta Regulamentul intern și termenul acordat pentru aceasta acțiune, luând în considerare poziția exprimată în prezentul aviz privind cercul de domenii care poate fi acordat Curții pentru reglementare prin regulament intern.	Se acceptă. Se completează proiectul cu următoarele: „Articolul 52. (1) Prezenta lege intră în vigoare în termen de 3 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. (2) Până la data intrării în vigoare a prezentei legi, Curtea Constituțională va aproba actele

				normative necesare implementării prezentei legi.”
Articolul 52. [...] (3) La rubrica „Denumirea funcției”, corelativ codului funcției B1039, al tabelului 1, din anexa nr. 4 la Legea nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 441–447, art. 715), cu modificările ulterioare, sintagma „Judecător-asistent” se substituie cu sintagma „Consilier judiciar”.	Ministerul Finanțelor	197.	Totodată, la art. 52 alin. (3) din proiect se propune modificarea titlului funcției de „Judecător-asistent” în „Consilier judiciar” în prevederile Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar. În acest sens, accentuăm că proiectul nu implică și modificări corelate în prevederile legale referitoare la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, și anume Legea nr. 199/2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, în contextul în care funcția de „Judecător-asistent” actualmente este funcție de demnitate publică reglementată prin Legea menționată supra.	Nu se acceptă. În proiect s-a revenit la instituția „judecătorilor-asistenți” potrivit opiniei Curții Constituționale (pct. 194 din sinteză). Respectiv, nu se impune modificarea Legii nr. 270/2018.
	Ministerul Finanțelor	198.	Conform pct. 5 din Nota informativă „Fundamentarea economico-financiară”, proiectul nu include nici o reglementare care ar necesita acoperire financiară suplimentară pe aspectul cheltuielilor de personal. Proiectul de lege menține garanțiile sociale ale judecătorilor constituționali, așa cum sunt stabilite în Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională. Prin urmare, se specifică că implementarea proiectului nu implică cheltuieli financiare adiționale de la bugetul de stat. Totodată conform pct. 1 din Nota informativă, capitolul „Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi” precum și art. 12 din proiect prevăd crearea cabinetului Președintelui Curții Constituționale	Nu se acceptă. Crearea cabinetului Președintelui Curții Constituționale nu reprezintă o noutate a acestui proiect, ci o preluare a prevederilor în vigoare, or voința legiuitorului care s-a conturat prin adoptarea Legii nr. 47/2024 trebuie implementată în modul corespunzător. Proiectul de față nu face decât să asigure existența în continuare a cabinetului creat, la fel cum se

			în scopul oferirii asistenței în exercitarea atribuțiilor acestuia (modificări operate prin Legea nr. 47/2024). Accentuăm că implementarea măsurii în cauză va necesita resurse financiare suplimentare pentru a acoperi cheltuielile salariale ale personalului respectiv. În acest sens, proiectul elaborat urmează a fi completat cu o analiză detaliată a impactului financiar al modificării propuse, inclusiv o estimare a costurilor suplimentare generate de o eventuală creștere a numărului de unități de personal din cadrul Curții Constituționale, precum și sursa de acoperire a costurilor respective.	întâmplă și în cazul altui personal al Curții Constituționale.
Concluziile Raportului de Expertiză Anticorupție Nr. ELO24/10116 din 15.11.2024				
		199.	Textul proiectului este expus într-un limbaj simplu, clar și concis, cu respectarea regulilor gramaticale și de ortografie, întrunind cerințele prevăzute de art.54 din Legea nr.100/2017. În textul proiectului nu au fost identificate norme contradictorii sau conflicte dintre prevederile acestuia cu reglementările altor acte normative în vigoare. Proiectul reglementează statutul Curții Constituționale, competența materială și limitele de competență, organizarea, criteriile de eligibilitate și modul de selectare a candidaților la funcția de judecător al Curții, obligațiile, garanțiile de independență și răspunderea disciplinară a judecătorilor, activitatea jurisdicțională și actele Curții.	

Articolul 9. Structura Curții Constituționale (1) Curtea Constituțională se compune din 6 judecători, numiți pentru un mandat de 6 ani. Judecătorul Curții Constituționale poate deține această funcție pe durata a două mandate. (2) Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii. Autoritatea respectivă poate numi judecătorii în baza unui concurs public, organizat conform regulamentului propriu.		Prevederile proiectului nu aduc atingere drepturilor fundamentale ale omului consacrate de Constituția Republicii Moldova, Declarația Universală a Drepturilor Omului și Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Obiecții: Se reține caracterul abuziv al normei prin utilizarea cuvântului ”poate”, care îi conferă caracter coruptibil. Această formulare în textul normei analizate are sensuri multiple, lăsând la discreția autorităților (Parlament, Guvern și Consiliul Superior al Magistraturii) să aplice formulările permissive ale competențelor sale, conform propriilor preferințe, ceea ce le permite să evite îndeplinirea responsabilităților ce le revin. În acest context, norma oferă posibilitatea numirii judecătorilor Curții Constituționale fără a se organiza un concurs public, permițând astfel ca selecția să fie realizată fie prin concurs public, fie numirea bazată pe încrederea personală. Caracterul relativ al acestor reglementări, vor genera un impact negativ asupra implementării, deoarece există riscul ca subiectul responsabil să aplice norma discreționar, în funcție de interesele/scopurile urmărite la numirea judecătorilor Curții Constituționale. Recomandări: În vederea asigurării preciziei și clarității normelor juridice privind modul de numire a judecătorilor Curții Constituționale, recomandăm revizuirea/excluderea cuvântului „poate”, astfel încât să fie excluse oportunitățile de manifestare a comportamentului discreționar de către responsabilii de aplicare acestei	Se acceptă. Al doilea enunț din alin. (2) a fost exclus. A se vedea și opinia Curții Constituționale expusă la pct. 159 din sinteză.
--	--	---	--

			norme. Factori de risc: ● Atribuții care admit derogări și interpretări abuzive ● Lipsa/ambiguitatea procedurilor administrative Riscuri de corupție: ● Generale ● Încurajarea sau facilitarea actelor de: - conflict de interese și/sau favoritism - corupere activă - corupere pasivă - trafic de influență ● Legalizarea actelor de: - abuz de serviciu	
--	--	--	---	--